

**POPIS IZBEGLICA
I DRUGIH RATOM UGROŽENIH
LICA
U SAVEZNOJ REPUBLICI JUGOSLAVIJI**

UNHCR
Visoki komesarijat
Ujedinjenih nacija za izbeglice

Komesarijat za
izbeglice
Republike Srbije

Komesarijat za
raseljena lica
Republike Crne Gore

Zahvaljujemo se Ekonomskom institutu iz Beograda, Zavodu za statistiku iz Beograda i Elektrotehničkom fakultetu iz Podgorice za veliki doprinos u tumačenju rezultata popisa.

Sadržaj

<i>Uvodne napomene</i>	4
Dolazak izbeglice u SR Jugoslaviju	9
Preporuke	10
Metodologija popisa	12
I. Izbeglice i ostala ratom ugrožena lica u SR Jugoslaviji - Opšti pregled	15
Uvod	16
Izbeglice i druga ratom ugrožena lica	18
Izbeglice	20
Osnovne karakteristike	
Trajna rešenja	
II. Popis izbeglica i drugih ratom ugroženih lica u Srbiji	29
Ratom ugrožena lica	29
Izbeglice	32
Osnovne karakteristike	
Trajna rešenja	
Izbeglice u kolektivnim centrima	
Deca izbeglice	
Ostala ratom ugrožena lica	70
III. Popis izbeglica i drugih ratom ugroženih lica u Crnoj Gori	79
Uvod	79
Izbeglice	80
Osnovne karakteristike	
Trajna rešenja	
Izbeglice u kolektivnim centrima	
Deca izbeglice	
ANEKS	109
I. Mape	111
II. Definicije	115
III. Tabele	118

Uvodne napomene

Margaret Okif

šef Misije

UNHCR u Beogradu

Kada je u decembru 1995. godine, gospođa Sadako Ogata, visoki komesar za izbeglice Ujedinjenih nacija posetila Beograd, dogovoreno je da UNHCR, zajedno sa predstavnicima vlasti Savezne Republike Jugoslavije sprovede popis izbeglica. U to vreme, ratna dejstva su prestala, mirovni pregovori u Dejtonu su upravo bili završeni, a Mirovni sporazum je uskoro trebalo da bude potpisan. Aneksom VII Mirovnog sporazuma UNHCR je zadužen da repatrira dva miliona izbeglica, žrtava četvorogodišnjeg rata. Međunarodna zajednica se nadala da će većina izbeglica želeti i moći da se vrati svojim kućama. Detalji o broju ovih ljudi, njihovim prethodnim prebivalištima, namerama, bili su potrebni da bi se izvršile pripreme za dobrovoljnu repatrijaciju najveće izbegličke populacije u Evropi od 1945. godine.

Komesar za izbeglice Republike Srbije i komesar za raseljena lica Republike Crne Gore su od strane Vlade zaduženi da sprovedu popis. UNHCR je blisko sarađivao sa oba Komesarijata u procesu planiranja popisa koji je potom sproveden u periodu od aprila do juna 1996. godine.

U to vreme, postalo je jasno da nema uslova za masovnu dobrovoljnu repatrijaciju. Ratna razaranja su obuhvatila stambene i infrastrukturne objekte, posebno u Bosni i Hercegovini, i nespremnost vlasti u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini da prime one koji su po-begli od rata i etničkog čišćenja.

Izbeglice su reagovale kroz svoje viđenje situacije: manje od 10 posto se izjasnilo za repatrijaciju; preko 60 procenata je iskazalo svoju nameru da se integriše u Saveznoj Republici Jugoslaviji; 30 procenata je bilo ili neodlučno, ili su nade u rešenje videli izvan teritorije prethodne Jugoslavije.

Detaljni upitnik koji je korišćen tokom popisa dao je potpunu sliku o izbeglicama. Pored tačnog broja, i njihovih namera u pogledu budućnosti, dobijeni su i detalji o starosnoj strukturi, obrazovanju, vrsti smeštaja, nacionalnosti. Podaci sadržani u ovom izveštaju ne iscrpljuju do kraja saznanja o ovim ljudima, i ostavljaju mogućnost da se dalje analiziraju u potrazi za trajnim rešenjima.

Ključnu ulogu u traganju za trajnim rešenjima imaće svakako same izbeglice, i u planovima i projektima kojima će se sada pristupiti, moramo imati u vidu njihove stavove.

Pravo izbeglica na povratak svojim kućama mora se očuvati, i vlasti u zemljama prethod-

ne Jugoslavije i čitava međunarodna zajednica moraju biti usmereni ka tome da se omogući povratak svima koji to žele. Vlade Crne Gore i Srbije koje su pružile široko gostoprimstvo izbeglicama su izrazile svoju spremnost da prihvate one koji žele da se integrišu. Međutim, da bi se rešenja izbegličke situacije mogla ostvariti, nužno je sledeće:

- spremnost na saradnju u zemljama iz kojih su izbeglice došle; one moraju poštovati ono na šta su se obavezale i širom otvoriti vrata izbeglicama koje žele da se vrate;*
  - praktična i finansijska podrška međunarodne zajednice za integraciju izbeglica, jedna ogromna nova populacija koja želi da se integriše u Saveznoj Republici Jugoslaviji;*
  - prijem u državljanstvo ili boravak za izbeglice koje žele da se integrišu;*
- delovanje agencija za razvoj, čije je odsustvo u ovom momentu iz Savezne Republike Jugoslavije očigledno;*
- akcija samih izbeglica, koje moraju učestvovati u procesu planiranja i realizaciji rešenja njihovog položaja.*

Popis će poslužiti kao osnovni dokument koji će olakšati ostvarivanje rešenja.

Bratislava Morina
komesar za izbeglice
Republike Srbije

Jedan od najvećih i najvažnijih, poslova koji je Komesarijat za izbeglice Republike Srbije do sada obavljao, posao oko popisa lica pogođenih ratom koja su napustila prethodno prebivalište i sada se nalaze u Srbiji, ovih dana uspešno je priveden kraju.

Mnogi su razlozi usloveli potrebu za popisom. Izdvojila bih najznačajnije: potreba da se utvrdi približno tačan broj lica koja zbog ratnih dejstava borave na teritoriji Republike Srbije, njihove zelje vezane za povratak ili ostanak u SRJ i utvrđivanje relevantnih demografskih podataka. Rezultati popisa će nam biti pokazatelji zelja i namera svih popisanih i putokaz za naše buduće aktivnosti u tom pravcu.

Nešto više od 15.000 lica bilo je neposredno angažovano na ovom poslu unazad tri meseca. Dali su, svako ponaosob, ali i kao jedan veliki kolektiv, sve od sebe, kako bi se ovaj izuzetno značajan i obiman posao uspešno sproveo.

Dobijeni rezultati popisa pružaju Vladi Republike Srbije dobru osnovu za pronalaženje trajnog rešenja izbegličkog pitanja.

Trudićemo se da omogućimo što većem broju lica, koja su usled ratnih dejstava napustila prethodno prebivalište i sada se nalaze u Srbiji, da ostvare svoje planove bilo da se oni odnose na repatrijaciju, lokalnu integraciju ili pak odlazak u treće zemlje.

Naglasila bih da će nam za realizaciju programa za trajno rešavanje problema izbeglica biti, kao i do sada, potrebna pomoć šire međunarodne zajednice. Dinamika trajnog zbrinjavanja biće u velikoj meri uslovljena intenzivnom pomoći iz inostranstva.

Želim još jednom da zahvalim i svim ljudima koji su, sa punim poverenjem u ovu državu pristupili popisu i time dali svoj doprinos naporima da se buduće aktivnosti naše Vlade, ovog Komesarijata i Visokog komesarijata za izbeglice UN usklade sa njihovim planovima za budućnost. Mi ćemo se, kao i do sada, truditi da ih ni u čemu ne izneverimo.

Đorđije Šćepanović

komesar za raseljena lica Republike Crne Gore

Prva raseljena lica sa područja prethodne Jugoslavije počela su da dolaze u Crnu Goru već krajem 1990. i početkom 1991. godine. Sirenjem rata na Bosnu i Hercegovinu broj raseljenih lica naglo se povećao tako da je, u proljeće 1993. godine, u Crnoj Gori boravilo blizu 79 hiljada lica, odnosno 12% od ukupnog broja stanovništva.

U tom periodu Crna Gora je bila svojevrsno tranzitno područje za veliki broj raseljenih lica, posebno za ona muslimanske nacionalnosti, koja su posredstvom raznih putničkih agencija, humanitarnih organizacija ili u sopstvenom aranžmanu, relativno lako odlazila u inostranstvo (Skandinavske zemlje, zemlje ZE, SAD, Kanadu, Australiju i dr.). Tako se, postepeno, broj raseljenih lica u Crnoj Gori smanjivao.

Međutim, precizna evidencija o raseljenim licima u Crnoj Gori nije postojala, posebno ne o njihovoj strukturi, o promjenama koje su se događale unutar izbjegličke populacije, o budućim planovima i dr., pa se stalno osjećala potreba da se pristupi ponovnom evidentiranju, odnosno popisu raseljenih lica u Crnoj Gori. To je bio zahtjev ne samo državnih organa već i domaćih i međunarodnih humanitarnih organizacija, kao osnovna pretpostavka za pružanje efikasne pomoći raseljenim licima. Poseban interes za popis i spremnost da ga finasijski podrži, organizaciono i tehnički pomogne iskazao je UNHCR.

Popis je organizovan na principu potpune dobrovoljnosti i slobode izjašnjavanja o svim postavljenim pitanjima. No i pored toga, procjenjujemo da je najveći broj raseljenih lica popisan, da su rezultati popisa vjerodostojni i veoma upotrebljivi za naredne aktivnosti organa i organizacija koje o izbjeglicama vode brigu.

Nažalost, popis je potvrdio naša strahovanja da se najveći broj raseljenih lica iz BiH i Hrvatske neće vratiti svojim kućama, iako ih Mirovni sporazum na to ohrabruje, već da će se opredijeliti za lokalnu integraciju kao za trajno rješenje sopstvene sudbine.

Crna Gora će, bez sumnje, omogućiti slobodan izbor (otići ili ostati) svim raseljenim licima, bez razlike na njihovu nacionalnu, religioznu, političku i drugu pripadnost, nivo stručnosti, pol, godine starosti i sl. Međutim, Crna Gora, kao jedna od najmanje razvijenih republika bivše Jugoslavije, ne raspolaže materijalnim i drugim potencijalima da olakša i ubrza proces pune integracije velikog broja raseljenih lica. S toga, s pravom očekuje da će najšira međunarodna zajednica, posredstvom UNHCR, drugih specijalizovanih agencija UN, međunarodnih humanitarnih organizacija i na drugi način, maksimalno pomoći njihovu integraciju. Konačno, u mjeri kojoj se pomogne Crnoj Gori da se, što je moguće brže, oslobodi teških posljedica sankcija i krene putem opšteg razvoja, pomoći će se i onom dijelu raseljenih lica koja su definitivno, kao trajno rješenje, izabrala integraciju u novu sredinu.

**MAPA
SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE**

Dolazak izbeglica u SR Jugoslaviju

1990. - Tokom ove godine, prvi znaci secesije se manifestuju od strane pojedinih republika bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, i počinju pokreti naroda. Prvi koji su došli u Srbiju i Crnu Goru iz drugih republika SFRJ bili su studenti, vojna lica i njihove porodice. Većina ovih izbeglica ubrzo je uspela da resi pitanje državljanstva u Srbiji i Crnoj Gori.

1991. - U junu, Republika Hrvatska i Republika Slovenija usvojile su Deklaracije o nezavisnosti. Sredinom godine, izbeglice napuštaju Sloveniju i dolaze u Srbiju i Crnu Goru. Od maja meseca, usled ratnog sukoba u Hrvatskoj, mnogi napuštaju Hrvatsku i stižu u Srbiju i Crnu Goru. Bežeći iz Hrvatske, neki odlaze u Bosnu i Hercegovinu u kojoj još nije počeo rat.

1992. - U zapadnoj Slavoniji izbijaju sukobi, novi talas izbeglica stiže u sada već Saveznu Republiku Jugoslaviju (Srbija i Crna Gora). Drugi, koji su stigli tokom 1991. godine, vraćaju se u delove Hrvatske, odnosno zone pod zaštitom Ujedinjenih nacija. U aprilu izbija oružani sukob u Bosni i Hercegovini. Veliki broj ljudi beži u Saveznu Republiku Jugoslaviju i drugde. Uvođenje sankcija UN prema Saveznoj Republici Jugoslaviji značajno ograničava Vladu u naporima da pomogne izbeglicama.

1993. - Relativna stabilizacija situacije u nekim ratom pogođenim područjima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini omogućuje povratak značajnog broja izbeglica njihovim kućama, dok intenziviranje ratnih dejstava u drugim područjima dovodi do novih talasa izbeglica prema inostranstvu. Do kraja godine, izbeglička populacija u SR Jugoslaviji se smanjila. Zemlja prolazi kroz period hiper inflacije. Mnoge izbeglice se vraćaju u Sloveniju.

1994. - Borbe u Bosni i Hercegovini i obnovljeni sukobi u zonama pod zaštitom UN (sektori Sever i Jug) u Hrvatskoj, dovode do novih izbegličkih talasa, pre svega starijih, žena i dece. Većina izbeglih iz Slovenije tamo se vraća. Inflacija u SR Jugoslaviji je savladana. Jedan broj lica se iz inos-transtva vraća u Saveznu Republiku Jugoslaviju.

1995. - U maju i avgustu, vojne operacije u Zapadnoj Slavoniji i Krajini u Hrvatskoj dovode do velikog, dramatičnog egzodusa ljudi koji traže utočište u SR Jugoslaviji. Potpisan je Mirovni sporazum u Dejtonu i oružane borbe prestaju.

1996. - U februaru i martu, srpske opštine u Sarajevu prelaze u nadležnost vlasti Federacije, i to dovodi do novog egzodusa ogromne većine srpskog stanovništva, od kojih mnogi traže utočište u SR Jugoslaviji. Kako se vlasti smenjuju u drugim delovima Bosne i Hercegovine, u skladu sa Mirovnim sporazumom, nove izbeglice stižu u SR Jugoslaviju. Od 15. aprila do 9. juna, popis izbeglica se sprovodi u Srbiji i Crnoj Gori, obuhvatajući sva lica pogođena ratom koja su napustila svoja dotadašnja prebivališta u drugim republikama bivše SFRJ i sada žive u Saveznoj Republici Jugoslaviji.

Preporuke

"Izbeglice često postaju predmet delovanja drugih, umesto da budu nosioci aktivnosti. Traganje za rešenjima ne zavisi isključivo od vlada, međunarodnih organizacija i nevladinih agencija. Rešenja u velikoj meri proističu iz znanja i inventivnosti samih izbeglica i njihove rešenosti da ponovo uspostave stvaralački način života. Zaštita i pomoć koje pružaju države i humanitarne organizacije mogu biti delotvorne samo ukoliko podržavaju opredeljenje samih izbeglica."¹

Popis lica koja su usled rata izbegla u Saveznu Republiku Jugoslaviju iz drugih republika prethodne Jugoslavije bio je značajan zadatak UNHCR-a, Komesarijata za izbeglice Republike Srbije i Komesarijata za raseljena lica Republike Crne Gore. Cilj je bio da se spozna struktura izbegličke populacije, te da se oni neposredno angažuju u traganju za trajnim rešenjima.

Na osnovu odgovora lica koja su dobrovoljno pristupila popisu, daju se sledeće preporuke.

Pravna zaštita

Poznato je da jedan broj izbeglica nije učestvovao u popisu. Preko 120 hiljada izbeglica koje su obuhvaćene popisom, izjavilo je da nema status. Svim licima koja su potražila utočište (azil) u Saveznoj Republici Jugoslaviji treba da bude priznat status, pa je shodno tome, između UNHCR-a, Komesarijata za izbeglice Republike Srbije i Komesarijata za raseljena lica Crne Gore dogovoreno da se zajednički uspostavi sistem registracije izbeglica i pruži potrebna pomoć.

Trajna rešenja

Dobrovoljna repatrijacija

UNHCR, po pravilu, smatra dobrovoljnu repatrijaciju optimalnim rešenjem izbegličke situacije. Prema rezultatima popisa, samo 9 procenata izbeglog stanovništva se opredelilo za repatrijaciju. UNHCR je iznenađen ovakvim rezultatom i smatra da to može biti reakcija na nespремnost vlasti u područjima iz kojih su izbegli da ih prime.

Međunarodna zajednica mora učiniti svaki mogući napor da se stvore uslovi za povratak i da se sadašnja, vrlo složena, procedura za ulazak u Bosnu i Hercegovinu i Hrvatsku pojednostavi. Mnoge izbeglice koje su sada neodlučne, mogu se opredeliti za repatrijaciju ukoliko se mir stabi-lizuje na prostorima sa kojih su izbegli.

---

¹ UNHCR: Stanje izbeglica u svetu, strana 13

Lokalna integracija

Preko 60 posto popisom registrovanih izbeglica nada se, odnosno namerava da se integriše u Saveznoj Republici Jugoslaviji. Integrisati nekih 340 hiljada izbeglica u SR Jugoslaviji, posebno u svetlu aktuelne ekonomske situacije, je takoreći nezamisliv zadatak. UNHCR će sa svoje strane, uz ograničena sredstva kojima raspolaže, učiniti sve što može, ali se mora apelovati na agencije za razvoj, kao i čitavu međunarodnu zajednicu donatora, da hitno uputi pomoć za obezbeđenje uslo-va za integraciju velike izbegličke populacije. Ovakva pomoć se mora obezbediti ne samo sa stanovišta humanitarnih razloga već i u interesu mira i stabilnosti u regionu.

Iseljenje u treće zemlje

Skoro 50 hiljada izbeglica izrazilo je želju da se iseli u neku treću zemlju. Značajno je pružiti relevantne informacije ambasadama stranih zemalja o licima koja su se ovako izjasnila. Ambasade treba podsticati da obuhvate i izbeglice u svoje godišnje kvote. Ukoliko se utvrdi da iseljenje nije moguće, obezbediće se savetovanje za izbeglice radi njihove pripreme za repatrijaciju ili integraciju.

Humanitarna pomoć

Savezna Republika Jugoslavija se suočava sa dilemom. S obzirom da još uvek nema masovne repatrijacije, izbeglice ostaju tu gde su čekajući trajna rešenja. Međunarodna zajednica mora nastaviti da pruža finansijsku podršku za izdržavanje najugroženijih izbeglica, posebno onih koji se i dalje nalaze u kolektivnim centrima.

Metodologija popisa

Prikupljanje preciznih statističkih podataka o izbeglicama, i licima koja traže azil je jedan od najsloženijih problema sa kojima se UNHCR suočava. Postoji stalna potreba za tačnim podacima o izbeglicama - za potrebe planiranja, finansiranja i aktivnosti prikupljanja sredstava od donatora. Vladine i ne-vladine organizacije, kao i sredstva javnog informisanja neprestano su u potrazi za ovim podacima od UNHCR-a, posebno kada se događaju veliki pokreti izbeglica, uključujući masovne repatrijacije. Međutim, suviše često UNHCR ima velike teškoće da pruži podatke koji zadovoljavaju kriterijume tačnosti i preciznosti.

Visoki komesarijat za izbeglice Ujedinjenih nacija, Komisarijat za izbeglice Republike Srbije i Komisarijat za raseljena lica Republike Crne Gore, zajednički su sprovedli popis ratom ugroženih lica koja su našla utočište u Saveznoj Republici Jugoslaviji. I u Srbiji i u Crnoj Gori, popis predstavlja prvo sistematsko prikupljanje podataka o izbeglicama.

U pripremi popisa, organizovana je multi-medijska kampanja kako bi se izbeglice i ratom ugrožena lica podstakla da pristupe popisu. Popis je sproveden u periodu od aprila do juna 1996. godine. Popis je bio dobrovoljan, a od izbeglica se tražilo da popune i lične podatke o sebi.

U obe Republike, popis je rađen individualno. Prema dogovorenoj metodologiji prikupljanja podataka, izbeglice su se pojedinačno prijavljivale, ali nije bilo neophodno da svi članovi jedne porodice popunjavaju upitnik istovremeno. Ovakav metod nije omogućio analizu podataka o strukturi porodice (na nivou domaćinstva), već samo podatke na nivou pojedinca.

U Srbiji je za potrebe popisa otvoreno 3.400 popisnih centara, u kojima su prikupljeni podaci. U Crnoj Gori je otvoreno 50 takvih centara.

U Srbiji su popunjeni upitnici dalje upućivani na 30 lokacija gde su informacije unošene u računarsku bazu podataka. Prikupljeni podaci su obrađeni u Gradskom zavodu za statistiku i informacije u Beogradu. U Crnoj Gori, iz 50 centara podaci su prikupljeni na jednoj lokaciji radi unošenja u računarsku bazu podataka. Obradu podataka prikupljenih u Crnoj Gori obavio je Elektrotehnički fakultet Univerziteta u Podgorici.

Upitnik koji je korišćen za potrebe popisa sastojao se od 27 pitanja. Upitnici korišćeni u Srbiji i Crnoj Gori imali su 25 zajedničkih/identičnih pitanja. Dva preostala pitanja koja su različita za dve Republike nisu korišćena u analizi podataka.

S obzirom na složenu prirodu i raznolikost statusa koji su izbeglice dobile na osnovu republičkih propisa, prvi deo upitnika je predvideo različite kategorije statusa. Od izbeglica se tražilo da odaberu jednu od ponuđenih kategorija. Taj upitnik je označen kao C1. Pošto je popisom trebalo registrovati i druga ratom ugrožena lica, odnosno lica koja prema međunarodnim propisima nemaju izbeglički status, još jedan upitnik je korišćen, sa istim pitanjima. Ovaj upitnik je nazvan C2.²

---

² UNHCR: Stanje izbeglica u svetu, strana 244

Popis izbeglica i ratom ugroženih lica u **Srbiji** obavljen je uz pomoć upitnika C1 i C2.

Upitnik C1 obuhvatio je lica koja prema republičkom zakonu imaju status izbeglica ili prognanika. Ovaj upitnik je korišćen i za ona lica koja nisu regulisala svoj status, ali koja prema međunarodnim normama imaju status izbeglica. Tako su obuhvaćene sledeće kategorije bez statusa:

1. Lica koja je rat zatekao na teritoriji Srbije, bez statusa izbeglice, ili prognanika, a koja pritom nisu regulisala svoj status u SR Jugoslaviji.
2. Lica čiji status je prestao iz bilo kog razloga, a koja nisu stekla drugi status u SR Jugoslaviji.
3. Lica koja se po sopstvenoj odluci nisu nikada registrovala kao izbeglice, odnosno prognanici.
4. Lica koja su došla u SR Jugoslaviju posle 5. avgusta 1995. godine, sa onih teritorija Republike Srpske koje su sada deo Muslimansko Hrvatske Federacije, te nisu imala pravni osnov da budu registrovana kao izbeglice ili prognanici.

Upitnik C2 obuhvatio je sva ostala ratom ugrožena lica koja prema međunarodnim normama nemaju pravo na izbeglički status. To su sledeće kategorije:

1. Državljeni SR Jugoslavije koji su došli iz drugih republika bivše SFRJ, u periodu od 1990. do 1996. godine.
2. Lica koja su stupanjem u brak, ili na osnovu rodbinske veze sa državljaninom SR Jugoslavije u evidenciji državljana SR Jugoslavije, te prema tome nemaju status izbeglice ili prognanika.
3. Vojna lica i članovi njihovih porodica koji nisu u evidenciji državljana SR Jugoslavije, a nemaju status prognanika.
4. Lica koja poseduju privremene lične isprave Republike Srbije, koja nisu u evidenciji državljana SR Jugoslavije, a dolaze iz drugih republika bivše SFRJ.
5. Lica za koja je SR Jugoslavija druga zemlja azila, a nemaju status izbeglice ili prognanika (lica koja su prvo izbegla u inostranstvo, a sada žive u Republici Srbiji bez statusa).
6. Lica iz bivše SFRJ koja je rat zatekao na privremenom radu u inostranstvu, čija je dozvola za boravak i radna dozvola u međuvremenu istekla, i sada se nalaze u Republici Srbiji bez statusa.
7. Lica koja su došla kao državljani drugih republika bivše SFRJ, i poseduju važeće putne isprave tih republika, a izrazila su želju da se trajno nastane u Republici Srbiji.
8. Lica koja su došla kao državljani drugih republika bivše SFRJ, a koja su izrazila želju da se trajno nastane u Republici Srbiji.
9. Druga lica čiji status nije utvrđen, a nalaze se u Republici Srbiji i ne pripadaju ni jednoj od prethodno navedenih kategorija.

U Republici **Crnoj Gori**, za potrebe popisa je korišćen samo jedan upitnik (C1). U skladu sa crnogorskim Zakonom, popisom su obuhvaćene sledeće dve kategorije:

1. Pojedinci sa regulisanim statusom raseljenog lica.
2. Lica koja nisu regulisala svoj status raseljenog lica, sa sledećim podgrupama:
  - 2.1 Lica koja su umesto legitimacije raseljenog lika dobila lične karte Republike Crne Gore.
  - 2.2 Lica koja po sopstvenoj odluci nisu registrovana kao raseljena lica i nemaju regulisan status na bilo koji drugi način u Crnoj Gori.
  - 2.3 Lica čiji je status raseljenog lica prestao iz bilo kog razloga, a nemaju regulisan status po bilo kom drugom osnovu u Crnoj Gori.
  - 2.4 Lica za koja se trenutno vodi postupak utvrđivanja statusa raseljenog lica.

Podaci prikupljeni popisom su u obe Republike obrađeni po istoj metodologiji. Standardne statističke metode klasifikovanja i definisanja su korišćene u obradi podataka. Postupak provere greške nastale na nivou unosa podataka, provera pouzdanosti i valjanosti podataka su takođe primenjeni. Slučajni namerni uzorak je korišćen za ove potrebe.

Na osnovu gore iznetog, zaključeno je od strane nezavisne konsultantske firme da su prikupljeni podaci statistički valjani.

I

IZBEGLICE I OSTALA RATOM UGROŽENA LICA U SR JUGOSLAVIJI - OPŠTI PREGLED

KARTA
SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Uvod

Situacija koju su izbeglice zatekle prilikom dolaska

Savezna Republika Jugoslavija, osnovana 1992. godine se sastoji od dve republike, Srbije i Crne Gore. Ove dve republike, zajedno sa Slovenijom, Hrvatskom, Bosnom i Hercegovinom i Makedonijom su ranije sačinjavale Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju. Procenjuje se da SR Jugoslavija ima 10,5 miliona stanovnika, od kojih skoro 94% živi u Srbiji, a 6% u Crnoj Gori.

Prema popisu iz 1991. godine, stanovništvo Srbije i Crne Gore se sastojalo od: 62,3% Srba, 16,6% Albanaca, 5% Crnogoraca, 3,3% Mađara, 3,1% Muslimana, 1,1% Hrvata i 8,6% spada u kategoriju "drugo".

Procenjuje se da je usled rata približno 2 miliona ljudi izbeglo iz republika prethodne Jugoslavije. Skoro 646 hiljada lica izbeglo je u Saveznu Republiku Jugoslaviju, od čega su 565 hiljada izbeglice i predstavljaju najveću izbegličku populaciju iz prethodne Jugoslavije. Izbegla lica čine 6% od ukupnog stanovništva zemlje.

Prilikom popisa izbegličke populacije u Saveznoj Republici Jugoslaviji, sprovedenog u periodu april-juni 1996. godine, registrovano je 566.275 izbeglica, od kojih se 28.338 nalazi u Crnoj Gori, a 537.939 u Srbiji. Takođe je popisano 79.791 lice ugroženih ratom, koja su izbegla iz ratom zahvaćenih područja i došla na ove teritorije.

Čak i pre izbijanja rata na tlu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, ljudi iz pojedinih republika su, strahujući od predstojećeg rata, krenuli prema teritorijama gde je većinsko stanovništvo njihove nacionalnosti. Sa eskalacijom haosa prouzrokovanog oružanim sukobom, mnogi ljudi koji sada borave u Srbiji i Crnoj Gori, a koji su napustili svoje domove u drugim republikama, nisu imali drugog izbora već da ostanu. Mnogi su, tako, ostali razdvojeni od svojih porodica. Krajem 1991. godine gotovo 50.000 ljudi našlo se u Srbiji i Crnoj Gori, bez mogućnosti povratka u svoje domove u drugim republikama.

Na dan 31. maja 1992. godine Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija je uveo sankcije Saveznoj Republici Jugoslaviji. Zamrzavanje međunarodnih monetarnih fondova i novčanih tokova zaustavilo je spoljnu trgovinu i industrijsku proizvodnju. Uvoz sirovina neophodnih za proizvodnju je blokiran, što je dovelo do kolapsa čitave privrede. Bruto nacionalni proizvod zemlje je prepolovljen. Ozbiljno su narušeni sistemi zdravstvene i socijalne zaštite. Obustavljeni su programi i usluge preventivne zdravstvene zaštite za ugrožene kategorije stanovništva, uključujući i mentalno obolele, stare i teške invalide. Registrovano je približno 800.000 nezaposlenih, dok je više stotina hiljada ljudi bilo na (minimalno) plaćenom odsustvu. Od kraja 1992. godine do kraja 1993. godine inflacija je stalno rasla, kulminirajući sa inflacijom od 20% na sat. Bankarski sistem se raspao, a sredstva na računima građana su izgubljena. Mnogi su se našli u podjednako očajnoj

materijalnoj situaciji kao i novopridošle izbeglice. Približno 30% sadašnje izbegličke populacije došlo je u ovom periodu.

Početkom 1994. godine uveden je program ekonomskih reformi koji je stabilizovao lokalnu valutu (Novi jugoslovenski dinar) i oborio inflaciju, mada je inflacija do kraja 1994. godine, ponovo dostigla nivo od 80%. Cene osnovnih proizvoda su ih činile nedostupnim većini građana, dok je kvalitet usluga, pogotovu u zdravstvu, i dalje opadao. Procenjeno je da je više od 1/4 stanovništva živelo ispod granice siromaštva.

Tokom rata, većina izbeglih lica koja su našla utočište u Saveznoj Republici Jugoslaviji uspela je da se smesti kod rodbine i prijatelja. Od 1991. godine do sredine 1995. skoro 92% izbeglica je obezbedilo smeštaj na ovaj način. Ljudi koji su primili izbeglice podneli su, uz izvesnu pomoć domaće i međunarodne zajednice, najveći deo tereta u zbrinjavanju. Jedan broj izbeglih lica imao je nešto lične uštedevine ili je našao zaposlenje, te su sami mogli da nađu i plaćaju skromni smeštaj. Onima koji to nisu mogli, pomogle su lokalne vlasti koje su, uz pomoć Komesarijata za izbeglice Republike Srbije i Komesarijata za raseljena lica Republike Crne Gore, uspostavile sistem kolektivnih centara, smeštajući ih u hotele, letnje kampove, prazne stambene zgrade.

U julu 1995. godine, u kolektivnim centrima je bilo smešteno ukupno 12.000 izbeglica. Sa padom Krajine, u avgustu 1995. godine, u SR Jugoslaviju je stiglo skoro 45% današnje izbegličke populacije. Od toga je, za 42.000 lica koja nisu mogla da nađu sopstveni smeštaj, trebalo hitno naći rešenje u vidu kolektivnog smeštaja. Svi raspoloživi društveni kapaciteti iskorišćeni su za ove potrebe. Radničke barake, školske fiskulturne sale, sportske hale, prazne fabrike - svi ovi prostori iskorišćeni su za smeštaj izbeglih lica.

Međunarodna zajednica, koja je putem UNHCR-a pružala pomoć izbeglim licima u Saveznoj Republici Jugoslaviji tokom celog rata, u avgustu je udvostručila svoju pomoć kako bi pomogla u rešavanju novonastale krize. Posebna podrška data je sistemu kolektivnih centara i to isporukom hrane, odeće, nameštaja, i druge opreme za domaćinstvo, energenata za grejanje, i izgradnjom novih, odnosno, renoviranjem postojećih zgrada. Činjenica da su i u 1996. godini izbegla lica takođe pristizala, iscrpljenost porodica koje su prihvatile izbeglice, spori oporavak privrede, sve zajedno je dovelo do porasta tražnje za kolektivnim smeštajem izbeglica.

Tokom rata, naponi međunarodne zajednice bili su usmereni, pre svega, na preživljavanje ratom ugroženih lica. Dejtonski mirovni sporazum, potpisan u decembru 1995. godine okončao je borbe. Aneksom VII Mirovnog sporazuma, predviđena je dobrovoljna repatrijaciju izbeglica.

Dobrovoljna repatrijacija iz Savezne Republike Jugoslavije u Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu je zaista i započela. Međutim, nasuprot očekivanom masovnom povratku, mnogobrojne prepreke (stepen razaranja nepokretne imovine, nespremnost vlasti u zemljama iz kojih su izbeglice došle na povratak svojih građana), dovele su do toga da se uz pomoć UNHCR-a iz Savezne Republike Jugoslavije u svoje domove vratilo samo 1000 izbeglih lica. Pritom je broj povratnika višestruko manji od broja novih izbeglica koji je rastao kako su teritorije u Bosni i Hercegovini prelazile iz ruku jednih, u ruke drugih vlasti.

Imajući u vidu složenost i obim problema izbeglica u Saveznoj Republici Jugoslaviji, te potrebu da se ustanove i sprovedu rešenja, UNHCR je, zajedno se Komesarijatom za izbeglice Republike Srbije i Komesarijatom za raseljena lica Republike Crne Gore, planirao i sproveo popis izbeglica. Popis je sproveden širom teritorije SR Jugoslavije u periodu između aprila i juna 1996. godine.

IZBEGLICE I DRUGA RATOM UGROŽENA LICA

Terminologija

Po izbijanju oružanog sukoba u prethodnoj Jugoslaviji, i prvim izbeglicama koje su pristizale u Srbiju i Crnu Goru, nije se razmišljalo o jedinstvenoj terminologiji koja bi opisala različite kategorije takvih lica - građana koji su težili da stignu na bezbednu teritoriju; lica koja su bežala kako bi izbegla progon ili borbe; lica koja su se povlačila pred nadiranjem različitih vojnih formacija.

U Crnoj Gori, državljani su priznati kao takvi. Ostali, s obzirom da se očekivalo da sukobi neće trajati i da će se ljudi ubrzo vratiti u svoja prethodna prebivališta, nazvani su "**raseljenim licima**".

U Srbiji je situacija bila složenija. Svim licima koja su stigla u Srbiju pre avgusta 1995. godine, bez obzira da li se radilo o građanima koji su tražili utočište ili o izbeglicama koje su došle iz drugih republika, dat je naziv "**izbegla lica**". Oni koji su izbegli iz sektora južne Krajine u Hrvatskoj u avgustu 1995. godine nazvani su "**prognanicima**". Određeni broj lica koja su stigla pre 1995. godine nije registrovan, dok sva lica koja su stigla posle avgusta 1995. nisu registrovana i vode se kao "**lica bez statusa**". UNHCR je smatrao da državljane koji su se vratili u matičnu republiku, da bi se sklonili na bezbedna područja, ne treba svrstati kao "**izbegla lica**".

Za potrebe popisa, dogovoreno je da treba pojednostaviti situaciju i da sledeće kategorije treba evidentirati kao "**izbeglice**", i to: izbeglice, prognanike, raseljena lica i lica bez statusa. Sva ova lica su prema odredbama međunarodnih sporazuma izbeglice, i ona su popisana na obrascu "C1". Lica koja poseduju dokumenta koja ih kvalifikuju kao državljane i koja su usled rata izbegla u Srbiju nazvana su "**ostala ratom ugrožena lica**", i popisana su na sličnom, ali posebnom obrascu "C2".

Dogovoreno je da će učesće na popisu biti dobrovoljno, te da odluka da se ne učestvuje u popisu neće uticati na izbeglički status niti na pravo na preko potrebnu humanitarnu pomoć.

Lica koja su obuhvaćena popisom su podeljena u dve osnovne kategorije:

C1 - Lica koja po međunarodnim konvencijama imaju status izbeglica

C2 - Lica koja poseduju dokumenta koja im obezbeđuju prava jednaka državljanima Savezne Republike Jugoslavije, odnosno uslove za prijem u državljanstvo.

Populacija ratom ugroženih lica

Ukupna populacija ratom ugroženih lica u Saveznoj Republici Jugoslaviji data je u tabeli

1. Kategorija izbeglih lica označena je sa "C1", a ratom ugrožena lica sa "C2", prema mestu boravka u Srbiji, odnosno Crnoj Gori:

Tabela 1. Ratom ugrožena lica prema statusu, po republikama, 1996.

	C1		C2		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Srbija	537.937	95,0	79.791	100,0	617.728	95,6
Crna Gora	28.338	5,0	0	0,0	28.338	4,4
UKUPNO JUGOSLAVIJA	566.275	100	79.791	100	646.066	100

Prethodno prebivalište

Sa širenjem oružanog sukoba u republikama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, stanovništvo je težilo da nađe utočište bilo na teritorijama na koje se nisu proširile oružane borbe, ili u područjima gde njihova nacionalnost predstavlja većinu. Dalje, lica koja su imala državljanstvo drugih republika, a koja su se zatekla u Srbiji bez mogućnosti povratka u svoje domove, su praktično postala izbeglice "sur place" (izbeglice na licu mesta). Na taj način, Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) postala je zemlja azila za lica iz ostalih republika prethodne Jugoslavije.

Cilj popisa je bio da registruje sva ratom ugrožena lica koja su izbegla u Saveznu Republiku Jugoslaviju iz drugih republika SFRJ, bez obzira na njihov status. Većina izbeglih lica prebegla je iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Skoro 40% izbeglica u SR Jugoslaviji je došlo iz BiH, dok je 55% prebeglo iz Hrvatske. U Republici Crnoj Gori, skoro 70% izbeglica stiglo je iz BiH.

Tabela 2 prikazuje izbeglice i druga ratom ugrožena lica prema mestu prethodnog prebivališta.

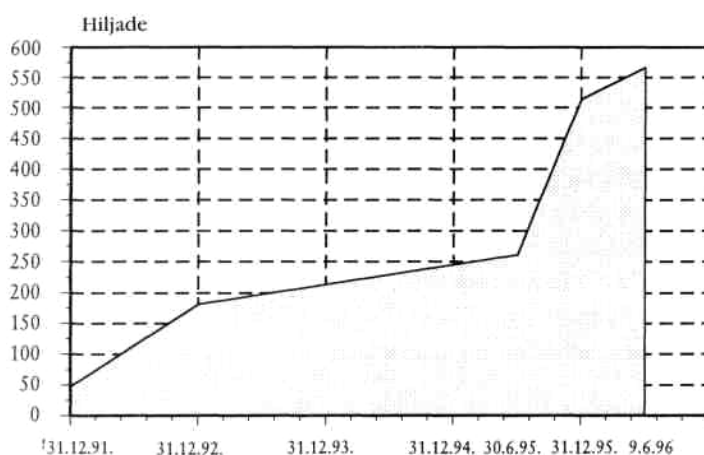
Tabela 2. Ratom ugrožena lica prema prethodnom prebivalištu, i mestu sadašnjeg prebivališta, po republikama

		Srbija	Crna Gora	UKUPNO JUGOSLAVIJA	
				Broj	%
BH	MHF	209.484	18.511	227.995	35,3
	RS	56.795	1.892	58.687	9,1
	BH - UKUPNO	266.279	20.403	286.682	44,4
Hrvatska	Bivši UN sektori	281.029	2.978	284.007	44,0
	Hrvatska - ostatak	49.094	3.898	52.992	8,2
	Hrvatska - UKUPNO	330.123	6.876	336.999	52,2
Makedonija		2.932	16	2.948	0,5
Slovenija		6.173	154	6.327	1,0
SR Jugoslavija		1.197	35	1.232	0,2
Bez odgovora		11.024	854	11.878	1,8
UKUPNO		617.728	28.338	646.066	100

IZBEGLICE

Osnovne karakteristike

Izbeglice po datumu dolaska

Broj izbeglica i dinamika dolazaka

Prve izbeglice su počele da stižu u Srbiju i Crnu Goru 1991. godine. Sa širenjem sukoba na pojedine teritorije pristizale su nove grupe izbeglica, da bi smirivanjem situacije, određen broj izbeglica napuštao Srbiju i Crnu Goru, dok bi već pristizale nove grupe sa područja obnovljenih ratnih dejstava.

Tabela 3 prikazuje broj prispelih izbeglica po godinama, od 1991. do 1996., kao i područja sa kojih su dolazile:

Tabela 3. Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i vremenu dolaska

		do 31.12.1991.	1.1.1992.- 31.12.1992.	1.1.1993.- 31.12.1993.	1.1.1994.- 31.12.1994.	1.1.1995.- 30.6.1995.	1.7.1995.- 31.12.1995.	1.1.1996.- 9.06.1996.	Bez odgovora	UKUPNO
BH	MHF	5.176	83.521	16.151	13.599	10.252	43.698	28.836	2.343	203.576
	RS	2.621	23.692	5.344	3.068	2.091	10.376	2.059	550	49.801
	BH-UKUPNO	7.797	107.213	21.495	16.667	12.343	54.074	30.895	2.893	253.377
Hrvatska	Bivši UN sektori	26.146	17.242	6.748	4.721	8.795	183.031	10.092	2.656	259.431
	Hrvatska - ostalo	9.414	7.651	3.385	2.131	1.202	12.672	1.336	321	38.112
	UKUPNO	35.560	24.893	10.133	6.852	9.997	195.703	11.428	2.977	297.543
Makedonija		47	198	27	10	17	959	52	12	1.322
Slovenija		908	586	194	101	65	1.170	41	103	3.168
SR Jugoslavija		121	98	90	82	68	231	126	133	949
Bez odgovora		4.220	875	366	348	214	1.345	479	2.069	9.916
UKUPNO		48.653	133.863	32.305	24.060	22.704	253.482	43.021	8.187	566.275
STRUKTURA		8,6	23,6	5,7	4,2	4,0	44,8	7,6	1,4	100

Status izbeglica

Većina izbeglica koje su našle utočište u Saveznoj Republici Jugoslaviji, registrovana je kao izbeglica ili kao prognanik. Međutim, veliki broj se nije prijavio. Neki su verovali da će se rat brzo završiti, drugi su izbegavali vojnu obavezu, dok neki izgleda nisu želeli da budu nazvani izbeglim licima. Sa prestankom sukoba, mnogi muškarci su mogli da se pridruže svojim porodicama, a lica koja se ranije nisu prijavila, sada treba da budu obuhvaćena planovima za rešavanje izbegličke situacije.

UNHCR smatra i jedne i druge izbeglicama. Jugoslovenske vlasti tretiraju obe kategorije na isti način, omogućujući jednak pristup materijalnoj pomoći, zdravstvenim i obrazovnim ustanovama. Od januara 1997. godine, sva lica će moći da podnesu zahteve za prijem u državljanstvo.

U **tabeli 4** prikazan je ukupan broj registrovanih izbeglica (uključujući i prognanike) i lica bez statusa, u Srbiji i Crnoj Gori.

Tabela 4. Izbeglice prema kategoriji, po republikama

	Srbija	Crna Gora	UKUPNO JUGOSLAVIJA	
			Broj	%
Sa statusom	417.932	20.403	438.335	77,4
Bez statusa	120.005	7.935	127.940	22,6
UKUPNO	537.937	28.338	566.275	100

Etnički sastav izbeglica u SRJ

Raspad Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i rat koji je usledio imao je složene političke i istorijske korene. Jedna od posledica sukoba bio je raspad etnički mešovitih zajednica, a stanovništvo je najvećim delom potražilo utočište u krajevima gde je njihova nacionalnost bila u većini. Popisom je trebalo ustanoviti nacionalnu strukturu populacije izbeglica. Kao što naredna tabela prikazuje, većinu izbeglica čine Srbi. Sledeća najbrojnija nacionalnost su Crnogorci. Među izbeglicama takođe ima Hrvata i Muslimana, od kojih je značajan broj iz mešovitih brakova. U Srbiju i Crnu Goru je izbegao i jedan broj Muslimana iz Bosne i Hercegovine, ali u područja gde su tradicionalno značajno zastupljeni u populaciji.

Tabela 5 prikazuje etničku/nacionalnu strukturu prema prethodnom prebivalištu:

Tabela 5. Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i nacionalnosti

	Srbi	Crnogorci	Hrvati	Muslimani	Jugosloveni	Ostali	Bez odgovora	UKUPNO	
BH	MHF	182.268	3.936	1.479	3.153	4.429	6.510	1.801	203.576
	RS	41.820	381	342	2.876	1.549	2.218	615	49.801
	BH - UKUPNO	224.088	4.317	1.821	6.029	5.978	8.728	2.416	253.377
Hrvatska	Bivši UN sektori	247.542	408	2.059	243	2.032	6.108	1.063	257.665
	Hrvatska - ostalo	34.100	734	814	148	680	1.017	595	38.088
	Hrvatska - UKUPNO	281.642	1.142	2.873	391	2.712	7.125	1.658	297.543
Makedonija	1.194	9	8	2	31	78	0	1.322	
Slovenija	2.769	106	19	14	36	209	15	3.168	
SR Jugoslavija	842	6	1	30	23	46	1	949	
Bez odgovora	5.411	171	28	143	115	3.952	96	9.916	
UKUPNO	515.946	5.751	4.750	6.609	8.895	20.138	4.186	566.275	
STRUKTURA	91,1	1,0	0,8	1,2	1,6	3,6	0,7	100	

Izbeglice prema vrsti smeštaja

Kao što je u Tabeli 5 prikazano, 91,1% izbeglica u SR Jugoslaviji je srpske nacionalnosti. Veliki broj izbeglica blisko je povezan sa ovdašnjim stanovništvom, preko prijatelja i rođaka koji su se naselili u Srbiji i Crnoj Gori posle I i II svetskog rata. Stanovništvo je širom otvorilo vrata ovim ljudima, pa je skoro 54% izbeglica našlo utočište kod prijatelja, rođaka ili drugih nesebičnih ljudi.

Tabela 6 prikazuje populaciju izbeglica prema vrsti smeštaja, po republikama.

Tabela 6. Izbeglice prema vrsti smeštaja, po republikama

	Srbija		Crna Gora		UKUPNO JUGOSLAVIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Prijatelji i rodbina	296.715	55,2	10.314	36,4	307.029	54,2
Iznajmljeni smeštaj	102.668	19,1	10.392	36,7	113.060	20,0
Kolektivni centar	54.409	10,1	3.418	12,1	57.827	10,2
Sopstveni smeštaj	25.439	4,7	2.658	9,4	28.097	5,0
Ostalo	49.539	9,2	1.556	5,5	51.095	9,0
Bez odgovora	9.167	1,7	0	0,0	9.167	1,6
UKUPNO	537.937	100	28.338	100	566.275	100

Jedan broj izbeglica uspeo je sa sobom da ponese nešto novca. Drugi su, pak, uspeali da se zaposle. Rezultati popisa pokazuju da 20% izbeglica u Srbiji, i 30% izbeglica u Crnoj Gori živi u iznajmljenim stanovima, dok skoro 5% popisanih lica u Srbiji i 9,4% u Crnoj Gori ima sopstveni smeštaj. Jedan mali broj izbeglica nije dao odgovor na ovo pitanje. Nešto preko 9% lica, koja su odgovorila sa "ostalo" smešteno je u adaptiranim prostorima, kao što su vešernice, sutereni, štale ili ambari, odnosno u prostorijama koje po osnovnoj nameni nisu predviđene za stanovanje.

Tek preko 10,2% izbeglica je smešteno u kolektivnim centrima. Oni predstavljaju, po pravilu, najugroženiji deo ove populacije. Bez prijatelja ili rodbine i bez sopstvenih sredstava za rešavanje stambenog pitanja, ova grupa od ukupno 57.000 lica potpuno je zavisna od humanitarne pomoći. Broj izbeglica koje traže mesto u kolektivnom smeštaju raste svakog dana, jer raste broj onih koji su ih primili, a koji više nisu u stanju da ih izdržavaju jer su iscrpili sve svoje novčane i druge rezerve.

Obrazovna struktura izbeglica

Rezultati popisa pokazuju da je prosečna obrazovna struktura izbeglih lica povoljnija od obrazovne strukture stanovništva SR Jugoslavije.

Tabela 7 prikazuje izbeglice starije od 15 godina prema školskoj spremi u poređenju sa školskom spremom stanovništva iste starosne dobi u Srbiji i Crnoj Gori. Podaci ukazuju da izbeglice imaju povoljniju obrazovnu strukturu:

Tabela 7. Izbeglice i domaća populacija starija od 15 godina, prema školskoj spremi

CRNA GORA	Izbeglice	Stanovništvou Crnoj Gori	SRBIJA	Izbeglice	Stanovništvo u Srbiji
Bez obrazovanja	4,0	25,2	Bez obrazovanja	8,6	33,5
Osmogodišnja škola	17,3	29,5	Osmogodišnja škola	28,9	24,2
Srednja škola	53,5	35,0	Srednja škola	46,7	32,0
Viša i visoka škola	23,1	8,9	Viša i visoka škola	10,6	8,9
Bez odgovora	2,1	1,4	Bez odgovora	5,2	1,4
UKUPNO	100	100	UKUPNO	100	100

Deca izbeglice

Pitanje dece izbeglica je posebno osetljivo, imajući u vidu teškoće sa kojima se suočavaju i nemogućnosti da shvate razloge zbog kojih se njihov život tako drastično promenio. U posebno rizičnoj grupi su deca izbeglice koja su bila direktno izložena stresovima rata.

Rezultati popisa pokazuju da se u Jugoslaviji nalazi 152 hiljade dece izbeglica mlađih od 18 godina.

Tabela 8. Deca izbeglice bez roditelja

	Bez oba roditelja	Bez jednog roditelja
Srbija	653	6.676
Crna Gora	30	239
UKUPNO JUGOSLAVIJA	683	6.915

Istraživanja su pokazala da je približno 80.000 dece pre dolaska u SR Jugoslaviju bilo izloženo ratnim stresovima.³ Deca koja su u ratnim okolnostima izgubila roditelje su ozbiljno traumatizovana. Popisom je registrovano ukupno 7.598 takve dece. Jedina valjana rešenja za decu izbeglice su ona koja obuhvataju celu porodicu.

³ UNICEF: "Situaciona analiza žena i dece - izbeglica u Saveznoj Republici Jugoslaviji" 1996.

Ugrožene kategorije

Tabela 9. Ugrožene kategorije izbeglica

	UKUPNO	Procenat od ukupne izbegličke populacije
Invalidi	12.287	2,2
Slepi	1.155	0,2
Glupi	1.593	0,3
Hronični bolesnici na bolničkom lečenju	7.530	1,3
Hronični bolesnici na ambulantnom lečenju	52.072	9,2
Ostalo	38.680	6,8
Ukupno ugroženih	113.317	20,0
Ukupno izbeglica	566.275	100

Od ukupno 565.000 izbeglica koje su pristupile popisu, više od 113.000 prijavilo je zdravstvene ili duševne smetnje. Potrebno je napomenuti da su izbegla lica u kategoriji "ostalo" prijavile brojne zdravstvene probleme, pa je neophodno detaljnije analizirati njihove odgovore. Ovo se moglo očekivati pošto se radi o izbegličkoj populaciji koja je doživela ratnu traumu.

Ovoj kategoriji izbeglica biće potrebno posvetiti posebnu pažnju, bilo pri repatrijaciji ili lokalnoj integraciji.

TRAJNA REŠENJA

Planovi za budućnost

Od ukupnog broja izbeglica obuhvaćenih popisom, 9,1% opredelilo se za dobrovoljnu repatrijaciju u mesto prethodnog prebivališta, 60,4% se izjasnilo za lokalnu integraciju, dok je 20,2% još neodlučno u pogledu svojih planova za budućnost. S obzirom na nedostatak garancija za sigurnost povratnika, nedostatak smeštajnih kapaciteta, komplikovanu proceduru dobijanja dozvola, kao i na opšti nedostatak dobre volje svih strana, na svakih 11 izbeglih lica samo jedno lice se odlučilo za dobrovoljnu repatrijaciju.

Tabela 10 prikazuje namere izbeglica prema sadašnjem prebivalištu.

Tabela 10. Izbeglice prema planovima za budućnost i sadašnjem prebivalištu

	Srbija		Cma Gora		UKUPNO JUGOSLAVIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Repatrijacija	49.281	9,2	2.533	8,9	51.814	9,1
Relokacija*	2.987	0,6	328	1,2	3.315	0,6
Ostanak u SRJ	324.208	60,3	17.631	62,2	341.839	60,4
Iseljenje u treće zemlje	43.002	8,0	2.055	7,3	45.057	8,0
Ne zna	108.655	20,2	5.651	19,9	114.306	20,2
Bez odgovora	9.804	1,8	140	0,5	9.944	1,8
UKUPNO	537.937	100	28.338	100	566.275	100

* Naseljavanje u nekoj od bivših republika SFRJ.

Većina izbeglica izrazila je nameru da se trajno nastani u Saveznoj Republici Jugoslaviji. S obzirom da je više od 90% izbeglica srpske, odnosno crnogorske nacionalnosti i da imaju bliske rodbinske ili prijateljske veze u Saveznoj Republici Jugoslaviji, moglo se očekivati da će broj onih koji žele da ostanu biti visok. Takođe je relativno visok broj (20,2%) onih koji su i dalje neopredeljeni. Ukoliko ne dođe do bitne promene uslova za povratak, može se očekivati da će se većina izbeglih lica iz kategorije neopredeljenih odlučiti da oстане u Saveznoj Republici Jugoslaviji (Tabela 10).

Većina izbeglica koje su neopredeljene, došle su iz Hrvatske. Preko 91% izbeglica iz Hrvatske koje su neopredeljene u pogledu planova za budućnost, došlo je iz bivših sektora pod zaštitom Ujedinjenih nacija. Sa druge strane, 64,5% ukupne izbegličke populacije u SR Jugoslaviji koja je došla iz Bosne i Hercegovine, opredelilo se za lokalnu integraciju.

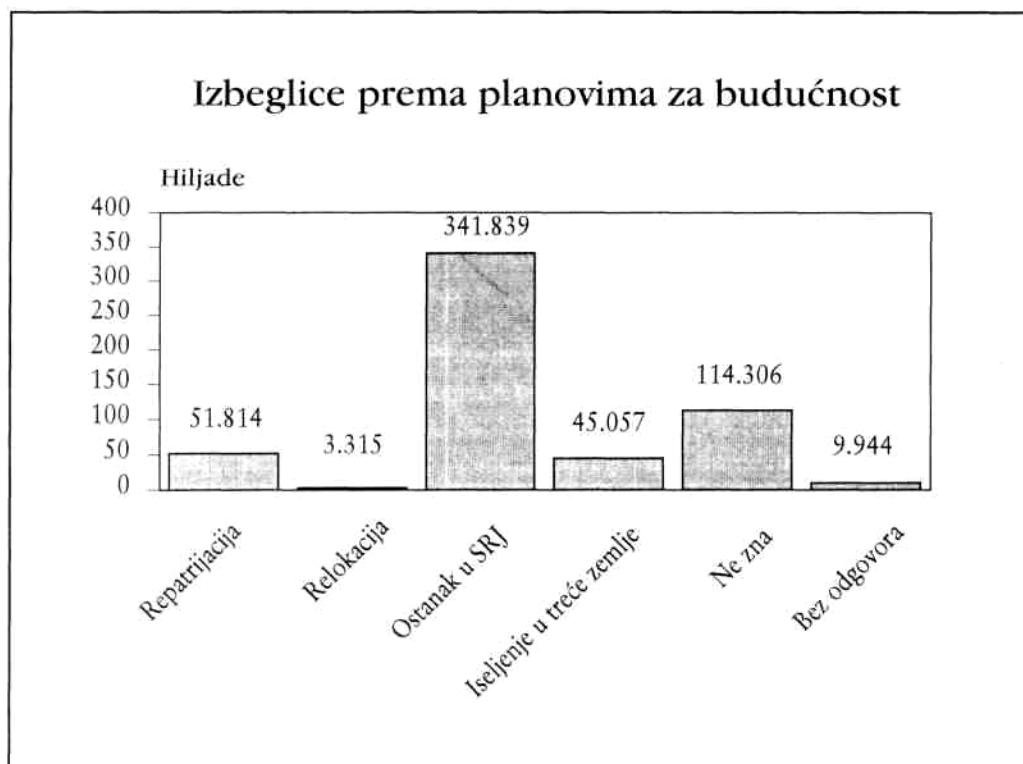

Tabela 11. Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i planovima za budućnost

	Repatrijacija	Relokacija	Ostanak u SRJ	Iseljenje u treće zemlje	Ne zna	Bez odgovora	UKUPNO
BH	MHF	14.683	1.037	134.213	16.239	34.955	203.576
	RS	6.751	598	29.160	3.415	9.132	49.801
BH - UKUPNO		21.434	1.635	163.373	19.654	44.087	253.377
Hrvatska	Bivši UN sektori	28.219	1.103	142.857	21.253	61.998	259.431
	Hrvatska - ostalo	2.090	172	26.272	3.099	6.030	38.112
	Hrvatska - UKUPNO	30.309	1.275	169.129	24.352	68.028	297.543
Makedonija	6	118	749	155	253	41	1.322
Slovenija	65	193	2.122	187	442	159	3.168
SR Jugoslavija	0	5	597	121	147	79	949
Bez odgovora	0	89	5.869	588	1.449	2.021	9.916
UKUPNO	51.814	3.315	341.839	45.057	114.306	9.944	566.275

Lica koja su poslednja izbegla u SR Jugoslaviju su više naklonjena repatrijaciji. S druge strane, izbegla lica koja su duže boravila u SR Jugoslaviji se češće opredeljuju za lokalnu integraciju. Sto je duže vreme provedeno u izbeglištvu u SR Jugoslaviji, to je i veća tendencija ka integraciji. Jasno je da je dužina boravka, a samim tim i stepen prilagodavanja izbeglica izražen u sposobnosti da se nađu rešenja za svakodnevne probleme, neposredno uticala na opredeljenje izbeglica u pogledu planova za budućnost (Tabela 12).

Tabela 12. Izbeglice prema dužini boravka u SRJ i planovima za budućnost

	Repatrijacija		Relokacija		Ostanak u SRJ		Iseljenje u treće zemlje		Ne zna		Bez odgovora		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Do 1 godine	31.505	60,8	1.810	54,6	167.233	48,9	25.322	56,2	69.171	60,5	4.095	41,2	299.136	52,8
1-2 god.	1.743	3,4	181	5,5	22.622	6,6	4.124	9,2	7.013	6,1	534	5,4	36.217	6,4
2-3 god.	2.299	4,4	249	7,5	13.481	3,9	1.803	4,0	4.085	3,6	545	5,5	22.462	4,0
3-4 god.	6.665	12,9	363	11,0	52.511	15,4	5.271	11,7	12.707	11,1	1.157	11,6	78.674	13,9
4-5 god.	8.314	16,0	539	16,3	71.996	21,1	7.233	16,1	16.873	14,8	1.419	14,3	106.374	18,8
preko 5 god.	753	1,5	135	4,1	10.071	2,9	791	1,8	2.953	2,6	1.346	13,5	16.049	2,8
Bez odgovora	535	1,0	38	1,1	3.925	1,1	513	1,1	1.504	1,3	848	8,5	7.363	1,3
UKUPNO	51.814	100	3.315	100	341.839	100	45.057	100	114.306	100	9.944	100	566.275	100

Sasvim očekivano, izbeglice koje su trajno rešile probleme smeštaja žele da se stalno nastane u SR Jugoslaviji, dok se oni koji žive u kolektivnim centrima ili imaju privremeni smeštaj češće odlučuju za repatrijaciju (Tabela 13).

Tabela 13. Izbeglice prema vrsti smeštaja i planovima za budućnost

	Repatrijacija		Relokacija		Ostanak u SRJ		Iseljenje u treće zemlje		Ne zna		Bez odgovora	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Prijatelji i rodbina	30.411	58,7	1.725	52,0	187.664	54,9	23.840	52,9	59.761	52,3	3.628	36,5
Iznajmljeni smeštaj	8.217	15,9	571	17,2	70.989	20,8	10.199	22,6	21.740	19,0	1.344	13,5
Kolektivni centar	6.474	12,5	641	19,3	29.498	8,6	5.819	12,9	14.021	12,3	1.374	13,8
Sopstveni smeštaj	1.164	2,2	40	1,2	22.940	6,7	1.167	2,6	2.538	2,2	248	2,5
Ostalo	4.887	9,4	298	9,0	27.473	8,0	3.812	8,5	13.990	12,2	503	5,1
Bez odgovora	661	1,3	40	1,2	3.275	1,0	220	0,5	2.256	2,0	2.847	28,6
UKUPNO	51.814	100	3.315	100	341.839	100	45.057	100	114.306	100	9.944	100

II

POPIS IZBEGLICA I RATOM UGROŽENIH LICA U SRBIJI

RATOM UGROŽENA LICA *

Popis ratom ugroženih lica koja su našla прибежиште u Republici Srbiji obuhvatio je 617,7 hiljada lica. Među popisanim licima 537,9 hiljada su, prema međunarodnom pravu, izbeglice (C1), a 79,8 hiljada su lica koja su zbog rata izbegla u Srbiju, a prema međunarodnim pravnim normama nemaju status izbeglica (C2) (Tabela 14).

Tabela 14. Ratom ugrožena lica prema sadašnjem prebivalištu i statusu, 1996., i stanovništvo u Srbiji, 1991.

	C1-		C2		UKUPNO		Stanovništvo 1991	Ratom ugrožena lica na 100 stanovnika
	Broj	%	Broj	%	Broj	%		
Beograd	140.662	26,1	30.293	38,0	170.955	27,7	1.602.226	10,7
Centralna Srbija bez Beograda	148.367	27,6	18.508	23,2	166.875	27,0	4.206.680	4,0
Vojvodina	229.811	42,7	29.908	37,5	259.719	42,0	2.013.889	12,9
Kosovo i Metohija	19.097	3,6	1.082	1,4	20.179	3,3	1.956.196	1,0
UKUPNO SRBIJA	537.937	100	79.791	100	617.728	100	9.778.991	6,3

Većina ratom ugroženih lica našla je прибежиште u centralnoj Srbiji,⁴ gde je tokom popisa registrovano čak 337,8 hiljada lica, odnosno više od polovine (54,7%) od ukupnog broja. Pritom je najveći deo ovih ljudi smešten u Beogradu, 170,9 hiljada (27,7%). To znači da je gotovo svako deseto lice koje sada živi u glavnom gradu prebeglo sa ratom ugroženih područja prethodne Jugoslavije. Glavni grad je privlačan iz nekoliko razloga: izbeglice su tu već imale rodbinu i bliske prijatelje; mogućnosti za zapošljavanje i nalaženje smeštaja bile su veće, naročito u prvim fazama pokreta izbeglica. Dolazak ovako velikog broja izbeglica je dalje zaoštrio već postojeće probleme gradskih sredina, probleme sa infrastrukturom, i uopšte ekonomske teškoće, posebno u centralnim beogradskim opštinama.

U Vojvodini je smeštaj našlo 259,7 hiljada izbeglica ili 42% ukupne ratom ugrožene populacije. Samo 20,2 hiljade ovih lica (3,3%) otišlo je na Kosovo i Metohiju. Tendencija kretanja prema Vojvodini je bitno uslovljena putevima istorijskih migracija Srba na ovim

* "Ratom ugrožena lica" u celom poglavlju o Srbiji označava izbeglice i druga ratom ugrožena lica.

⁴ Uključujući Beograd

prostorima. Posle I i II svetskog rata, Srbi su se naseljavali u Vojvodini iz istih područja iz kojih dolaze tokom ovog rata. Stoga je prirodno da veliki broj izbeglica ima rodbinu ili prijatelje u ovom delu Srbije.

Najmanji broj izbeglica koje su potražile sigurnost u Srbiji registrovan je na Kosovu i Metohiji. Ovo je najmanje razvijeno područje Srbije, u kome preovlađuje albansko stanovništvo.

Stanovništvo koje je izbeglo u Srbiju je pre ovog rata živelo u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Makedoniji i Sloveniji.

Gradanski rat sa bitnim obeležjima međunacionalnog i verskog sukoba, primorao je pripadnike različitih etničkih grupa da beže iz višenacionalnih sredina. Tako su Srbi iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije i Slovenije našli utočište u Srbiji. Kako je najveći broj Srba izvan Srbije u prethodnoj Jugoslaviji živio u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj, preko 95% ratom ugroženih lica registrovano popisom potiče upravo iz ove dve bivše jugoslovenske republike.⁵

Više od polovine ukupnog broja lica pogođenih ratom koja su pribežište našla u Srbiji, približno 330 hiljada, prebeglo je sa područja bivše jugoslovenske republike Hrvatske. Među njima, 280 hiljada je sa teritorija u kojima Srbi tradicionalno predstavljaju većinsko stanovništvo i gde su ujedno vodene najteže borbe (kasnije pod zaštitom UN). Iz drugih delova Hrvatske u Srbiju je izbeglo još približno 49 hiljada lica, koja nisu mogla da opstanu u mešovitim nacionalnim sredinama.

Tabla 15. Ratom ugrožena lica prema prethodnom i sadašnjem prebivalištu

		Beograd	Centralna Srbija bez Beograda	Vojvodina	Kosovo i Metohija	UKUPNO SRBIJA	
						Broj	%
BH	MHF	59.808	68.303	78.739	2.634	209.484	33,9
	RS	16.432	17.047	22.055	1.261	56.795	9,2
	BH - UKUPNO	76.240	85.350	100.794	3.895	266.279	43,1
Hrvatska	Bivši UN sektori	70.945	65.237	133.319	11.528	281.029	45,5
	Hrvatska - ostalo	20.196	8.251	19.709	938	49.094	7,9
	Hrvatska - UKUPNO	91.141	73.488	153.028	12.466	330.123	53,4
Makedonija		297	1.786	659	190	2.932	0,5
Slovenija		1.401	2.463	1.633	676	6.173	1,0
SR Jugoslavija		223	384	507	83	1.197	0,2
Bez odgovora		1.653	3.404	3.098	2.869	11.024	1,8
UKUPNO		170.955	166.875	259.719	20.179	617.728	100

⁵ Prema Popisu stanovništva iz 1991. godine oko ^{3/4} Srba je živelo u Republici Srbiji, dok je ^{1/4} živela izvan Srbije. Većina Srba koji su živeli izvan Srbije, živela je u Bosni i Hercegovini (1,36 miliona, ili 16% ukupne populacije SFRJ 1991. godine), sledi Hrvatska, (580 hiljada, ili 6,8%), dok je broj Srba koji je živio u Sloveniji, Makedoniji i Crnoj Gori bio između 47 i 57 hiljada, ili 0,5%, t.j. 0,7% od ukupne populacije Srba koji su živeli na teritoriji prethodne Jugoslavije.

Iz bivše jugoslovenske Republike Bosne i Hercegovine u Srbiju je izbeglo oko 266 hiljada lica. Od toga, preko 209 hiljada došlo je sa teritorije sadašnje Muslimansko Hrvatske Federacije. Rat u Bosni i Hercegovini je primorao Srbe, Muslimane i Hrvate da napuste svoje domove i beže na druge teritorije. Tako je bekstvo Srba sa teritorije današnje MH Federacije bilo neminovno. Dodatnih 57 hiljada lica izbeglo je sa teritorije Republike Srpske, t.j. entiteta u Bosni i Hercegovini, bežeći sa ratom zahvaćenih područja u Srbiju, gde nije bilo ratnih dejstava.

Prema rezultatima popisa, oko 6,2 hiljade ratom pogođenih lica živelo je u Sloveniji pre raspada prethodne Jugoslavije, a nešto manje od 3 hiljade u Makedoniji. Relativno mali broj ratom ugroženih lica koji je izbegao sa ovih teritorija je odraz malog broja Srba koji su živeli u tim republikama pre izbijanja rata. Pored toga, rat je u Sloveniji trajao relativno kratko. Situacija se ubrzo stabilizovala i veliki broj tih izbeglica se vratio u Sloveniju. U Makedoniji nije bilo ratnih dejstava.

Oko 1,1 hiljada registrovanih izbeglica za koje je kao prethodno prebivalište navedena SR Jugoslavija, su ustvari novorođena deca.⁶

Čak 11 hiljada lica nije dalo podatak o svom prethodnom prebivalištu.

Kao što je navedeno u poglavlju o metodologiji, popisana lica su podeljena u dve osnovne kategorije (C1 i C2). Karakteristike ove dve kategorije lica koja su obuhvaćena popisom analiziraće se posebno.

---

⁶ Pretpostavlja se da su ostali roditelji izbeglice u SRJ, kao prethodno prebivalište svoje novorođene dece naveli svoje prebivalište pre izbijanja rata.

IZBEGLICE

Osnovne karakteristike

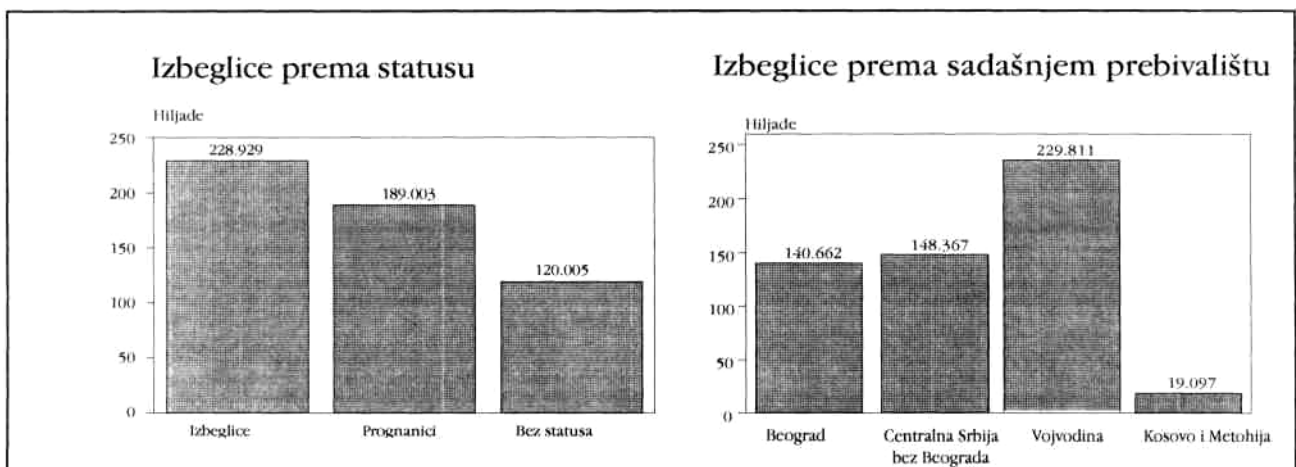
Izbeglice prema sadašnjem prebivalištu i statusu

Popisom je obuhvaćeno 537,9 hiljada lica. Sva ova lica prema međunarodnom pravu imaju status izbeglica, dok ih republički propisi (Srbije i Crne Gore) razdvajaju u tri kategorije. Prema važećim propisima Republike Srbije, u okviru populacije obuhvaćene popisom, 228,9 hiljada ima status izbeglica, 189 hiljada ima status prognanika, dok 120 hiljada nema status. (Tabela 16).

Slično kao i ukupna populacija ratom ugroženih lica, većina izbeglica u centralnoj Srbiji (53,7%), oko 289 hiljada je našla utočište u Beogradu (140,7 hiljada, ili 26% od ukupnog broja izbeglica).

Tabela 16. Izbeglice prema sadašnjem prebivalištu i statusu

	Izbeglice		Prognanici		Bez statusa		UKUPNO C1	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Beograd	72.811	31,8	43.059	22,8	24.792	20,7	140.662	26,1
Centralna Srbija bez Beograda	61.781	27,0	52.316	27,7	34.270	28,6	148.367	27,6
Vojvodina	87.711	38,3	81.979	43,4	60.121	50,1	229.811	42,7
Kosovo i Metohija	6.626	2,9	11.649	6,2	822	0,7	19.097	3,6
UKUPNO SRBIJA	228.929	100	189.003	100	120.005	100	537.937	100

Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i datumu dolaska

Izbeglice su u Srbiju stigle u nekoliko talasa. Broj izbeglih je posebno bio veliki u periodima kada su se menjale granice i kada je intenzitet ratnih sukoba bio na vrhuncu. Jedan broj izbeglih se i vraćao kada se situacija na teritorijama odakle su izbegli stabilizovala. Otuda je broj izbeglica u Srbiji bio promenljiv.

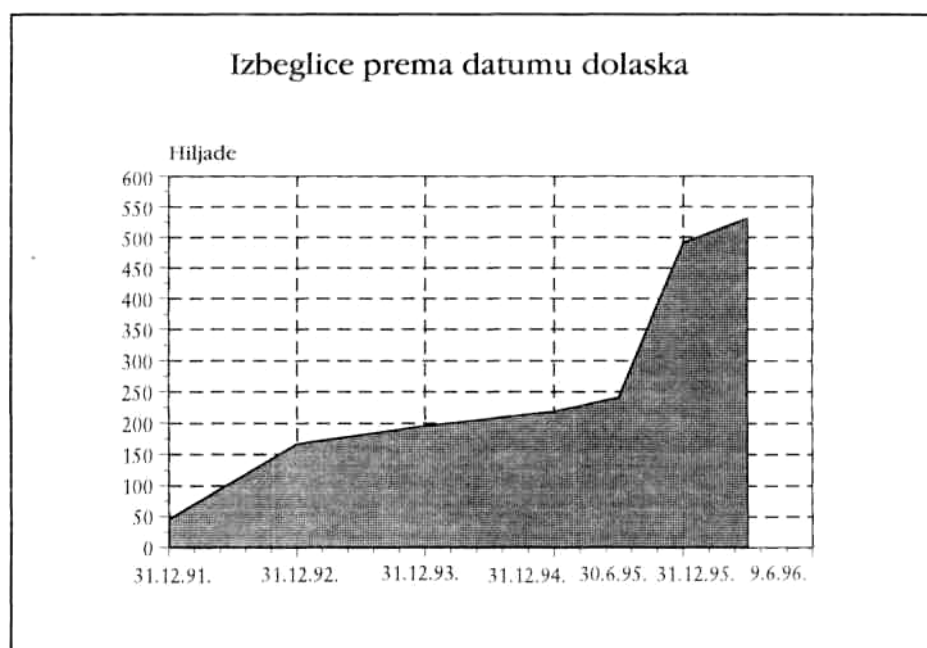
Popis izbeglica nije mogao da registruje sve ove promene, ali podaci o vremenu dolaska jasno ukazuju na neprekidan priliv u periodu od 1991. godine do sredine 1996. godine (Tabele 17 a,b).

Sa prvim znacima sukoba, već nakon proglašenja otcpljenja Slovenije i Hrvatske, krenuli su prvi talasi izbeglica prema Saveznoj Republici Jugoslaviji. U vreme sprovođenja popisa, iz ovih prvih talasa izbeglica, u Srbiji se još uvek nalazilo 45,6 hiljada lica, od kojih je preko 70% izbeglo iz Hrvatske. U toku 1992. godine, kada je izbio rat u Bosni i Hercegovini, broj izbeglih se značajno povećao. Među popisanim licima 121,6 hiljada je stigla u toku 1992. godine, od kojih je gotovo 80% upravo sa područja Bosne i Hercegovine.

Tokom 1993. i 1994. godine, kao i u prvoj polovini 1995. godine, u Srbiju je došao manji broj izbeglica, dok su se neki odlučili na povratak na područja koja su napustili. Među popisanim licima 29,5 hiljada je stiglo u toku 1993, 22,2 hiljade tokom 1994. godine i 21,6 hiljada u prvoj polovini 1995. godine. Prema rezultatima popisa, u toku 1993. i 1994. godine broj lica koja su prebegla iz Bosne i Hercegovine bio je dva puta veći od broja onih koji su došli sa područja Hrvatske, dok se u prvoj polovini 1995. godine sa intenziviranjem ratnih dejstava u Hrvatskoj ova razlika značajno smanjila.

Najveći talas izbeglih lica stigao je u Srbiju u drugoj polovini 1995. godine nakon što je "Hrvatska vojska započela ofanzivu koja je primorala preko 180.000 Srba da napuste svoje domove u području Krajine, u najvećem pojedinačnom zbegu u svetu".⁷ U ovom periodu prebegao je i jedan broj lica iz Bosne i Hercegovine, nakon pada delova teritorije koji su do tada bili pod srpskom kontrolom. U populaciji koja je obuhvaćena popisom, najveći broj izbeglica, gotovo 250 hiljada, ili 46,4% od ukupnog broja registrovanih popisom, je upravo iz ovog talasa. Preko 190 hiljada izbeglih lica iz ovog talasa pre-beglo je iz Hrvatske.

Najzad, od ukupno popisanih, 40 hiljada lica je došlo u Srbiju tokom 1996. godine, napuštajući teritorije koje su u skladu sa Mirovnim sporazumom potpisanim u Dejtonu pripale Muslimansko Hrvatskoj Federaciji

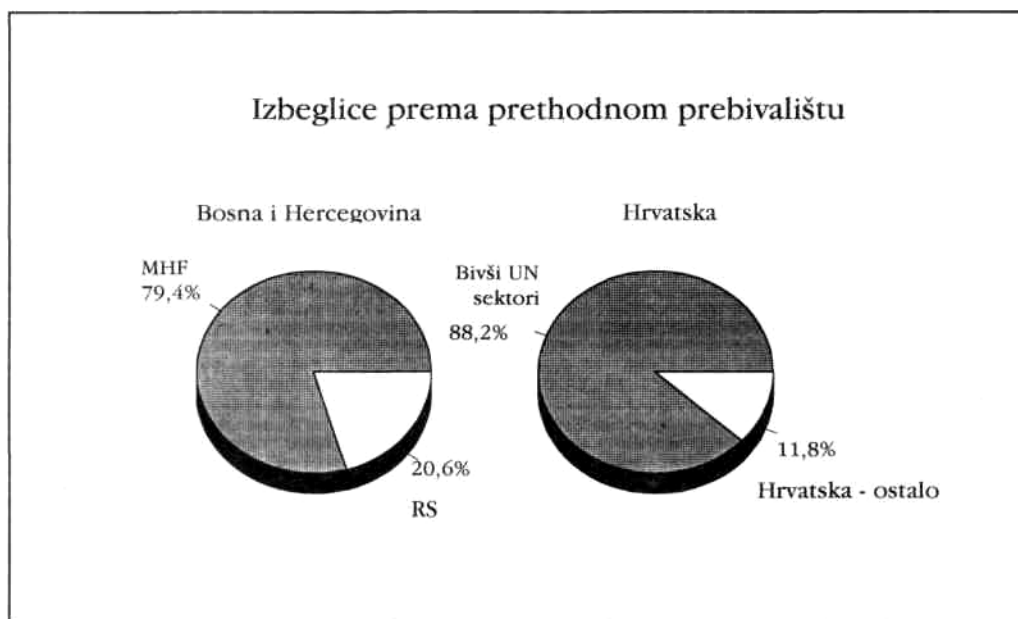
⁷ "Leto tuge", UNHCR "Izbeglice - fokus: Azil u Evropi", str. 15.

Tabela 18. Izbeglice prema prethodnom i sadašnjem prebivalištu

		Beograd	Centralna Srbija bez Beograda	Vojvodina	Kosovo i Metohija	UKUPNO SRBIJA	
						Broj	%
BH	MHF	49.524	61.555	71.675	2.311	185.065	34,4
	RS	13.050	14.418	19.544	897	47.909	8,9
BH - UKUPNO		62.574	75.973	91.219	3.208	232.974	43,3
Hrvatska	Bivši UN sektori	63.719	61.537	119.764	11.433	256.453	47,7
	Hrvatska - ostalo	12.675	6.311	14.361	867	34.214	6,4
	Hrvatska - UKUPNO	76.394	67.848	134.125	12.300	290.667	54,0
Makedonija		28	620	533	125	1.306	0,2
Slovenija		268	1.126	1.021	599	3.014	0,6
SR Jugoslavija		163	268	402	81	914	0,2
Bez odgovora		1.235	2.532	2.511	2.784	9.062	1,7
UKUPNO		140.662	148.367	229.811	19.097	537.937	100

Gotovo jednako kao i kod ukupne populacije lica ratom ugroženih i najveći broj izbeglih lica, približno 289 hiljada se naselio na području centralne Srbije (53,7%), nalazeći najpre utočište u glavnom gradu (140,7 hiljada ili 26,2% od ukupnog broja izbeglih lica). U Vojvodini se nalazi 229,8 hiljada ili 42,7% izbeglih lica, a na Kosovu i Metohiji približno 19 hiljada ili 3,6%. U zavisnosti od statusa, lica sa izbegličkim statusom su, u odnosu na druge dve kategorije, u nešto većoj meri popisana u Beogradu, a nešto manje njih je našlo utočište u Vojvodini. Ovo se verovatno najpre može objasniti činjenicom da su ovo lica koja su stizala u Srbiju ranije, u prvim talasima, kada je u Beogradu bilo više mogućnosti za zbrinjavanje izbeglih lica.

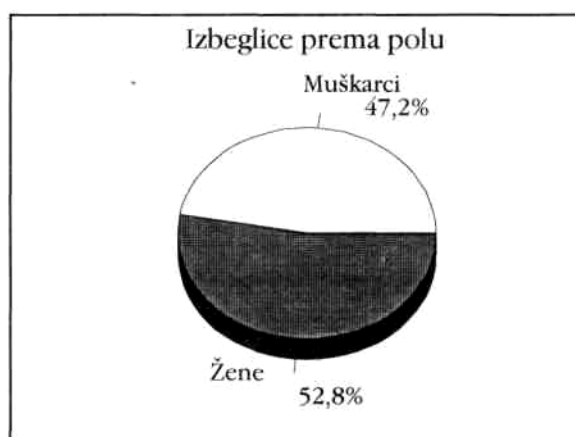
Od ukupnog broja popisanih u Srbiji, približno 290 hiljada lica je izbeglo iz bivše jugoslovenske republike Hrvatske (54%), mahom iz područja najteže pogođenim ratom (bivši sektori pod zaštitom UN) (Tabela 18). Iz Bosne i Hercegovine, u Srbiju je izbeglo 233 hiljade lica, od kojih je skoro 80% došlo sa teritorija sadašnje Muslimansko Hrvatske Federacije. Motivi, pravci kretanja, kao i struktura populacije s obzirom na teritorije sa kojih su bežali, nisu značajno različiti u odnosu na ukupnu ratom ugroženu populaciju obuhvaćenu popisom.

Izbeglice prema polu i starosnoj strukturi

Struktura izbeglog stanovništva prema polu je uravnotežena (Tabela 19). Za razliku od prvih talasa izbeglica u kojima su žene činile preko dve trećine odraslog stanovništva, prema rezultatima popisa, danas žene čine 52,8%, a muškarci 47,2% izbegličke populacije.

Tabela 19. Izbeglice prema sadašnjem prebivalištu i polu

	Muškarci		Žene		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Beograd	64.118	45,6	76.544	54,4	140.662	100
Centralna Srbija bez Beograda	69.685	47,0	78.682	53,0	148.367	100
Vojvodina	109.815	47,8	119.996	52,2	229.811	100
Kosovo i Metohija	10.456	54,8	8.641	45,2	19.097	100
UKUPNO SRBIJA	254.074	47,2	283.863	52,8	537.937	100

U poređenju sa stanovništvom centralne Srbije⁸, čije su osnovne demografske odlike slične, učešće žena je za svega 2 procentna poena veće u izbegličkoj populaciji. Struktura prema polu u većoj meri odstupa među izbeglicama na području Kosova i Metohije, gde žene čine svega 45,2%, dok muškarci čine 54,8% izbeglica (Tabela 6). Manji procenat žena na ovom području verovatno je rezultat toga što su se muškarci bez

⁸ Detaljna uporedna analiza izbegličke sa populacijom centralne Srbije rađena je zbog značajnih demografskih razlika koje se javljaju između pojedinih oblasti, uslovljene nacionalnim, kulturnim i ekonomskim činiocima.

porodice lakše odlučivali da se nastane na Kosovu i Metohiji (s obzirom na demografske i ekonomske odlike ove oblasti), ili su pak, u potrazi za poslom na ovo područje dolazili sami, ostavljajući porodicu u drugim delovima Srbije.

U svim starosnim grupama žene čine veći procenat u poređenju sa domaćim stanovništvom, osim u grupi najmlađih. Najveća razlika je u starosnoj grupi od 20 do 44 godine, gde je učešće žena u izbegličkoj populaciji veće za 3,6 procentnih poena od udela žena u istoj starosnoj grupi domaćeg stanovništva centralne Srbije. Veća zastupljenost žena u izbegličkoj populaciji uopšte, posebno u ovoj starosnoj grupi, delom je posledica veće smrtnosti muškog stanovništva i razdvajanja porodica u vreme rata (Tabela 20).

Tabela 20. Izbeglice prema starosti i polu

	Muškaci		Žene		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
0-18	73.374	51,2	69.904	48,8	143.278	100
19-44	100.363	46,7	114.373	53,3	214.736	100
45-64	51.547	47,1	57.854	52,9	109.401	100
65 i više	28.790	40,8	41.732	59,2	70.522	100
UKUPNO	254.074	47,2	283.863	52,8	537.937	100

Struktura izbegličke populacije koja je došla iz Hrvatske, prema polu, je bliža strukturi domaćeg stanovništva jer je progon na tim područjima doveo do pokreta čitavih porodica i čitavih zajednica (Tabela 21). Procenat žena u izbegličkoj populaciji koja je došla iz

Tabela 21. Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i polu

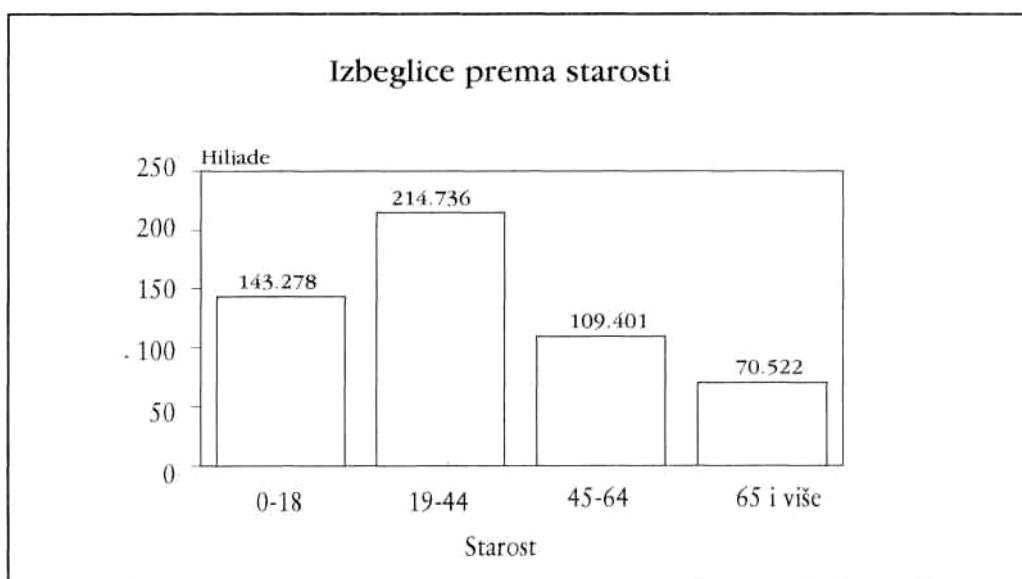
		Muškarci		Žene		UKUPNO	
		Broj	%	Broj	%	Broj	%
BH	MHF	83.428	45,1	101.637	54,9	185.065	100
	RS	20.983	43,8	26.926	56,2	47.909	100
	BH-UKUPNO	104.411	44,8	128.563	55,2	232.974	100
Hrvatska	Bivši UN sektori	125.599	49,0	130.854	51,0	256.453	100
	Hrvatska - ostalo	16.862	49,3	17.352	50,7	34.214	100
	Hrvatska - UKUPNO	142.461	49,0	148.206	51,0	290.667	100
Makedonija		672	51,5	634	48,5	1.306	100
Slovenija		1.579	52,4	1.435	47,6	3.014	100
SR Jugoslavija		459	50,2	455	49,8	914	100
Bez odgovora		4.492	49,6	4.570	50,4	9.062	100
UKUPNO		254.074	47,2	283.863	52,8	537.937	100

Bosne i Hercegovine je daleko veći, što ukazuje na činjenicu da su pre svega žene napuštale ovu teritoriju. Među izbeglicama iz Slovenije i Makedonije, više su zastupljeni muškarci, što može biti posledica razorenih (mešovitih) brakova, odlaskom muškog srpskog življa u Srbiju, dok su ostali članovi porodice ostajali.

Starosna struktura izbeglog stanovništva je relativno uravnotežena i ne razlikuje se bitno od domaćeg stanovništva. U starosnoj strukturi izbegličke populacije, najveći je procenat mlađeg sredovečnog stanovništva (39,9%) i lica mladih od 19 godina (26,6%). Starije sredovečno stanovništvo (46-64 godine) učestvuje sa jednom petinom, dok je udeo starijih od 65 godina 13,1% (Tabela 22).

Tabela 22. Izbeglice prema starosti i polu

	Muškarci		Žene		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
0-18	73.374	28,9	69.904	24,6	143.278	26,6
19-44	100.363	39,5	114.373	40,3	214.736	39,9
45-64	51.547	20,3	57.854	20,4	109.401	20,3
65 i više	28.790	11,3	41.732	14,7	70.522	13,1
UKUPNO	254.074	100	283.863	100	537.937	100

U poređenju sa stanovništvom centralne Srbije koje ima slične osnovne demografske karakteristike, među izbeglim licima je nešto veći udeo starijih od 65 godina i mladih, od 0-19 godina, dok je udeo sredovečnog stanovništva manji. Ovakvo odstupanje starosne strukture je očekivano, jer je prirodno da udeo dece i starih bude veći u izbegličkoj populaciji.

Tabela 23. Izbeglice prema starosti i sadašnjem prebivalištu

	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
0-18	34.462	24,5	43.518	29,3	60.898	26,5	4.400	23,0	143.278	26,6
19-44	58.482	41,6	57.225	38,6	91.180	39,7	7.849	41,1	214.736	39,9
45-64	28.722	20,4	29.879	20,1	47.546	20,7	3.254	17,0	109.401	20,3
65 i više	18.996	13,5	17.745	12,0	30.187	13,1	3.594	18,8	70.522	13,1
UKUPNO	140.662	100	148.367	100	229.811	100	19.097	100	537.937	100

Starosna struktura izbegličke populacije se značajno razlikuje jedino na području Kosova i Metohije, gde je procenat izbeglica starijih od 65 godina 18,8. Veći procenat starijih u ovom regionu objašnjava se time što je za ova lica kolektivni smeštaj bio jedino moguće rešenje.

Izbeglice prema bračnom stanju

Medu licima starijim od 15 godina, više od polovine (54,2%) su u braku, dok nešto više od jedne četvrtine nije u braku (26,1%). Gotovo svaka deseta izbeglica je udovica/udovac, dok je 2,2% razvedenih i 1,2% rastavljenih. U poslednje tri kategorije dominiraju žene, odnosno, među onima kojima je supružnik umro ili poginuo, čak 80% su žene.

Tabela 24. Izbeglice (starosti od 15 godina i više) prema bračnom stanju i sadašnjem prebivalištu

	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Nisu u braku	33.113	28,7	26.585	22,9	49.280	26,8	3.517	22,4	112.495	26,1
U braku	57.423	49,7	64.581	55,7	105.908	57,5	6.028	38,4	233.940	54,2
Razvedeni	3.046	2,6	2.805	2,4	3.415	1,9	303	1,9	9.569	2,2
Udovci/udovice	11.999	10,4	11.092	9,6	18.713	10,2	934	6,0	42.738	9,9
Rastavljeni	1.836	1,6	1.462	1,3	1.923	1,0	116	0,7	5.337	1,2
Bez odgovora	8.052	7,0	9.494	8,2	4.900	2,7	4.794	30,6	27.240	6,3
UKUPNO	115.469	100	116.019	100	184.139	100	15.692	100	431.319	100

U poređenju sa strukturom stanovništva prema bračnom stanju u Srbiji, među izbeglicama je manji procenat lica u braku (54,2 prema 68,2%), dok je broj lica koja nisu u braku ili udovica/udovaca veći u izbegličkoj populaciji. Za migracije prouzrokovane ekonomskim ili čak političkim faktorima ovakva razlika bi bila očekivana jer lica koja nisu u braku lakše se odlučuju na rizik kakav podrazumeva migracija. U izbegličkoj populaciji bilo bi očekivano da je veći procenat lica u braku, jer u izbeglištvo kreću cele porodice. Međutim, u ovoj izbegličkoj populaciji, niži od očekivanog broja lica koja su u braku može se objasniti razlikom u starosnoj strukturi, kao i odlaganjem odluke o stupanju u brak usled rata (Tabela 24).

Izbeglice prema nacionalnosti

Sama priroda oružanog sukoba u prethodnoj Jugoslaviji primorala je izbeglice da beže sa teritorija na kojima predstavljaju većinsko stanovništvo. Izbeglice srpske nacionalnosti su bežale ili na teritorije pod kontrolom srpskih snaga, ili u Saveznu Republiku Jugoslaviju. Tako preko 90% izbeglica u Srbiji čine Srbi.

Tabela 25. Izbeglice prema nacionalnosti i statusu

	Izbeglice		Prognanici		Bez statusa		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Srbi	204.758	89,4	180.529	95,5	111.099	92,6	496.386	92,3
Crnogorci	902	0,4	111	0,1	399	0,3	1.412	0,3
Hrvati	2.055	0,9	1.093	0,6	852	0,7	4.000	0,7
Muslimani ⁹	3.678	1,6	265	0,1	904	0,8	4.847	0,9
Jugosloveni	5.101	2,2	942	0,5	1.877	1,6	7.920	1,5
Ostali	9.566	4,2	5.745	3,0	4.531	3,8	19.842	3,7
Bez odgovora	2.869	1,3	318	0,2	343	0,3	3.530	0,7
UKUPNO	228.929	100	189.003	100	120.005	100	537.937	100

⁹ U Popisu stanovništva 1948. godine u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, Muslimani su imali mogućnost da se na pitanje o nacionalnosti izjasne na sledeći način: Srbin-musliman, Hrvat-musliman, ili neodređen musliman. Na popisu iz 1961. godine, građani su imali mogućnost da se izjasne kao Muslimani u smislu nacionalne pripadnosti a ne verske opredeljenosti, u slučaju da ne žele da se opredele za neku od jugoslovenskih nacionalnosti ("Popis stanovništva 1961. godine, Knjiga I, Vitalne etničke i migracione odlike", str. XVIII, Beograd, 1970.) Tokom Popisa iz 1971. godine, prvi put je data mogućnost da se građani nacionalno opredele kao Muslimani.

Tabela 26. Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i nacionalnosti

		Srbi	Crnogorci	Hrvati	Muslimani	Jugosloveni	Ostali	Bez odgovora	UKUPNO
BH	MHF	169.420	815	1.124	22.088	3.809	6.382	1.427	185.065
	RS	40.860	138	312	2.412	1.469	2.167	551	47.909
	BH-UKUPNO	210.280	953	1.436	4.500	5.278	8.549	1.978	232.974
Hrvatska	Bivši UN sektori	244.910	271	1.987	219	1.977	6.094	995	256.453
	Hrvatska - ostalo	31.543	140	526	60	499	938	508	34.214
	Hrvatska - UKUPNO	276.453	411	2.513	279	2.476	7.032	1.503	290.667
Makedonija		1.190	5	8	2	25	76	0	1.306
Slovenija		2.710	28	16	12	32	205	11	3.014
SR Jugoslavija		826	1	0	20	23	43	1	914
Bez odgovora		4.927	14	27	34	86	3.937	37	9.062
UKUPNO		496.386	1.412	4.000	4.847	7.920	19.842	3.530	537.937

Tabela 26a. Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i nacionalnosti

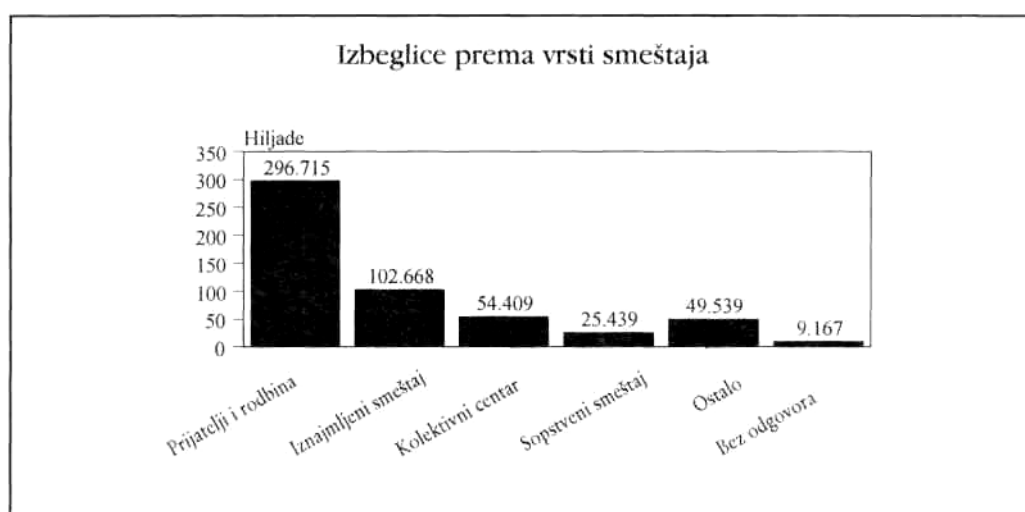
		Srbi	Crnogorci	Hrvati	Muslimani	Jugosloveni	Ostali	Bez odgovora	UKUPNO
BH	MHF	34,1	57,7	28,1	43,1	48,1	32,2	40,4	34,4
	RS	8,2	9,8	7,8	49,8	18,5	10,9	15,6	8,9
	BH-UKUPNO	42,4	67,5	35,9	92,8	66,6	43,1	56,0	43,3
Hrvatska	Bivši UN sektori	49,3	19,2	49,7	4,5	25,0	30,7	28,2	47,7
	Hrvatska - ostalo	6,4	9,9	13,2	1,2	6,3	4,7	14,4	6,4
	Hrvatska - UKUPNO	55,7	29,1	62,8	5,8	31,3	35,4	42,6	54,0
Makedonija		0,2	0,4	0,2	0,0	0,3	0,4	0,0	0,2
Slovenija		0,5	2,0	0,4	0,2	0,4	1,0	0,3	0,6
SR Jugoslavija		0,2	0,1	0,0	0,4	0,3	0,2	0,0	0,2
Bez odgovora		1,0	1,0	0,7	0,7	1,1	19,8	1,0	1,7
UKUPNO		100	100	100	100	100	100	100	100

Pravilnost u pogledu nacionalne strukture se ponavlja, bez obzira na teritoriju sa koje je lice izbeglo, ili pak status koji mu se priznaje na osnovu republičkih zakona. Procenat Srba u svakoj od kategorija je oko 90. Samo među licima koja su izbegla iz Republike Srpske, nešto je niži, 85%, dok je procenat Muslimana⁹ nešto viši (oko 5%), u poređenju sa ukupnom izbegličkom populacijom. Moguće je da je to posledica odluke nekih Muslimana da beže sa teritorija pod srpskom kontrolom, tražeći pritom utočište kod rodbine ili prijatelja iste nacionalnosti koji žive u pojedinim regionima Srbije (Sandžak npr.).

Izbeglice prema vrsti smeštaja

Nasuprot drugim zemljama gde su izbeglice uglavnom smeštene u izbegličkim logorima i kolektivnim centrima, skoro 300 hiljada izbeglica, t.j., preko polovine ukupnog broja lica koja su izbegla u Srbiju, smešteno je u porodicama bliskih rođaka i porodičnih prijatelja (Tabela 27). Solidarnost koju je iskazalo domaće stanovništvo se pre svega objašnjava bliskim rodbinskim vezama kao i tradicionalnim sistemom vrednosti.

Prethodno istraživanje koje je obavljeno 1993. godine, kada je 95% izbeglica bilo smešteno u porodicama kod rodbine ili prijatelja, jasno ukazuje na motive porodica domaćina.¹⁰ Prema ovom istraživanju, kod dve trećine porodica ispitanika, motiv je bila bliska rodbinska veza. Od ukupnog broja porodica koje su primile izbeglice, preko jedne četvrtine čine lica koja su se i sama doselila iz Bosne i Hercegovine, dok se otprilike 10% doselilo iz drugih delova prethodne Jugoslavije.

U uslovima teške ekonomske krize koja je pogodila čitavu zemlju, pružanje gostoprims-tva izbeglicama podrazumevalo je veliku žrtvu. I dalje ogromna većina domaćeg stanovništva živi u ekonomskim uslovima u kojima ne može da zadovolji ni svoje osnovne potrebe. Tako je pružanje gostoprims-tva izbeglicama predstavljalo ogromno finansijsko opterećenje.

Dakako, opterećenje nije bilo samo finansijske prirode. Deliti sa nekim stambeni prostor, porodičnu intimu, predstavljalo je psihološko opterećenje. Prema istom istraživanju, skoro polovina porodica koje su primile izbeglice raspolaže sa manje od 10 kvadratnih metara stambenog prostora po članu domaćinstva.¹¹

Posle nekoliko godina izbeglištva provedenih u porodicama domaćina, jedan broj izbe-glica je uspeo da obezbedi sredstva za iznajmljivanje ili čak kupovinu stana. Prema rezul-tatima popisa, 102,6 hiljada izbeglica (19,1%), živi u iznajmljenim stanovima, a 25,4 hil-jade (4,7%) je obezbedilo sopstveni smeštaj. Oko 50 hiljada izbeglica (9,2%) je privre-

¹⁰ Kancelarija UNHCR u Beogradu, Institut za socijalnu politiku, Beograd „Porodice izbeglica u Jugoslaviji - Potrebe i perspektive izbeglica i problemi i mogućnosti porodica koje ih prihvataju u Jugoslaviji”, Beograd, str. 20-22.

¹¹ Ibid, str. 24

Tabela 27. Izbeglice prema vrsti smeštaja i sadašnjem prebivalištu

	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Prijatelji i rodbina	101.885	72,4	68.832	46,4	124.699	54,3	1.299	6,8	296.715	55,2
Iznajmljeni smeštaj	22.915	16,3	25.692	17,3	53.659	23,3	402	2,1	102.668	19,1
Kolektivni centar	4.394	3,1	24.480	16,5	13.590	5,9	11.945	62,5	54.409	10,1
Sopstveni smeštaj	4.767	3,4	4.700	3,2	15.218	6,6	754	3,9	25.439	4,7
Ostalo	4.619	3,3	22.784	15,4	21.159	9,2	977	5,1	49.539	9,2
Bez odgovora	2.082	1,5	1.879	1,3	1.486	0,6	3.720	19,5	9.167	1,7
UKUPNO	140.662	100	148.367	100	229.811	100	19.097	100	537.937	100

meno rešilo stambeno pitanje smeštajući se u neuslovne prostorije koje nisu predviđene za stanovanje (tavani, vešernice i sl.). 54,4 hiljade izbeglica (10,1%) živi u krajnje nepovoljnim uslovima koje pružaju kolektivni centri u školama, sportskim halama, radničkim barakama, specijalizovanim ustanovama.

U pogledu strukture smeštaja prema sadašnjem prebivalištu, po malom broju kolektivnih centara se izdvaja donekle Beograd. Tako je izuzetno veliki broj (72,4%) od ukupnog broja izbeglica u Beograda, smešten kod porodica rodbine i prijatelja. Struktura smeštaja je takođe karakteristična na Kosovu i Metohiji, gde skoro dve trećine izbeglica koje borave u ovom području živi u kolektivnim centrima.

Analiza prema vrsti smeštaja u odnosu na starosnu strukturu izbeglica pokazuje da se najviše razlikuje struktura smeštenih u kolektivne centre od starosne strukture izbeglica u sopstvenom smeštaju. Dok je u kolektivnim centrima veći broj lica starijih od 65 godina (16,3%), oni su najmanje zastupljena starosna grupa među izbeglicama koje imaju sopstveni smeštaj (9%), odnosno iznajmljuju stambeni prostor (8,2%). Činjenica da starijih

Tabela 28. Izbeglice prema vrsti smeštaja i starosti

	0-18		19-44		45-64		65 i više		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Prijatelji i rodbina	76.778	25,9	116.374	39,2	61.036	20,6	42.527	14,3	296.715	100
Iznajmljeni smeštaj	30.717	29,9	44.793	43,6	18.743	18,3	8.415	8,2	102.668	100
Kolektivni centar	13.276	24,4	20.591	37,8	11.670	21,4	8.872	16,3	54.409	100
Sopstveni smeštaj	7.069	27,8	10.165	40,0	5.909	23,2	2.296	9,0	25.439	100
Ostalo	13.122	26,5	19.495	39,4	10.733	21,7	6.189	12,5	49.539	100
Bez odgovora	2.316	25,3	3.318	36,2	1.310	21,7	2.223	12,5	9.167	100
UKUPNO	143.278	26,6	214.736	39,9	109.401	20,3	70.522	13,1	537.937	100

ima najviše tamo gde su uslovi smeštaja najlošiji može se objasniti smanjenom sposobnošću za rad i obezbeđivanje finansijskih sredstava putem kojih se rešava stambeni problem. Preživljavajući daleko dramatičnije posledice napuštanja sopstvenog doma i sredine u kojoj su proveli čeli život, lišeni obaveze da se brinu o drugima, stariji su se prepustili sudbini i otišli u kolektivne centre koji su za mnoge bili jedino rešenje.

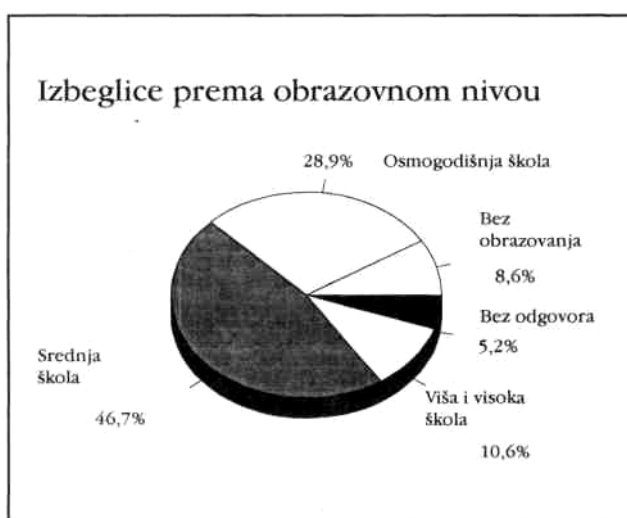
Sa aspekta statusa, analiza pokazuje da u svakoj kategoriji ima preko 50% lica koja su smeštena kod rođaka ili prijatelja (Tabela 29). Među licima koja imaju status prognanika, nešto je više onih u kolektivnim centrima u odnosu na one sa sopstvenim smeštajem. Objašnjenje leži u činjenici da su ova lica stigla u velikom broju u jednom talasu u vrlo kratkom vremenskom periodu, što je sve umanjilo mogućnost za traženje drugih rešenja.

Tabela 29. Izbeglice prema vrsti smeštaja i statusu

	Izbeglice		Prognanici		Bez statusa		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Prijatelji i rodbina	119.866	52,4	99.156	52,5	77.693	64,7	296.715	55,2
Iznajmljeni smeštaj	52.222	22,8	28.209	14,9	22.237	18,5	102.668	19,1
Kolektivni centar	19.700	8,6	30.644	16,2	4.065	3,4	54.409	10,1
Sopstveni smeštaj	13.520	5,9	4.006	2,1	7.913	6,6	25.439	4,7
Ostalo	18.550	8,1	24.690	13,1	6.299	5,2	49.539	9,2
Bez odgovora	5.071	2,2	2.298	1,2	1.798	1,5	9.167	1,7
UKUPNO	228.929	100	189.003	100	120.005	100	537.937	100

Izbeglice prema obrazovnoj strukturi

Među izbeglicama starijim od 15 godina, većina ima završenu srednju školu¹² (46,7%), odnosno osmogodišnju školu (28,9%). U ovoj starosnoj grupi, skoro svaki drugi pojedinac je završio višu školu ili fakultet, dok svaka dvanaesta osoba nema nikakvo obrazovanje. U poredenju sa stanovništvom centralne Srbije, obrazovna struktura izbeglica je daleko povoljnija (Tabela 30).

Podaci ukazuju na činjenicu da su se lica sa višim obrazovanjem lakše odlučivala na izbegništvo, verujući u svoju sposobnost prilagođavanja, posebno u prvim godinama rata. Pretpostavlja se da su manje obrazovani bežali do prvog sigurnog

¹² Srednja stručna sprema obuhvata gimnazije, kao i dvogodišnje i četvorogodišnje stručne škole.

Tabela 30. Izbeglice prema obrazovnom nivou i sadašnjem prebivalištu

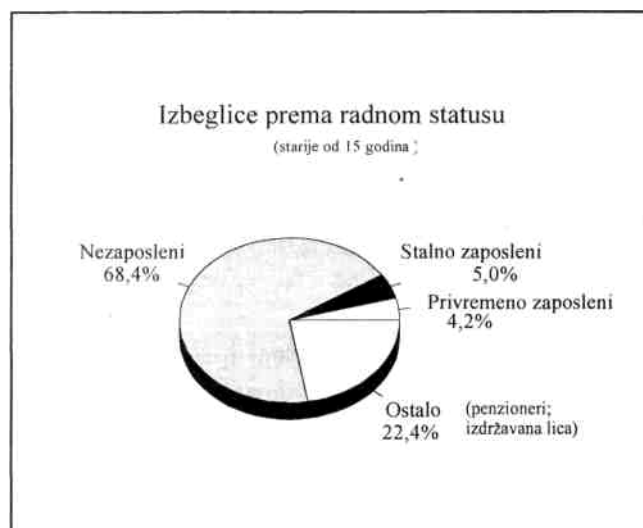
	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Bez obrazovanja	5.944	5,1	8.586	7,4	21.475	11,7	1.002	6,4	37.007	8,6
Osmogodišnja škola	28.556	24,7	35.128	30,3	57.580	31,3	3.235	20,6	124.499	28,9
Srednja škola	57.790	50,0	53.188	45,8	85.077	46,2	5.583	35,6	201.638	46,7
Viša i visoka škola	17.696	15,3	10.093	8,7	16.103	8,7	1.811	11,5	45.703	10,6
Bez odgovora	5.483	4,7	9.024	7,8	3.904	2,1	4.061	25,9	22.472	5,2
UKUPNO	115.469	100	116.019	100	184.139	100	15.692	100	431.319	100

odredišta. Tako su manje obrazovani iz Hrvatske bežali u Bosnu i Hercegovinu, krećući se prema teritorijama pod kontrolom Srba.

Najpovoljnija obrazovna struktura je među izbeglicama koje su smeštene u Beogradu. Skoro dve trećine ovih lica ima srednje, više, ili visoko obrazovanje.

Izbeglice prema radnom statusu

Izbeglištvo dovodi do poremećaja svih oblasti života. Posebno je traumatičan gubitak radnog odnosa, jer dovodi do finansijske zavisnosti i nemogućnosti da se izdržava porodica. U aktuelnim ekonomskim uslovima, gde je veliki broj nezaposlenih među domaćim stanovništvom, perspektive za zapošljavanje izbeglica su vrlo loše. To posebno i dugoročno otežava njihov položaj.

Podaci o radnom statusu pokazuju da je većina izbeglica nezaposlena (Tabela 31). Prema popisom prikupljenim podacima, 300 hiljada izbeglica je nezaposleno, odnosno, dve trećine izbeglica starijih od 15 godina. Samo 40 hiljada izbeglica je zaposleno, bilo privremeno (18,3%), ili trajno (21,6%). To znači da je tek svaka deseta izbeglica starija od 15 godina

zaposlena. U pogledu statusa, relativno veći broj lica sa statusom izbeglice je zaposlen, u poređenju sa licima koja imaju status prognanika. I ovaj podatak ukazuje na posebno nepovoljan položaj prognanika.

Tabela 31. Izbeglice prema radnom statusu i pravnom statusu (starije od 15 godina)

	Izbeglice		Prognanici		Bez statusa		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Privremeno zaposleni	9.280	5,2	6.212	4,0	2.830	2,9	18.322	4,2
Stalno zaposleni	9.751	5,4	5.298	3,4	6.583	6,8	21.632	5,0
Nezaposleni	118.089	65,9	108.501	70,0	68.025	70,1	294.615	68,3
Ostalo	42.210	23,5	34.931	22,5	19.609	20,2	96.750	22,4
UKUPNO	179.330	100	154.942	100	97.047	100	431.319	100

Položaj izbeglica u Beogradu i na Kosovu i Metohiji je u ovom pogledu povoljniji, sa većim brojem zaposlenih (Tabela 32). Međutim, treba imati u vidu da je pitanje zapošljavanja vrlo osetljivo, s obzirom na to da veliki broj izbeglica preživljava ostvarujući zaradu u oblasti sive ekonomije. Ova činjenica se mora ozbiljno uzeti u obzir prilikom tumačenja rezultata popisa. Iz razumljivih razloga, ovaj vid zapošljavanja nije obuhvaćen popisom.

Tabela 32. Izbeglice prema radnom statusu i sadašnjem prebivalištu (starije od 15 godina)

	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Privremeno zaposleni	6.041	5,2	3.043	2,6	7.177	3,9	2.061	13,1	18.322	4,2
Stalno zaposleni	5.705	4,9	5.578	4,8	9.665	5,2	684	4,4	21.632	5,0
Nezaposleni	73.147	63,3	78.133	67,3	136.374	74,1	6.961	44,4	294.615	68,3
Ostalo	30.576	26,4	29.265	25,2	30.923	16,8	5.986	38,1	96.750	22,4
UKUPNO	115.469	100	116.019	100	184.139	100	15.692	100	431.319	100

Rezultati analize prema radnom statusu u odnosu na obrazovni nivo su očekivani. Obrazovni nivo zaposlenih izbeglica je daleko najpovoljniji, sa skoro 85% lica sa srednjim, višim ili visokim obrazovanjem (Tabela 33).

Najzad, nezaposlenost je dominantna odlika svih starosnih grupa u izbegličkoj populaciji. U starosnoj grupi od 19 do 44 godine, 77,1% se smatra nezaposlenim. U grupi od 45 do 64 godine, 67,4% je bez zaposlenja. Skoro polovina izbeglica starijih od 65 godina smatra se nezaposlenim (Tabela 34).

Tabela 33. Izbeglice prema obrazovnom nivou i radnom statusu (starije od 15 godina)

	Privremeno zaposleni		Stalno zaposleni		Nezaposleni		Ostalo		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Bez obrazovanja	363	2,0	146	0,7	24.789	8,4	11.709	12,1	37.007	8,6
Osmogodišnja škola	2.572	14,0	2.527	11,7	84.231	28,6	35.169	36,4	124.499	28,9
Srednja škola	10.937	59,7	13.142	60,8	150.275	51,0	27.284	28,2	201.638	46,7
Viša i visoka škola	4.049	22,1	5.600	25,9	28.019	9,5	8.035	8,3	45.703	10,6
Bez odgovora	401	2,2	217	1,0	7.301	2,5	14.553	15,0	22.472	5,2
UKUPNO	18.322	100	21.632	100	294.615	100	96.750	100	431.319	100

Tabela 34. Izbeglice prema radnom statusu i starosti (starije od 15 godina)

	15-18		19-44		45-64		65 i više		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Privremeno zaposleni	422	1,2	13.011	6,1	4.164	3,8	725	1,0	18.322	4,2
Stalno zaposleni	78	0,2	15.691	7,3	5.607	5,1	256	0,4	21.632	5,0
Nezaposleni	23.986	65,4	165.517	77,1	73.788	67,4	31.324	44,4	294.615	68,3
Ostalo	12.174	33,2	20.517	9,5	25.842	23,6	38.217	54,2	96.750	22,4
UKUPNO	36.660	100	214.736	100	109.401	100	70.522	100	431.319	100

Uvid u radni status starijih lica, ukazuje na veliki broj sa nerešenim statusom. Pretpostavlja se da je većina starijih lica imala status penzionera pre izbijanja rata. Bez mogućnosti da dokažu svoj status kao i da primaju penzije, 44,4% ovih lica odgovorilo je da su nezaposleni.

Izbeglice prema zanimanju

U pogledu odgovora na pitanja o zanimanju, 253,7 hiljada izbeglica može se svrstati u kategoriju aktivnih, 231,1 hiljada u kategoriju izdržanih lica, a 43,4 hiljade među penzionere (Tabela 35). Struktura izbegličke populacije prema aktivnosti, u poređenju sa stanovništvom centralne Srbije ima manji procenat aktivnih i penzionera, i veći broj izdržanih lica. Pretpostavlja se da je struktura izbegličke populacije delimično izmenjena i činjenicom da je jedan broj lica sebe svrstao u kategoriju izdržanih, u nedostatku dokaza o penzionerskom statusu. Takođe se pretpostavlja da je jedan broj žena bio aktivan u oblasti poljoprivrede u mestu prethodnog prebivališta, a sada su sebe svrstale u kategoriju domaćica, t.j., izdržanih lica. Pored toga, analiza rezultata popisa u pogledu radnog statusa i zanimanju ukazuje na mogućnost da je relativno veliki broj, usled

nezaposlenosti, svrstao sebe među "izdržavana lica", umesto da da podatke o svom zanimanju. Tako je zbir zaposlenih i nezaposlenih lica veći od broja ekonomski aktivnih za 90 hiljada.

Analiza radno aktivnih lica prema zanimanju pokazuje da je među izbeglicama najveći broj onih sa proizvodnim zanimanjima (150,8 hiljada), zatim slede službenici (40,1 hiljada). Od ukupnog broja ekonomski aktivnih lica, 80% su proizvodna i službenička zanimanja.

Ostala zanimanja su uglavnom vezana za vanprivredne delatnosti (27,3 hiljade ili 10,8%), pri čemu dominiraju prosvetni radnici (9,5 hiljada), inženjeri (8,5 hiljada) i zdravstveni radnici (8,7 hiljada). Oko 17,4 hiljade izbeglica (6,9%) su poljoprivrednici. Najzad, svega 1,4 hiljade lica su preduzetnici (0,5% od ukupnog broja ekonomski aktivnih), dok je 4,6 hiljada svrstano u kategoriju "ostala zanimanja".

Među ekonomski aktivnim izbeglicama smeštenim u Beogradu, manje je poljoprivrednika i proizvodnih zanimanja, dok je udeo službenika i vanprivrednih zanimanja veći. Udeo poljoprivrednika je značajno veći u Vojvodini nego u drugim regionima, dok je na Kosovu i Metohiji preko 72,5% ekonomski aktivnih lica sa proizvodnim zanimanjima. Ovi podaci ukazuju na činjenicu da je odluka o tome gde će se smestiti zavisila i od vrste posla za koji su osposobljeni.

Tabela 35. Izbeglice prema zanimanju i ekonomski aktivna lica prema zanimanju i sadašnjem prebivalištu

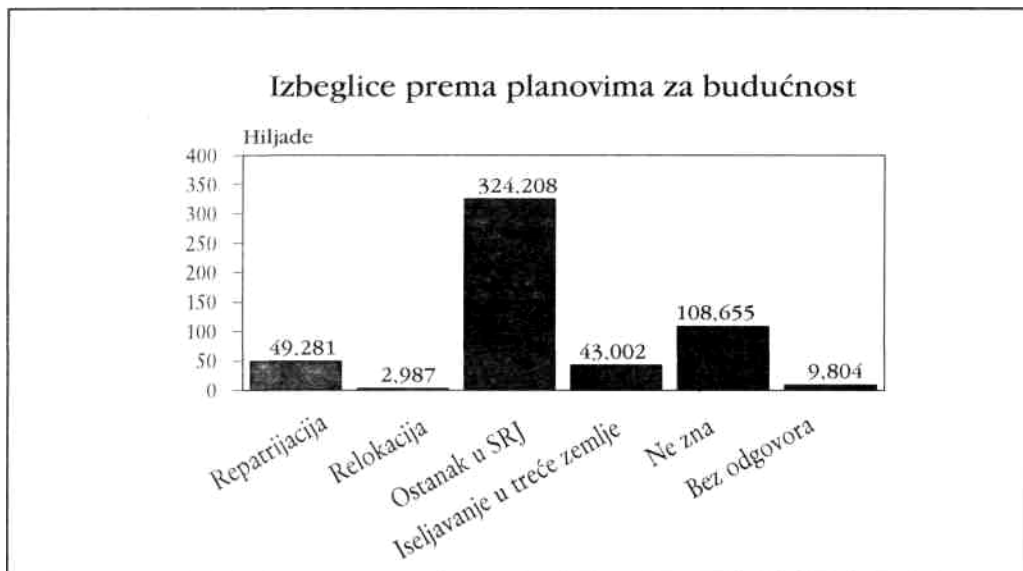
	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Radno aktivne osobe	67.778	48,2	67.621	45,6	110.294	48,0	8.053	42,2	253.746	47,2
01 Zemljoradnici	3.226	2,3	4.840	3,3	8.791	3,8	578	3,0	17.435	3,2
02 Radnici	38.113	27,1	43.751	29,5	72.129	31,4	5.837	30,6	159.830	29,7
03 Preduzetnici	434	0,3	365	0,2	486	0,2	32	0,2	1.317	0,2
04 Službenici	16.056	11,4	10.106	6,8	16.054	7,0	799	4,2	43.015	8,0
05 Treći i četvrti stepen stručne spreme	9.879	7,0	6.692	4,5	10.150	4,4	638	3,3	27.359	5,1
06 Ostala zanimanja	70	0,0	1.867	1,3	2.684	1,2	169	0,9	4.790	0,9
Penzioneri	12.772	9,1	11.191	7,5	18.742	8,2	714	3,7	43.419	8,1
Izdržavana lica	58.127	41,3	66.872	45,0	98.851	43,0	7.314	38,3	231.164	42,9
Bez odgovora	1.985	1,4	2.683	1,8	1.924	0,8	3.016	15,8	9.608	1,8
UKUPNO	140.662	100	148.367	100	229.811	100	19.097	100	537.937	100

Trajna rešenja

Planovi za budućnost - opšti deo

Planovi za budućnost, posebno u neizvesnim ekonomskim i političkim uslovima, ne mogu se smatrati pouzdanim. Kako na želje, tako i na planove deluju i lični činioci. Izbeglička populacija je daleko osetljivija na faktore koji inače deluju na proces migracija. Često, promena samo jedne okolnosti može dovesti do trenutne promene odluke. Ovo svakako treba imati u vidu kada se analiziraju planovi za budućnost u izbegličkoj populaciji.

Tokom sprovođenja popisa na teritoriji Srbije, 324,2 hiljade izbeglica ili 60,3% se izjasnilo za trajno naseljavanje u Saveznoj Republici Jugoslaviji. S obzirom na neizvesnost u sadašnjoj situaciji, relativno je mali broj izbeglica koje se nisu odlučile u pogledu budućnosti, mada taj broj prelazi 100 hiljada (20,2%). Nešto manje od 50 hiljada izbeglica (9,2%) je spremno na repatrijaciju, dok 43 hiljade (8 %) želi da se iseli u treću zemlju (Tabela 36).

Samo 2.987 lica (0,6%) odgovorilo je da planira da se naseli u nekoj od bivših jugoslovenskih republika, ali ne tamo odakle su izbegli. Među ovim licima, većinu čine oni koji žele da se nasele u Bosni i Hercegovini (1.122) i u Hrvatskoj (1.503). Preostalih 311 želi da se naseli u Sloveniji, a 1 i lica u Makedoniji.

Tabela 36. Izbeglice prema planovima za budućnost i statusu

	Izbeglice		Prognanici		Bez statusa		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Repatrijacija	17.757	7,8	22.588	12,0	8.936	7,4	49.281	9,2
Relokacija	1.003	0,4	1.353	0,7	631	0,5	2.987	0,6
Ostanak u SRJ	146.512	64,0	96.942	51,3	80.754	67,3	324.208	60,3
Iseljenje u treće zemlje	18.420	8,0	15.933	8,4	8.649	7,2	43.002	8,0
Ne zna	39.925	17,4	49.338	26,1	19.392	16,2	108.655	20,2
Bez odgovora	5.312	2,3	2.849	1,5	1.643	1,4	9.804	1,8
UKUPNO	228.929	100	189.003	100	120.005	100	537.937	100

Skoro 10 hiljada ispitanika nije dalo odgovor na pitanje o planovima za budućnost. Među izbeglicama bez statusa, nešto je veći broj onih koji žele trajno da se nastane u SR Jugoslaviji (67,3%), u poređenju sa licima koja imaju legitimni (izbeglički) status. Najmanje su sklona da ostanu u SR Jugoslaviji lica sa statusom prognanika (51,3%).

Planovi za budućnost među izbeglim stanovništvom ne razlikuju se značajno u zavisnosti od mesta sadašnjeg prebivališta (Tabela 37). U svim delovima Srbije, oni koji žele trajno da ostanu u SR Jugoslaviji su u većini, mada je to nešto više naglašeno među izbeglicama

Tabela 37. Izbeglice prema sadašnjem prebivalištu i planovima za budućnost

	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Repatrijacija	10.271	7,3	13.393	9,0	24.161	10,5	1.456	7,6	49.281	9,2
Relokacija	455	0,3	853	0,6	1.513	0,7	166	0,9	2.987	0,6
Ostanak u SRJ	91.150	64,8	84.900	57,2	137.095	59,7	11.063	57,9	324.208	60,3
Iseljenje u treće zemlje	10.784	7,7	13.496	9,1	17.389	7,6	1.333	7,0	43.002	8,0
Ne zna	26.444	18,8	31.481	21,2	47.092	20,5	3.638	19,1	108.655	20,2
Bez odgovora	1.558	1,1	4.244	2,9	2.561	1,1	1.441	7,5	9.804	1,8
UKUPNO	140.662	100	148.367	100	229.811	100	19.097	100	537.937	100

koje su smeštene u Beogradu (64,8%). Štaviše, i u Beogradu i na Kosovu i Metohiji je relativno manji broj onih koje žele da se repatriiraju (7,3% i 7,6%), dok je u Vojvodini taj broj nešto iznad proseka (10,5%). Zaključak koji se zasniva na ovim podacima jeste da se izbeglička populacija u Beogradu nešto bolje prilagodila u poređenju sa ostalim područjima u Srbiji ili je pak privlačnost Beograda, odnosno veći broj mogućnosti koje glavni grad nudi presudno uticao na odluku o tome gde će živeti ubuduće.

Bez obzira na njihovo prethodno prebivalište, većina izbeglih želi da ostane u SR Jugoslaviji (Tabele 38 i 38a). Nešto je taj broj veći među izbeglicama iz Bosne i Hercegovine (64,8%), i još veći među onima koji su izbegli sa teritorije sadašnje Muslimansko Hrvatske Federacije (66,4%), u poređenju sa izbeglicama iz Hrvatske (56,6%). Štaviše, analizirajući planove za budućnost kod lica izbeglih iz Hrvatske, manji je broj onih koji se odlučuju na ostanak u SR Jugoslaviji među onima koji su izbegli iz bivših sektora pod zaštitom Ujedinjenih nacija (55,1%), u poređenju sa licima koja su izbegla iz drugih područja Hrvatske (67,7%).

Shodno tome, među licima koja su izbegla iz Hrvatske veći je broj onih koji žele da se repatriiraju (10,3%), nego među izbeglicama iz Bosne i Hercegovine (8,3%). Broj izbeglih sa drugih područja u Hrvatskoj koji žele da se repatriiraju (5,8%) je manji, dok je među izbeglima iz bivših sektora pod zaštitom UN 10,9% lica koja žele da se vrate. Slična situacija je i sa izbeglima sa teritorija današnje Republike Srpske, koji su više skloni povratku (13,1%), nego oni koji su izbegli sa teritorije Federacije (7%).

Tabela 38. Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i planovima za budućnost

		Repatrijacija	Relokacija	Ostanak u SRJ	Iseljenje u treće zemlje	Ne zna	Bez odgovora	UKUPNO
BH	MHF	12.986	891	122.822	14.840	31.077	2.449	185.065
	RS	6.282	587	28.235	3.285	8.775	745	47.909
	BH-UKUPNO	19.268	1.478	151.057	18.125	39.852	3.194	232.974
Hrvatska	Bivši UN sektori	27.981	1.070	141.333	20.942	61.126	4.001	256.453
	Hrvatska - ostalo	1.969	140	23.171	2.953	5.532	449	34.214
	Hrvatska - UKUPNO	29.950	1.210	164.504	23.895	66.658	4.450	290.667
M a k e d o n i j a		6	118	733	155	253	41	1.306
S l o v e n i j a		57	181	2.001	186	430	159	3.014
S R J u g o s l a v i j a		0	0	578	121	136	79	914
Bez odgovora		0	0	5.335	520	1.326	1.881	9.062
UKUPNO		49.281	2.987	324.208	43.002	108.655	9.804	537.937

Tabela 38a. Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i planovima za budućnost

		Repatrijacija	Relokacija	Ostanak u SRJ	Iseljenje u treće zemlje	Ne zna	Bez odgovora	UKUPNO
BH	MHF	7,0	0,5	66,4	8,0	16,8	1,3	100
	RS	13,1	1,2	58,9	6,9	18,3	1,6	100
	BH-UKUPNO	8,3	0,6	64,8	7,8	17,1	1,4	100
Hrvatska	Bivši UN sektori	10,9	0,4	55,1	8,2	23,8	1,6	100
	Hrvatska - ostalo	5,8	0,4	67,7	8,6	16,2	1,3	100
	Hrvatska - UKUPNO	10,3	0,4	56,6	8,2	22,9	1,5	100
Makedonija		0,5	9,0	56,1	11,9	19,4	3,1	100
Slovenija		1,9	6,0	66,4	6,2	14,3	5,3	100
SR Jugoslavija		0,0	0,0	63,2	13,2	14,9	8,6	100
Bez odgovora		0,0	0,0	58,9	5,7	14,6	20,8	100
UKUPNO		9,2	0,6	60,3	8,0	20,2	1,8	100

Relativno veći broj izbeglica koje se opredeljuju za povratak u područja sa kojih su izbegle sa teritorije Republike Srpske, u poređenju sa drugim kategorijama je razumljiv. Čak je očekivana i veća razlika. Nešto veći broj lica koja žele da se vrate, a izbegla su iz bivših sektora pod zaštitom UN, može se objasniti vrlo teškom finansijskom situacijom, njihovim kraćim boravkom u SR Jugoslaviji, i manjom prilagođenošću na izbegništvo.

Kada podatke o planovima za budućnost koreliramo sa podacima o dužini boravka u SR Jugoslaviji, jasno se vide problemi prilagođavanja (Tabela 39). Sto je duži boravak u SR Jugoslaviji, to je i veći broj lica koja žele da ostanu. Tako je najveći broj opredeljenih za ostanak među licima koja tu borave 4 do 5 godina (67,5%), dok je najmanji broj voljnih da ostanu među licima koja u SRJ borave manje od godinu dana (55,9%). Poredeći podatke o dužini boravka u SR Jugoslaviji sa brojem lica koja se dobrovoljno opredeljuju za povratak, nalazimo najveći broj tako opredeljenih među licima koja najkraće borave u SR Jugoslaviji (manje od 1 godine - 10,6%). Najmanji broj potencijalnih povratnika je među izbeglicama koje borave u SRJ preko 5 godina (4,8%). Sto je duži boravak u SRJ, to je i manji broj neopredeljenih, što duže borave u SRJ, to su i jasniji njihovi planovi za budućnost. Najveći broj neopredeljenih je među licima koja najkraće borave u SRJ (23,1%), a najmanji broj među licima koja tu borave 3 do 5 godina.

Tabela 39. Izbeglice prema dužini boravka u SRJ i planovi za budućnost

	Repatrijacija		Relokacija		Ostanak u SRJ		Iseljenje u treće zemlje		Ne zna		Bez odgovora		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Do 1 godine	31.069	10,6	1.764	0,6	163.519	55,9	24.564	8,4	67.473	23,1	4.058	1,4	292.447	100
1-2 god.	1.605	4,7	157	0,5	21.342	62,7	3.851	11,3	6.566	19,3	524	1,5	34.045	100
2-3 god.	1.985	9,7	233	1,1	12.367	60,4	1.644	8,0	3.701	18,1	537	2,6	20.467	100
3-4 god.	5.873	8,1	313	0,4	48.572	67,3	4.905	6,8	11.390	15,8	1.129	1,6	72.182	100
4-5 god.	7.504	7,8	434	0,4	65.188	67,5	6.805	7,0	15.259	15,8	1.388	1,4	96.578	100
preko 5 god.	710	4,8	48	0,3	9.195	62,6	720	4,8	2.762	18,6	1.320	8,9	14.855	100
Bez odgovora	535	7,3	38	0,5	3.925	53,3	513	7,0	1.504	20,4	848	11,5	7.363	100
UKUPNO	49.281	9,2	2.987	0,6	324.208	60,3	43.002	8,0	108.655	20,2	9.804	1,8	537.937	100

Korelacija između starosti izbeglica i planova za budućnost je takođe očekivana. Mada je u svim starosnim grupama većina opredeljena za ostanak u SR Jugoslaviji, u grupi mladih i mladih sredovečnih je taj broj iznad proseka (62%), dok je u istim starosnim grupama broj onih koji žele da se vrate ispod proseka (6,4% i 5,9%). (Tabela 40). U ovim starosnim grupama, međutim, nalazimo i veći broj onih koji žele da se isele (9,3% i 11%). Karakteristično je u grupi starijih izbeglica, posebno starosti preko 65 godina, da nešto veći broj želi da se vrati (13,4% i 18,1%), i shodno tome, manje onih koji žele da ostanu u SR Jugoslaviji (58% i 54,9%), u poređenju sa ukupnom populacijom izbeglica. Razumljivo je da u grupi starijih nalazimo manji broj lica koja žele iseljenje u treće zemlje.

Tabela 40. Izbeglice prema planovima za budućnost i starosti

	0-18		19-44		45-64		65 i više		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Repatrijacija	9.186	6,4	12.688	5,9	14.670	13,4	12.737	18,1	49.281	9,2
Relokacija	638	0,4	917	0,4	797	0,7	635	0,9	2.987	0,6
Ostanak u SRJ	88.792	62,0	133.215	62,0	63.490	58,0	38.711	54,9	324.208	60,3
Iseljenje u treće zemlje	13.287	9,3	23.659	11,0	4.556	4,2	1.500	2,1	43.002	8,0
Ne zna	27.859	19,4	41.112	19,1	24.216	22,1	15.468	21,9	108.655	20,2
Bez odgovora	3.516	2,5	3.145	1,5	1.672	1,5	1.471	2,1	9.804	1,8
UKUPNO	143.278	100	214.736	100	109.401	100	70.522	100	537.937	100

Analiza planova za budućnost među izbeglim stanovništvom prema nacionalnosti ukazuje na to da je struktura odgovora lica srpske nacionalnosti (koja čine 90% izbegličke populacije), ista kao i struktura odgovora celokupne izbegličke populacije (Tabele 41 i 41a). Među licima hrvatske nacionalnosti, a posebno među muslimanskim, vidimo značajne razlike. Od ukupnog broja hrvatskih izbeglica, skoro polovina (48,4%) želi da oстане u SR Jugoslaviji, 14,6% planira povratak, a 15% želi da se iseli u neku treću zemlju. U grupi muslimanskih izbeglica, samo 26,6% se opredelilo za ostanak u SR Jugoslaviji, dok je nešto više od jedne trećine (36,2%) izrazilo nameru da se repatriira. U pogledu iseljenja u inostranstvo, 15% je izrazilo takvu želju.

Tabela 41. Izbeglice prema nacionalnosti i planovima za budućnost

	Repatrijacija	Relokacija	Ostanak u SRJ	Iseljenje u treće zemlje	Ne zna	Bez odgovora	UKUPNO
Srbi	43.946	2.692	304.661	38.615	99.082	7.390	496.386
Crnogorci	73	1	1.015	106	205	12	1.412
Hrvati	582	50	1.934	609	766	59	4.000
Muslimani	1.755	51	1.269	726	932	114	4.847
Jugosloveni	715	48	4.710	943	1.432	72	7.920
Ostali	2.002	133	9.370	1.685	4.575	2.077	19.842
Bez odgovora	208	12	1.249	318	1.663	80	3.530
UKUPNO	49.281	2.987	324.208	43.002	108.655	9.804	537.937

Tabela 41a. Izbeglice prema nacionalnosti i planovima za budućnost

	Repatrijacija	Relokacija	Ostanak u SRJ	Iseljenje u treće zemlje	Ne zna	Bez odgovora	UKUPNO
Srbi	8,9	0,5	61,4	7,8	20,0	1,5	100
Crnogorci	5,2	0,1	71,9	7,5	14,5	0,8	100
Hrvati	14,6	1,3	48,4	15,2	19,2	1,5	100
Muslimani	36,2	1,1	26,2	15,0	19,2	2,4	100
Jugosloveni	9,0	0,6	59,5	11,9	18,1	0,9	100
Ostali	10,1	0,7	47,2	8,5	23,1	10,5	100
Bez odgovora	5,9	0,3	35,4	9,0	47,1	2,3	100
UKUPNO	9,2	0,6	60,3	8,0	20,2	1,8	100

Analizirajući planove za budućnost u odnosu na vrstu smeštaja, više od polovine ispitanika u svim grupama opredelilo se za ostanak u SR Jugoslaviji, mada je taj procenat najviši među izbeglicama koje imaju sopstveni smeštaj (Tabela 42). Među izbeglicama koje imaju sopstveni smeštaj, 82,3% odlučilo se da oстане, dok samo 3,8% planira dobrovoljnu repatrijaciju. U ovoj grupi ujedno nalazimo i najmanji broj neopredeljenih u pogledu planova za budućnost (8,7%). U poređenju sa ostalima, lica smeštena u kolektivnim centrima pokazuju najmanju sklonost ka trajnom naseljavanju u SR Jugoslaviji (50,7%), kao i u grupi "ostali vidovi smeštaja" - zajedničke prostorije čija osnovna namena nije stanovanje (53,5%). U ove dve grupe je, takođe, broj neopredeljenih u pogledu planova za budućnost iznad proseka (24,8% i 27,7%). Pored toga, izbeglice smeštene u kolektivnim centrima, u najtežim uslovima, su više sklone repatrijaciji (10,9%) i iseljenju u treće zemlje (10,1%).

Tabela 42'. Izbeglice prema planovima za budućnost i vrsti smeštaja

	Prijatelji i rodbina		Iznajmljeni smeštaj		Kolektivni centar		Sopstveni smeštaj		Ostalo		Bez odgovora	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Repatrijacija	29.377	9,9	7.575	7,4	5.905	10,9	954	3,8	4.814	9,7	656	7,2
Relokacija	1.581	0,5	478	0,5	591	1,1	25	0,1	279	0,6	33	0,4
Ostanak u SRJ	181.795	61,3	64.158	62,5	27.567	50,7	20.937	82,3	26.499	53,5	3.252	35,5
Iseljenje u treće zemlje	23.013	7,8	9.497	9,3	5.498	10,1	1.069	4,2	3.711	7,5	214	2,3
Ne zna	57355	19,3	19.640	19,1	13.482	24,8	2.211	8,7	13.733	27,7	2.234	24,4
Bez odgovora	3.594	1,2	1.320	1,3	1.366	2,5	243	1,0	503	1,0	2.778	30,3
UKUPNO	296.715	100	102.668	100	54.409	100	25.439	100	49.539	100	9.167	100

Rezultati popisa u pogledu planova za budućnost i obrazovnog nivoa izbeglica kao i njihovog radnog statusa takođe su u okviru očekivanih. Bez obzira na obrazovni nivo i radni status, u svim grupama, više od jedne polovine ispitanika želi trajno da se nastani u SR Jugoslaviji (Tabela 43). Broj lica koja žele da ostanu varira po grupama sa jasnom pravilnošću. Najmanji broj lica koja žele da ostanu u SR Jugoslaviji je među izbeglicama bez obrazovanja. Ovaj broj dosledno raste sa nivoom obrazovanja, tako da grupa sa najvišim obrazovanjem ima najveći broj opredeljenih za ostanak u SR Jugoslaviji (66,3%). Štaviše, analiza prema radnom statusu pokazuje da čak 70,3% zaposlenih namerava da oстане, dok je taj odnos u grupi nezaposlenih čak deset procentnih poena niži.

Sličnu pravilnost nalazimo i kod lica opredeljenih za repatrijaciju. Najveći broj onih koji žele da se vrate je među neobrazovanim (17,4%). Ovaj broj se smanjuje sa porastom obrazovnog nivoa, pri čemu je najniži broj među onima koji imaju najviši obrazovni nivo (6,4%). Ista tendencija je uočljiva i među zaposlenima. Oni se rede opredeljuju za repatrijaciju (4,9%). Među nezaposlenima je taj broj dvostruko veći.

Tabela 43, Izbeglice prema planovima za budućnost i obrazovnom nivou (starije od 15 godina)

	Bez obrazovanja		Osmogodišnja škola		Srednja škola		Viša i visoka škola		Bez odgovora		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj.	%	Broj	%
Repatrijacija	6.435	17,4	16.789	13,5	14.086	7,0	2.912	6,4	2.395	10,7	42.617	9,9
Relokacija	313	0,8	1.028	0,8	923	0,5	138	0,3	139	0,6	2.541	0,6
Ostanak u SRJ	20.428	55,2	70.634	56,7	124.618	61,8	30.305	66,3	12.417	55,3	258.402	59,9
Iseljenje u treće zemlje	977	2,6	6.269	5,0	20.714	10,3	3.825	8,4	914	4,1	32.699	7,6
Ne zna	8.391	22,7	28.144	22,6	38.928	19,3	8.044	17,6	4.575	20,4	88.082	20,4
Bez odgovora	463	1,3	1.635	1,3	2.369	1,2	479	1,0	2.032	9,0	6.978	1,6
UKUPNO	37.007	100	124.499	100	201.638	100	45.703	100	22.472	100	431.319	100

Štaviše, među manje obrazovanim, natprosečan je broj neopredeljenih u pogledu planova za budućnost, i manji od proseka broj lica koja žele iseljenje u treće zemlje. Među više obrazovanim, prilično je visok procenat onih koji žele da se isele.

Rezultati popisa tako ukazuju da osobe sa višim obrazovanjem i sposobnošću prilagođavanja manje privlači ideja o repatrijaciji. Takođe je jasno da radni status i mogućnost za zapošljavanje značajno utiču na planove za budućnost. Tako su zaposlene izbeglice više od ostalih sklone da se opredele za ostanak u SR Jugoslaviji (Tabela 44).

Analiza, dakle, pokazuje da mladi, bolje obrazovani, zaposleni i oni koji imaju sopstveni smeštaja žele da ostanu u SR Jugoslaviji. Izbeglice ne-srpske nacionalnosti, stariji, penzioneri, nezaposleni i oni smešteni u kolektivnim centrima u većoj meri se opredeljuju za repatrijaciju.

Tabela 44, Izbeglice prema planovima za budućnost i radnom statusu (stariji od 15 godina)

	Privremeno zaposleni		Stalno zaposleni		Nezaposleni		Ostalo		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Repatrijacija	962	5,3	986	4,6	28.596	10,9	12.073	12,5	42.617	9,9
Relokacija	87	0,5	73	0,3	1.651	1,1	730	0,8	2.541	0,6
Ostanak u SRJ	12.351	67,4	15.754	72,8	174.219	50,7	56.078	58,0	258.402	59,9
Iseljenje u treće zemlje	1.477	8,1	1.463	6,8	25.822	10,1	3.937	4,1	32.699	7,6
Ne zna	3.125	17,1	3.146	14,5	61.620	24,8	20.191	20,9	88.082	20,4
Bez odgovora	320	1,7	210	1,0	2.707	2,5	3.741	3,9	6.978	1,6
UKUPNO	18.322	100	21.632	100	294.615	100	96.750	100	431.319	100

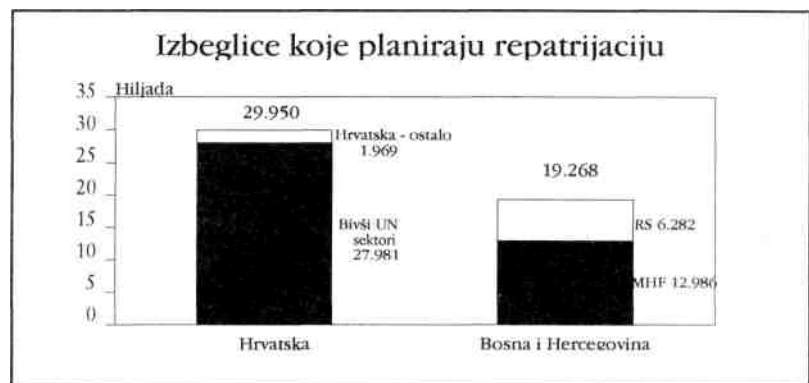

Repatrijacija

Od ukupne izbegličke populacije, 49 hiljada izjasnilo se za repatrijaciju. Od ovog broja, za repatrijaciju u Hrvatsku se opredelilo 30 hiljada lica (60,8%), dok se za povratak u Bosnu i Hercegovinu odlučilo 19,3 hiljade lica (39,1%). Veća sklonost ka repatrijaciji kod lica čije je prethodno prebivalište bilo u Hrvatskoj potvrđuje teškoće koje imaju da sa prilagode novim okolnostima.

Tabela 45. Izbeglice koje planiraju repatrijaciju

	Broj	%
BH	19.268	39,1
Hrvatska	29.950	60,8
Slovenija	57	0,1
Makedonija	6	0,0
UKUPNO	49.281	100

Struktura izbeglica prema polu koje planiraju da se vrate u područja sa kojih su izbegli odstupa od ukupne izbegličke populacije. Dok se 55,8% žena odlučuje za ovu mogućnost, 44,2% muškaraca je odabralo ovu opciju. Ovo se objašnjava relativno većom proporcijom žena među izbeglim stanovništvom koje žele da se vrate u Bosnu i Hercegovinu (58,8%). Ovaj podatak takođe ukazuje da je motiv za povratak jednog broja izbeglica spajanje ratom rastavljenih porodica (Tabela 46).

Tabela 46. Izbeglice koje planiraju repatrijaciju prema polu i prethodnom prebivalištu

	BH		Hrvatska		Slovenija		Makedonija		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Muškarci	7.930	41,2	13.800	46,1	31	54,4	3	50,0	21.764	44,2
Žene	11.338	58,8	16.150	53,9	26	45,6	3	50,0	27.517	55,8
UKUPNO	19.268	100	29.950	100	57	100	6	100	49.281	100

Starosna struktura ovog dela izbegličke populacije se takođe dosta razlikuje od starosne strukture ukupnog izbeglog stanovništva. Među licima koja žele da se vrate, broj starijih i starijih sredovečnih je za dvadeset procentnih poena veći (Tabela 47). Odstupanje starosne strukture vidimo i među licima koja planiraju repatrijaciju u Hrvatsku. Od ukupnog broja izbeglica koje planiraju repatrijaciju u Hrvatsku, 62,3% su starije od 45 godina. Svaka četvrta osoba koja želi da se vrati je starija od 65 godina. Ova analiza potvrđuje prethodni nalaz da starija lica, posebno izbegli iz Hrvatske, imaju više teškoća u prilagođavanju i da je povratak u područja gde su proveli čitav život za njih važniji nego mladim osobama.

Tabela 47. Izbeglice koje planiraju repatrijaciju prema starosti i prethodnom prebivalištu

	BH		Hrvatska		Slovenija		Makedonija		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
0-18	5.549	29,1	4.162	13,9	29	50,9	0	0,0	9.740	19,8
19-44	5.773	29,2	7.026	23,5	16	28,1	0	0,0	12.815	26,0
45-64	4.799	25,2	11.468	38,3	6	10,5	2	33,3	16.275	33,0
65 i više	3.075	16,1	7.201	24,0	6	10,5	4	66,7	10.286	20,9
Bez odgovora	72	0,4	93	0,3	0	0,0	0	0,0	165	0,3
UKUPNO	19.268	100	29.950	100	57	100	6	100	49.281	100

Tabela 48. Izbeglice koje planiraju repatrijaciju prema nacionalnosti

	UKUPNO Broj	STRUKTURA
Srbi	43.946	89,2
Crnogorci	73	0,1
Hrvati	582	1,2
Muslimani	1.755	3,6
Jugosloveni	715	1,5
Ostali	2.002	4,1
Bez odgovora	208	0,4
UKUPNO	49.281	100

Među izbeglicama koje planiraju repatrijaciju, Srbi čine 89,2%, Muslimani čine 3,6%, a Hrvati 1,1%. U odnosu na ukupnu izbegličku populaciju, udeo Srba je nešto manji (oko 3 procentna poena), dok je udeo Muslimana i Hrvata nešto veći (2,7 i 0,4 procentna poena).

U poređenju sa ukupnom izbegličkom populacijom, relativno veći broj lica koja planiraju repatrijaciju je smešten kod rodbine i prijatelja, u kolektivnim centrima i neuslovnim zajedničkim prostorijama. Međutim, relativno mali broj izbeglica koje žele da se vrate ima sopstveni smeštaj ili iznajmljeni stambeni prostor (Tabela 49).

Tabela 49. Izbeglice koje planiraju repatrijaciju prema vrsti smeštaja i prethodnom prebivalištu

	BH		Hrvatska		Slovenija		Makedonija		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Prijatelji i rodbina	12.891	66,9	16.452	54,9	32	56,1	2	33,3	29.377	59,6
Iznajmljeni smeštaj	3.036	15,8	4.526	15,1	11	19,3	2	33,3	7.575	15,4
Kolektivni centar	1.218	6,3	4.682	15,6	5	8,8	0	0,0	5.905	12,0
Sopstveni smeštaj	397	2,1	551	1,8	6	10,5	0	0,0	954	1,9
Ostalo	1.726	9,0	3.739	12,5	3	5,3	2	33,3	5.470	11,1
UKUPNO	19.268	100	29.950	100	57	100	6	100	49.281	100

Razlike koje se javljaju između izbeglica koje su došle iz Bosne i Hercegovine i lica koja su izbegla iz Hrvatske su i ovde vidljive. Viši je broj lica koja planiraju repatrijaciju u Bosnu i Hercegovinu smeštenih kod rodbine i prijatelja (66,9% prema 54% koliko želi povratak u Hrvatsku). Međutim, broj lica koja planiraju povratak u Hrvatsku a koja su smeštena u kolektivnim centrima je viši (15,6% prema 6,3% koji žele povratak u Bosnu i Hercegovinu).

Ukupno gledano, povratak u svoje domove planiraju i žele pre svih lica koja imaju teškoće u prilagođavanju. Kada poredimo ukupnu izbegličku populaciju sa licima koja žele da se vrate, udeo ovih drugih je veći u sledećim kategorijama: ne-srpske izbeglice, starija lica, žene, izbeglice smeštene u kolektivnim centrima i neuslovnim prostorijama, kao i izbeglice koje predstavljaju teret rodbini i prijateljima.

Lokalna integracija

Od ukupnog broja izbeglica, 324,2 hiljade želi da ostane u SR Jugoslaviji. Analiza ovog dela izbeglog stanovništva je posebno značajna jer će biti neophodna pomoć za punu integraciju u jugoslovensko društvo. Biće potrebno obezbediti posao, trajni smeštaj, penzije, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje. Pružanje pomoći ove vrste tako velikom broju lica je izuzetno težak zadatak, posebno u svetlu osiromašene jugoslovenske privrede i čitavog stanovništva. S obzirom na veliki broj izbeglica koje se još uvek nisu opredelile (oko 108 hiljada), realno se može očekivati da će se izvestan broj ovih lica opredeliti za ostanak u SR Jugoslaviji.

Tabela 50. Izbeglice koje planiraju da ostanu u SRJ prema statusu i sadašnjem prebivalištu

	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Izbeglice	51.002	56,0	34.315	40,4	56.765	41,4	4.430	40,0	146.512	45,2
Prognanici	22.899	25,1	27.558	32,5	40.339	29,4	6.146	55,6	96.942	29,9
Bez statusa	17.249	18,9	23.027	27,1	39.991	29,2	487	4,4	80.754	24,9
UKUPNO	91.150	100	84.900	100	137.095	100	11.063	100	324.208	100

Analiza prema statusu pokazuje da od ukupnog broja izbeglica koje planiraju da ostanu u SR Jugoslaviji, 146,5 hiljada ima status izbeglice, 96,9 hiljada ima status prognanika, dok je 80,8 hiljada bez statusa. U odnosu na ukupnu izbegličku populaciju, među licima koja žele da ostanu, broj lica sa statusom, prema broju lica bez statusa je nešto viši, dok je broj lica sa statusom prognanika nešto manji (Tabela 50).

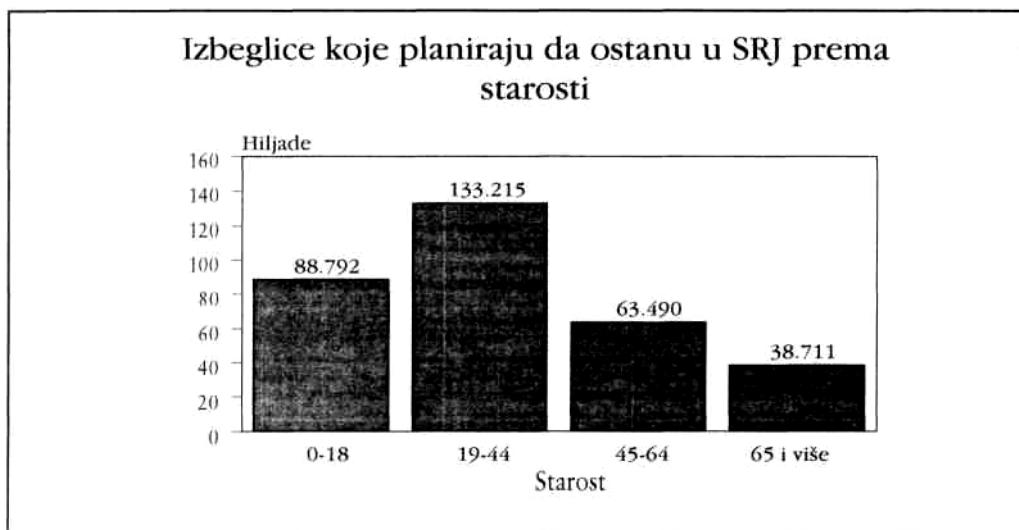
Od ukupnog broja lica obuhvaćenih popisom koja žele da ostanu u SR Jugoslaviji, 28,1% trenutno živi u Beogradu, 26,2% u unutrašnjosti centralne Srbije, 42,3% u Vojvodini i 3,4% na Kosovu i Metohiji. U odnosu na ukupnu izbegličku populaciju, u ovom segmentu je nešto veći broj lica koja žive u Beogradu.

Tabela 51. Izbeglice koje planiraju da ostanu u SRJ prema sadašnjem prebivalištu i starosti

	0-18		19-44		45-64		65 i više		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Beograd	23.280	26,2	38.695	29,0	17.832	28,1	11.343	29,3	91.150	28,1
Centralna Srbija bez Beograda	25.311	28,5	33.401	25,1	16.979	26,7	9.209	23,8	84.900	26,2
Vojvodina	37.691	42,4	56.420	42,4	26.907	42,4	16.077	41,5	137.095	42,3
Kosovo i Metohija	2.510	2,8	4.699	3,5	1.772	2,8	2.082	5,4	11.063	3,4
UKUPNO SRBIJA	88.792	100	133.215	100	63.490	100	38.711	100	324.208	100
STRUKTURA	-	27,4	-	41,1	-	19,6	-	11,9	-	100

Starosna struktura izbeglica koje planiraju da ostanu u SR Jugoslaviji je nešto povoljnija nego struktura ukupne izbegličke populacije. U grupi mladih ispod 19 godina starosti, 27,4% želi da oстане u SR Jugoslaviji. Među mladim sredovečnim licima, 41,1% se

opredelilo za ostanak, dok je 19,6% starijih sredovečnih lica i 11,9% starijih od 65 godina odabralo ovu mogućnost (Tabela 51).

Od ukupnog broja lica koja planiraju da ostanu u SR Jugoslaviji, polovina je izbegla iz Hrvatske (50,7%), dok je 46,6% izbeglo iz Bosne i Hercegovine. Broj izbeglica koji je došao iz Muslimansko Hrvatske Federacije a koje planiraju da ostanu u SR Jugoslaviji je veći u odnosu na ukupan broj lica koja žele da ostanu u SR Jugoslaviji. S obzirom na to da su oni došli u SR Jugoslaviju ranije, oni su u boljoj finansijskoj situaciji i, usled političke situacije, verovatno smatraju da se ne mogu vratiti u ta područja Bosne i Hercegovine.¹³

Tabela 52. Izbeglice koje planiraju da ostanu u SRJ prema prethodnom i sadašnjem prebivalištu

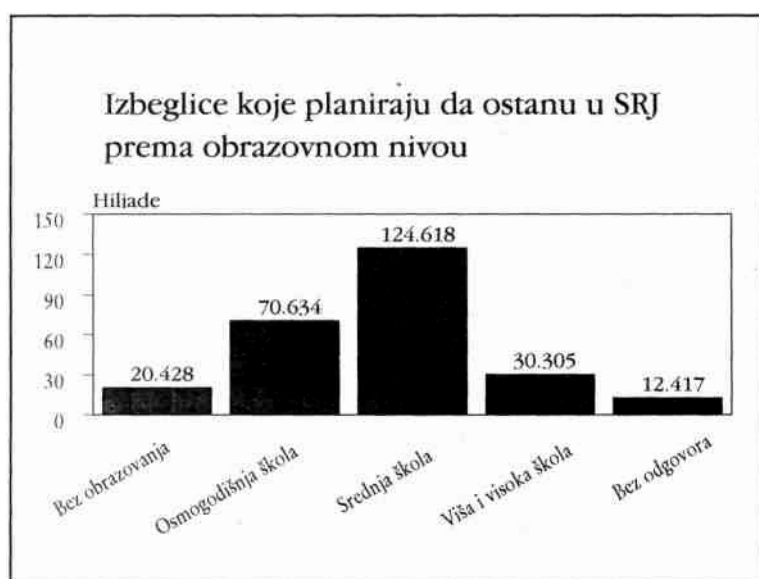
		Beograd	Centralna Srbija bez Beograda	Vojvodina	Kosovo i Metohija	UKUPNO SRBIJA	
						Broj	%
BH	MHF	35.541	37.937	47.913	1.431	122.822	37,9
	RS	8.512	7.918	11.334	471	28.235	8,7
	BH - UKUPNO	44.053	45.855	59.247	1.902	151.057	46,6
Hrvatska	Bivši UN sektori	36.964	32.946	65.157	6.266	141.333	43,6
	Hrvatska - ostalo	9.001	3.802	9.834	534	23.171	7,1
	Hrvatska - UKUPNO	45.965	36.748	74.991	6.800	164.504	50,7
Makedonija		13	368	300	52	733	0,2
Slovenija		215	661	682	443	2.001	0,6
SR Jugoslavija		111	160	276	31	578	0,2
Bez odgovora		793	1.108	1.599	1.835	5.335	1,6
UKUPNO		91.150	84.900	137.095	11.063	324.208	100

¹³

Analiza prema vrsti smeštaja pokazuje da, od ukupnog broja izbeglica spremnih da ostanu u SR Jugoslaviji, 181.8 hiljada (56,1%) je smešteno kod rodbine i prijatelja, otprilike 64,2 hiljade (19,8%) je smešteno u iznajmljenim stanovima, 27,6 hiljada (8,5%) je u kolektivnim centrima, 26,5 hiljada (8,2%) je našlo "drugi vid smeštaja", dok 21 hiljada izbeglica (6,5%) ima sopstveni smeštaj (Tabela 53). U delu izbegličke populacije koji želi da oстане u SR Jugoslaviji, u poređenju sa ukupnim izbeglim stanovništvom, nešto je veći broj onih koji su rešili stambeni problem na zadovoljavajući način. Ipak, skoro 300 hiljada ovih lica nije još uvek rešilo stambeno pitanje, a od ovog broja, 209 hiljada se nalazi u posebno teškim stambenim uslovima jer su smešteni kod rodbine i prijatelja ili u kolektivnim centrima.

Tabela 53. Izbeglice koje planiraju da ostanu u SRJ prema vrsti smeštaja i sadašnjem prebivalištu

	Beograd				Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Prijatelji i rodbina	65.709	72,1	42.468	50,0	72.864	53,1	754	6,8	181.795	56,1
Iznajmljeni smeštaj	15.329	16,8	15.256	18,0	33.334	24,3	239	2,2	64.158	19,8
Kolektivni centar	2.912	3,2	11.242	13,2	6.559	4,8	6.854	62,0	27.567	8,5
Sopstveni smeštaj	3.907	4,3	3.567	4,2	12.931	9,4	532	4,8	20.937	6,5
Ostalo	3.025	3,3	11.977	14,1	10.947	8,0	550	5,0	26.499	8,2
Bez odgovora	268	0,3	390	0,5	460	0,3	2.134	19,3	3.252	1,0
UKUPNO	91.150	100	84.900	100	137.095	100	11.063	100	324.208	100

Među licima koja žele da ostanu u SR Jugoslaviji starijim od 15 godina, 20,4 hiljade (7,9%) su bez obrazovanja. U kontekstu lokalne integracije, ovo je najugroženija kategorija. Oko 70,6 hiljada ima samo osnovno obrazovanje (27,3%), dok otprilike jedna polovina, ili 124,6 hiljada ima srednje obrazovanje. 30,3 hiljade lica (11,7%) ima više ili visoko školsko obrazovanje. Ovakva struktura je povoljnija od obrazovne strukture stanovništva centralne Srbije (Tabela 54).

Tabela 54. Izbeglice koje planiraju da ostanu u SRJ prema obrazovnom nivou i sadašnjem prebivalištu

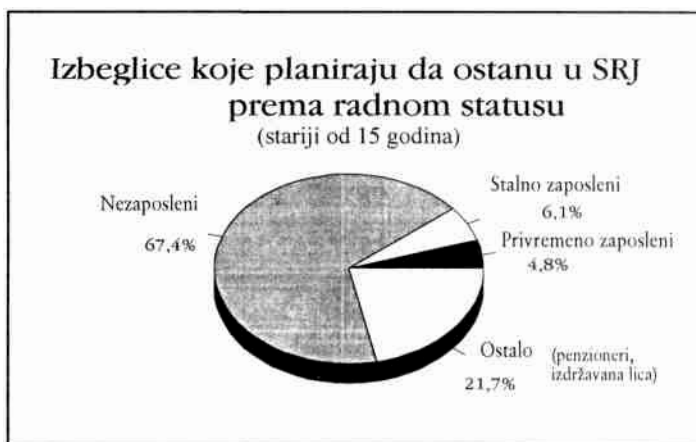
	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Bez obrazovanja	3.524	4,7	4.537	6,9	11.904	10,9	463	5,1	20.428	7,9
Osmogodišnja škola	17.614	23,7	18.752	28,4	32.533	29,9	1.735	19,0	70.634	27,3
Srednja škola	38.177	51,3	31.153	47,1	52.018	47,8	3.270	35,9	124.618	48,2
Viša i visoka škola	12.249	16,5	6.253	9,5	10.744	9,9	1.059	11,6	30.305	11,7
Bez odgovora	2.785	3,7	5.427	8,2	1.621	1,5	2.584	28,4	12.417	4,8
UKUPNO	74.349	100	66.122	100	108.820	100	9.111	100	258.402	100

Međutim, s obzirom na to da radni status u SR Jugoslaviji nije u neposrednoj vezi sa obrazovnim nivoom, ovi podaci ne pružaju bitnu informaciju o mogućnostima zapošljavanja izbeglica (Tabela 55).

Tabela 55. Izbeglice koje planiraju da ostanu u SRJ prema radnom statusu i sadašnjem prebivalištu

	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Privremeno zaposleni	4.503	6,1	1.845	2,8	4.765	4,4	1.238	13,6	12.351	4,8
Stalno zaposleni	4.614	6,2	3.629	5,5	7.076	6,5	435	4,8	15.754	6,1
Nezaposleni	46.063	62,0	44.420	67,2	79.899	73,4	3.837	42,1	174.219	67,4
Ostalo	19.169	25,8	16.228	24,6	17.080	15,7	3.601	39,5	56.078	21,7
UKUPNO	74.349	100	66.122	100	108.820	100	9.111	100	258.402	100

Analiza radnog statusa izbeglica starijih od 15 godina koje žele da ostanu u SR Jugoslaviji pokazuje da je od ukupno 258,4 hiljade, 174,2 hiljade (67,4%) nezaposleno, dok 28 hiljada (10,9%) ima neki vid zaposlenja. Ova struktura je nešto povoljnija u odnosu na ukupnu izbegličku populaciju. To takođe znači da za oko 174 hiljade lica treba otvoriti radna mesta. Kako već sada ima oko 700 hiljada nezaposlenih u Srbiji, problem zapošljavanja izbeglog stanovništva je utoliko više naglašen.

Izbeglice smeštene u kolektivnim centrima

Od samog početka rata u bivšoj SFRJ, većina izbeglica koja je potražila utočište u Srbiji smestila se kod rodbine i prijatelja. U nekim slučajevima, izbeglice su mogle da iznajme manje stanove ili sobe. Za one koji nisu mogli naći smeštaj, organi vlasti, zajedno sa Komesarijatom za izbeglice Republike Srbije, uspostavili su sistem centara za kolektivni smeštaj izbeglica, finansiran od strane Vlade, gde izbeglice mogu boraviti dok se ne nađe bolje rešenje.

Prvobitno otvoreni kolektivni centri su bili javni objekti koji su pored soba imali i zajedničke kuhinje i trpezarije, i zajednička kupatila. Do avgusta 1995. godine, oko 10 hiljada lica (5% ukupne izbegličke populacije) našlo je smeštaj u kolektivnim centrima.

U avgustu 1995. godine, sa dolaskom 180 hiljada izbeglica u SR Jugoslaviju sa područja Hrvatske, pod zaštitom Ujedinjenih nacija, sistem kolektivnih centara je pretrpeo ogroman pritisak. Oko 44 hiljade izbeglica nije moglo da nađe smeštaj. Sve raspoložive javne objekte, školske fiskulturne sale, radničke barake i napuštene zgrade iskorišćene su za smeštaj ovih ljudi tokom zime. Broj kolektivnih centara u Srbiji tako je narastao sa 200 na 765 objekata.

U vreme sprovođenja popisa, oko 54 hiljade izbeglica je i dalje smešteno u kolektivnim centrima (Tabela 56). Ovi ljudi, bez mogućnosti da sami nadu ili plate smeštaj, potpuno su zavisni od humanitarne pomoći i krajnje očajnom položaju. Pored toga, teška ekonomska situacija primorava izbeglice da napuštaju porodice i traže kolektivni smeštaj.

Tabela 56. Izbeglice u kolektivnom smeštaju prema statusu

	Kolektivni centri		IZBEGLICE UKUPNO	Izbeglice u kolektivnim Centrima na 100 izbegličke populacije
	Broj	%		
Izbeglice	19.700	36,2	228.929	8,6
Prognanici	30.644	56,3	189.003	16,2
Bez statusa	4.065	7,5	120.005	3,4
UKUPNO	54.409	100	537.937	10,1

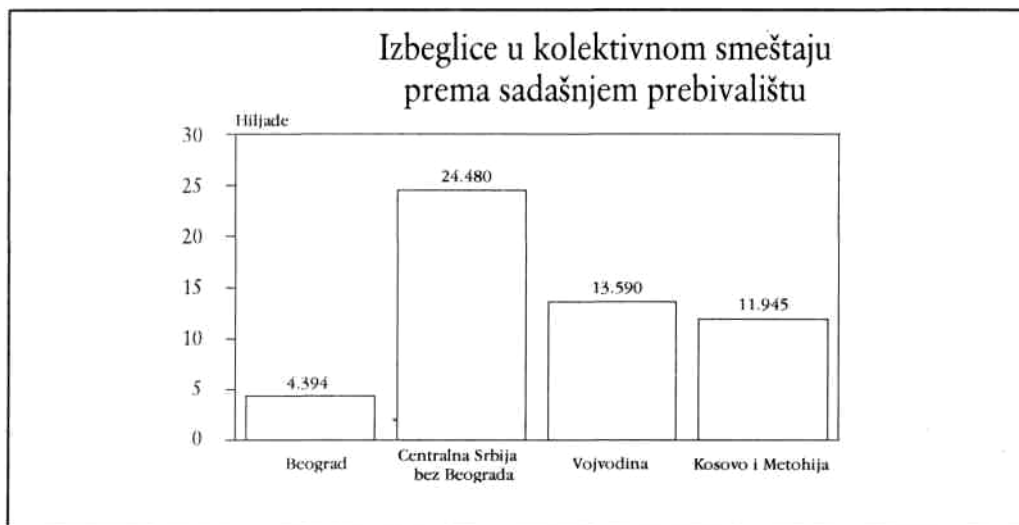
Izbeglička populacija u kolektivnim centrima, prema svojim osnovnim odlikama i planovima za budućnost bitno se razlikuje od ukupnog izbeglog stanovništva.

Od ukupnog broja izbeglica smeštenih u kolektivnim centrima, 30,6 hiljada ima status prognanika, 19,7 hiljada ima status izbeglice, 4,1 hiljada nema status (Tabela 59). U poređenju sa ukupnom izbegličkom populacijom, daleko je veći broj prognanika među licima smeštenim u kolektivnim centrima (56,3%). Lica sa statusom izbeglice, kao i onih bez statusa je daleko manje u kolektivnim centrima. Ovo se pre svega može objasniti činjenicom da su prognanici stigli mnogo kasnije, kada su raspoloživi kapaciteti za smeštaj u SR Jugoslaviji uveliko iscrpljeni, kao i činjenicom da je veliki broj ljudi došao u vrlo kratkom vremenskom periodu.

Tabela 57. Izbeglice u kolektivnom smeštaju prema sadašnjem prebivalištu

	Kolektivni centri		IZBEGLICE UKUPNO	Izbeglice u kolektivnim centrima na 100 izbeglica
	Broj	%		
Beograd	4.394	8,1	140.662	3,1
Centralna Srbija bez Beograda	24.480	45,0	148.367	16,5
Vojvodina	13.590	25,0	229.811	5,9
Kosovo i Metohija	11.945	22,0	19.097	62,5
UKUPNO SRBIJA	54.409	100	537.937	10,1

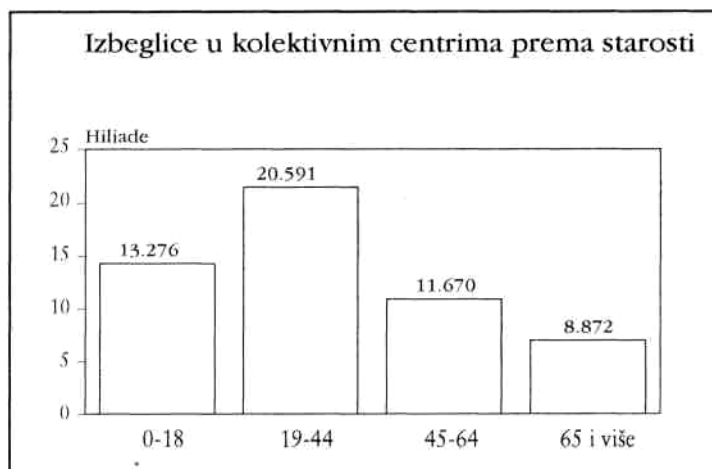
Većina izbeglica smeštenih u kolektivnim centrima nalazi se na području centralne Srbije (28,8 hiljada, ili 53,1%), zatim sledi Vojvodina (13,6 hiljada, ili 25%), dok je najmanji broj izbeglica u kolektivnim centrima na području Kosova i Metohije (11,9 hiljada, ili 22%) (Tabela 57).

U poređenju sa ukupnom izbegličkom populacijom, u Vojvodini je relativno manji pro-cenat smešten u kolektivnim centrima, dok je na području Kosova i Metohije procenat u kolektivnim centrima daleko veći. Pored toga, od ukupnog broja izbeglica koje su smeštene u Beogradu, samo 8,1% je u kolektivnim centrima, što je značajno manji procenat u odnosu na ukupnu izbegličku populaciju (26,1%).

Tabela 58. Izbeglice u kolektivnom smeštaju prema prethodnom prebivalištu

		Kolektivni centri		IZBEGLICE UKUPNO	Izbeglice u kolektivnim centrima na 100 izbeglica
		Broj	%		
BH	MHF	10.439	19,2	185.065	5,6
	RS	3.160	5,8	47.909	6,6
	BH-UKUPNO	13.599	25,0	232.974	5,8
Hrvatska	Bivši UN sektori	36.114	66,4	256.453	14,1
	Hrvatska - ostalo	3.134	5,8	34.214	9,2
	Hrvatska - UKUPNO	39.248	72,1	290.667	13,5
Makedonija		189	0,3	1.306	14,5
Slovenija		671	1,2	3.014	22,3
SR Jugoslavija		98	0,2	914	10,7
Bez odgovora		604	1,1	9.062	6,7
UKUPNO		54.409	100	537.937	10,1

Rezultati analize prema prethodnom prebivalištu su u skladu sa prethodnim nalazima (Tabela 58). Od ukupnog broja izbeglica smeštenih u kolektivnim centrima, dve trećine čine izbeglice sa teritorije Hrvatske, gde su ratna dejstva bila najintenzivnija i odakle je izbeglo takoreći celokupno srpsko stanovništvo (bivši sektori pod zaštitom UN). Ovaj procenat je daleko veći nego u ukupnoj izbegličkoj populaciji. Jedna četvrtina izbeglica u

kolektivnim centrima došla je iz Bosne i Hercegovine (25%), uglavnom sa teritorija današnje Muslimansko Hrvatske Federacije (19,2%). Ovaj procenat je niži nego u ukupnoj izbegličkoj populaciji

Tabela 59. Izbeglice u kolektivnom smeštaju prema starosti

	Kolektivni centri		IZBEGLICE UKUPNO	Izbeglice u kolektivnim centrima na 100 izbeglica
	Broj	%		
0-18	13.276	24,4	143.278	9,3
19-44	20.591	37,8	214.736	9,6
45-64	11.670	21,4	109.401	10,7
65 i više	8.872	16,3	70.522	12,6
UKUPNO	54.409	100	537.937	10,1

Kao i u ukupnoj izbegličkoj populaciji, među licima smeštenim u kolektivnim centrima, broj mladih i mladih sredovečnih lica (24,4% i 37,8%). je viši u poređenju sa grupom starijih sredovečnih (21,4%) i starijih (16,3%).

Ipak, u starosnoj strukturi izbeglica u kolektivnim centrima, nešto je veći broj starijih od 65 godina (16,3%) u poređenju sa ukupnom izbegličkom populacijom.

Planovi za budućnost lica smeštenih u kolektivnim centrima odražavaju njihov težak položaj. Oko 27,6 hiljada izbeglica u kolektivnim centrima, nešto više od polovine od ukupnog broja (50,7%) planira da ostane u SR Jugoslaviji (Tabela 60). Dobrovoljnu repatrijaciju planira 5,9 hiljada izbeglica, svaka deveta osoba, dok skoro isti broj (5,5 hiljada, ili 10,1%) planira da se iseli u treću zemlju. Jedna četvrtina ovog segmenta izbegličke populacije, 13,5 hiljada, nema jasnu sliku o svojoj budućnosti.

Posmatrano u odnosu na ukupnu izbegličku populaciju, lica smeštena u kolektivnim centrima manje su sklona ostanku u SR Jugoslaviji (50,7% prema 60,3%), dok nešto veći broj planira povratak (10,9% prema 9,2%), odnosno iseljenje u treću zemlju (10,1% prema 8%). U ovoj grupi je takođe veći broj onih koji još uvek nisu odlučili gde će ubuduće živeti (24,8% prema 20,2%).

Tabela 60. Izbeglice u kolektivnim centrima prema planovima za budućnost

	Kolektivni centri		IZBEGLICE UKUPNO	Izbeglice u kolektivnim centrima na 100 izbeglica
	Broj	%		
Repatrijacija	5.905	10,9	49.281	12,0
Relokacija	591	1,1	2.987	19,8
Ostanak u SRJ	27.567	50,6	324.208	8,5
Iseljenje u treće zemlje	5.498	10,1	43.002	12,8
Ne zna	13.482	24,8	108.655	12,4
Bez odgovora	1.366	2,5	9.804	13,9
UKUPNO	54.409	100	537.937	10,1

Može se zaključiti da lica smeštena u kolektivnim centrima imaju više teškoća u prilagođavanju situaciji, te da nisu sklone repatrijaciji ili iseljenju u treću zemlju. S obzirom na teške uslove života u kolektivnim centrima, moglo bi se očekivati da broj lica koja žele povratak ili pak iseljenje u inostranstvo bude veći.

Deca izbeglice

U ukupnoj izbegličkoj populaciji u Srbiji, broj dece mlade od 18 godina je 143,3 hiljade. Deleći sudbinu čitavog izbeglog stanovništva, većina dece živi u krajnje teškim okolnostima. Pored toga, jedan broj dece je suočen sa gubitkom bliskih rođaka ili roditelja, te mnoga deca imaju probleme sa prilagođavanjem u novoj sredini. S obzirom na uslove u kojima deca žive, činjenica da su mogla da se upišu u obrazovne ustanove na svim nivoima bez mnoštva formalnih zahteva, često je jedina pozitivna strana njihovog sadašnjeg života.

Tabela 61. Deca izbeglice prema starosti i sadašnjem prebivalištu

	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
0-6	9.259	26,9	12.020	27,6	17.347	28,5	1.442	32,8	40.068	28,0
7-14	15.934	46,2	20.328	46,7	28.325	46,5	1.963	44,6	66.550	46,4
15-18	9.269	26,9	11.170	25,7	15.226	25,0	995	22,6	36.660	25,6
UKUPNO	34.462	100	43.518	100	60.898	100	4.400	100	143.278	100

Od ukupne izbegličke populacije, 40 hiljada su predškolska deca, mlada od 6 godina, 66,6 hiljada su deca od 7 do 14, a 36,7 hiljada su deca od 15 do 18 godina starosti. Integrišući preko 100 hiljada dece u obrazovne ustanove u Srbiji, sistem školstva je znatno opterećen, naročito u gradskim sredinama. Na primer, samo u osmogodišnje škole u Beogradu, upisano je 16 hiljada dece (Tabela 61).

Prema nedavnim istraživanjima¹⁴, slab uspeh dece izbeglica u školi je, pre svega, posledica loših materijalnih i stambenih uslova. Dakako, kod dece izbeglica, emocionalni problemi su naglašeni u poređenju sa drugom decom. Deca izbeglice su preosetljiva, teže se koncentrišu na gradivo, a pokazuju i nedostatak samopouzdanja.

¹⁴ Institut za pedagoška istraživanja, Ministarstvo prosvete Republike Srbije, UNISEX "Problemi obrazovanja kod dece izbeglica", Beograd 1996. g. str. 111-116

Neka prethodna istraživanja takođe pokazuju da većina izbegličkih domaćinstava nema dovoljno sredstava za nabavku udžbenika, školske opreme, odeće i obuće za decu.¹⁵ Nedostatak prostora u porodicama izbeglica je poseban problem za školsku decu.

Slično kao i čitava izbeglička populacija, preko polovine dece izbeglica smešteno je kod rodbine i prijatelja, 21,4% je smešteno u iznajmljenim stanovima, 9,3% u kolektivnim centrima, 10,8% stanuje u zajedničkim prostorijama čija osnovna namena nije stanovanje, dok 4,9% živi u sopstvenim kućama ili stanovima (Tabela 62).

Tabela 62. Deca izbeglice prema vrsti smeštaja

	Prijatelji i rodbina		Iznajmljeni smeštaj		Kolektivni centar		Sopstveni smeštaj		Ostalo		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
0-6	9.259	26,9	12.020	27,6	17.347	28,5	1.442	32,8	1.442	32,8	40.068	100
7-14	15.934	46,2	20.328	46,7	28.325	46,5	1.963	44,6	1.963	44,6	66.550	100
15-18	9.269	26,9	11.170	25,7	15.226	25,0	995	22,6	995	22,6	36.660	100
UKUPNO	34.462	100	43.518	100	60.898	100	4.400	100	4.400	100	143.278	100

Tabela 63. Deca izbeglice bez roditelja prema starosti

Položaj dece izbeglica bez oba roditelja (ukupno 653) i dece bez jednog roditelja (6,7 hiljada) je tragičan. Svako četvrto dete bez jednog ili oba roditelja je mlađe od 7 godina (Tabela 63).

	Bez oba roditelja		Bez jednog roditelja	
	Broj	%	Broj	%
0-6	97	14,9	1.640	24,6
7-14	328	50,2	3.429	51,4
15-18	228	34,9	1.607	21,4
UKUPNO	653	100	6.676	100

¹⁵ Kancelarija UNHCR u Beogradu, Institut za socijalnu politiku, Beograd, "Porodice izbeglica u Jugoslaviji ■ Projekat: Potrebe i perspektive izbeglica i problemi i mogućnosti porodica koje ih prihvataju u Jugoslaviji", Beograd, str. 20-22

Druga ratom ugrožena lica (C2)

Već 1990. godine, kao posledica političke situacije u prethodnoj Jugoslaviji, mnogi ljudi su živeli u okolnostima straha i nesigurnosti. Prvi oružani sukobi i otepljenje nekih republika prethodne Jugoslavije dovele su do kretanja dela stanovništva u potrazi za teritorijama bez etničkih sukoba. Procedura za sticanje državljanstva, posebno u ranim fazama krize, bila je relativno jednostavna jer je zemlja još bila nepodeljena. Tako su izbeglice koje su prve pristigle dobile državljanstvo, te nikada nisu tražile, odnosno dobile izbeglički status. Pored toga, zahvaljujući različitim okolnostima, jedan broj ljudi koji su živeli u drugim delovima zemlje su već imali državljanstvo Republike Srbije. Tako je jedan broj ljudi bežao u Srbiju, ali prema međunarodnim pravnim normama nisu ispunjavali uslove za sticanje izbegličkog statusa. Međutim, položaj mnogih ne razlikuje se bitno od lica sa statusom izbeglice.

Tokom sprovođenja popisa registrovano je ukupno 79,8 hiljada lica bez međunarodno priznatog izbegličkog statusa. Kao što je rečeno, većina je u uspela da delimično ili potpuno reguliše pitanje državljanstva.

Tabela 64. Druga ratom ugrožena lica prema prethodnom i sadašnjem prebivalištu

		Beograd	Centralna Srbija bez Beograda	Vojvodina	Kosovo i Metohija	UKUPNO SRBIJA	
						Broj	%
BH	MHF	10.284	6.748	7.064	323	24.419	30,6
	RS	3.382	2.629	2.511	364	8.886	11,1
	BH-UKUPNO	13.666	9.377	9.575	687	33.305	41,7
Hrvatska	Bivši UN sektori	7.226	3.700	13.555	95	24.576	30,8
	Hrvatska - ostalo	7.521	1.940	5.348	71	14.880	18,6
	Hrvatska - UKUPNO	14.747	5.640	18.903	166	39.456	49,4
Makedonija		269	1.166	126	65	1.626	2,0
Slovenija		1.133	1.337	612	77	3.159	4,0
SR Jugoslavija		60	116	105	2	283	0,4
Bez odgovora		418	872	587	85	1.962	2,5
UKUPNO		30.293	18.508	29.908	1.082	79.791	100

Većina lica koja pripada ovoj grupi (48,8 hiljada, ili 61,7% od ukupnog broja), registrovana je u centralnoj Srbiji¹⁶ (Tabela 64). Od ovog broja, 30,3 hiljade (37,9% od ukupnog broja), smeštena je u Beogradu. U drugim delovima centralne Srbije još 18,5 hiljada ratom ugroženih lica (23,2%) je registrovano u kategoriji C2, u Vojvodini 29,9 hiljada (37,5%), dok je na Kosovu i Metohiji preko hiljadu ovih lica (1,4%).

U poređenju sa ukupnom izbegličkom populacijom, veliki broj pripadnika ove grupe smešten je u Beogradu. Ovo se delimično može objasniti činjenicom da je većina ovih lica izbegla u Srbiju u prvim talasima. Tako je njima bilo lakše da nađu smeštaj u Beogradu. U kasnijim fazama, preostali kapaciteti su mogli da prime daleko manji broj ratom ugroženih lica. Pored toga, neke od značajnih odlika ovog dela izbeglog stanovništva, na primer obrazovna struktura, su povoljnije u poređenju sa izbegličkom populacijom. Nasuprot većini izbeglica, može se pretpostaviti da je jedan broj ratom ugroženih lica pripremao svoj dolazak u Srbiju i uspeo da ponese ušteđevinu.

Isto, kao i izbeglička populacija, ratom ugroženih lica, takođe su živela u drugim republikama prethodne Jugoslavije pre izbivanja sukoba. Preko 90% živelo je u dve bivše jugoslovenske republike, Bosni i Hercegovini (41,7%) i Hrvatskoj (49%). Većina ljudi koja je izbegla iz Bosne i Hercegovine živela je na teritoriji današnje Muslimankso Hrvatske Federacije, dok su oni koji su došli iz Hrvatske pre svega stizali sa područja pod zaštitom UN.

Tabela 65. Ratom ugrožena lica prema datumu dolaska i prethodnom prebivalištu

		do 31.12.1991.	1.1.1992.- 31.12.1992.	1.1.1993.- 30.6.1995.	1.7.1995.- 31.12.1995.	1.1.1996.- 9.6.1996.	Datum nepoznat	UKUPNO
BH	MHF	2.143	15.365	4.128	1.343	1.133	307	24.419
	RS	1.404	4.075	2.231	730	328	118	8.886
	BH-UKUPNO	3.547	19.440	6.359	2.073	1.461	425	33.305
Hrvatska	Bivši UN sektori	12.200	5.979	3.449	2.037	746	165	24.576
	Hrvatska - ostalo	8.434	3.247	2.357	624	170	48	14.880
	Hrvatska - UKUPNO	20.634	9.226	5.806	2.661	916	213	39.456
Makedonija		173	1.278	119	27	14	15	1.626
Slovenija		2.243	568	275	40	18	15	3.159
SR Jugoslavija		54	47	100	23	24	35	283
Bez odgovora		855	321	278	116	98	294	1.962
UKUPNO		27.506	30.880	12.937	4.940	2.531	997	79.791

¹⁶ Centralna Srbija uključujući Beograd

U odnosu na izbegličku populaciju, u ovoj grupi ratom ugroženih lica, nešto je veći broj onih koji su pre rata živeli u Makedoniji i Sloveniji. To se verovatno može objasniti činjenicom da su u okviru ove grupe registrovana i vojna lica, pripadnici bivše JNA, koji su pre rata radili i živeli u Makedoniji i Sloveniji.

Tabela 66. Ratom ugrožena lica prema datumu dolaska i prethodnom prebivalištu

Datum dolaska	UKUPNO	Struktura
Do 31.12.1991.	27.506	34,5
1.1.1992.-31.12.1992.	30.880	38,7
1.1.1993.-30.6.1995.	12.937	16,2
1.7.1995.-31.12.1995.	4.940	6,2
1.1.1996.-9.6.1996.	2.531	3,2
Datum nepoznat	997	1,2
UKUPNO	79.791	100

Najveći broj ratom ugroženih lica koja su popisana u okviru kategorije C2, preko 58 hiljada ili 73,2% stiglo je u Srbiju u toku 1991. i 1992. godine (Tabela 66). Još približno 13 hiljada lica (16,2%) stiglo je do sredine 1995. godine, dok je do momenta popisa prebeglo preostalih 7,5 hiljada (9,4%). U toku 1991. godine uglavnom su pristizali oni koji su do rata živeli u Hrvatskoj, dok su u toku 1992. godine većinom prebegli oni koji su do izbijanja rata živeli u Bosni i Hercegovini. U preostalim godinama struktura lica koja su stigla u Srbiju ne razlikuje se značajno prema području sa kojeg su izbegli.

U poređenju sa izbegličkom populacijom, očigledno je da su ratom ugrožena lica u proseku potražila utočište u Srbiji mnogo ranije, uglavnom u ranim fazama sukoba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

Tabela 67. Ostala ratom ugrožena lica prema sadašnjem prebivalištu i polu

	Muškarci		Žene		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Beograd	16.721	55,2	13.572	44,8	30.293	100
Centralna Srbija bez Beograda	9.978	53,9	8.530	46,1	18.508	100
Vojvodina	15.499	51,8	14.409	48,2	29.908	100
Kosovo i Metohija	624	57,7	458	42,3	1.082	100
UKUPNO SRBIJA	42.822	53,7	36.969	46,3	79.791	100

Struktura ispitanika obuhvaćenih formularom C2 po polu odstupa od iste strukture kod domaćeg stanovništva (Tabela 67). Muškarci čine 53,7%, a žene 46,3%. Ovo se može objasniti relativno visokim brojem vojnih kadrova koji ili nisu u braku ili njihove porodice nisu došle sa njima.

Tabela 68. Ostala ratom ugrožena lica prema starosti i sadašnjem prebivalištu

	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
0-18	6.726	22,2	4.545	24,6	7.137	23,9	244	22,6	18.652	23,4
19-44	15.220	50,2	8.725	47,1	13.261	44,3	420	38,8	37.626	47,2
45-64	6.915	22,8	4.302	23,2	7.020	23,5	173	16,0	18.410	23,1
65 i više	1.432	4,7	936	5,1	2.490	8,3	245	22,6	5.103	6,4
UKUPNO	30.293	100	18.508	100	29.908	100	1.082	100	79.791	100

Relativno je veliko odstupanje starosne strukture ove populacije, jer je veći broj mladih sredovečnih lica nego među domaćim i izbeglim stanovništvom. (Tabela 68). Svaka druga osoba u grupi C2 je starosti od 19 do 44 godine. Takođe je relativno veliki broj lica starosti od 45 do 64 godine (20,3%). Mladi čine 23,4%, dok stariji čine 6,4%. Veliki broj sredovečnih lica svedoči o velikom broju vojnih kadrova i drugih pojedinaca koji su zbog posla živeli u drugim delovima prethodne Jugoslavije.

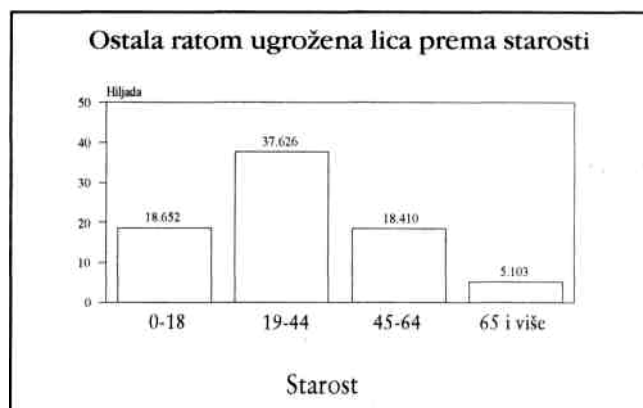

Tabela 69. Ostala ratom ugrožena lica prema prethodnom prebivalištu i nacionalnosti

		Srbi	Crnogorci	Hrvati	Muslimani	Jugosloveni	Ostali	Bez odgovora	UKUPNO
BH	MHF	21.082	485	278	424	1.026	1.020	104	24.419
	RS	7.245	82	102	535	392	490	40	8.886
	BH-UKUPNO	28.327	567	380	959	1.418	1.510	144	33.305
Hrvatska	Bivši UN sektori	22.172	182	538	55	721	827	81	24.576
	Hrvatska - ostalo	13.131	182	402	83	481	488	113	14.880
	Hrvatska - UKUPNO	35.303	364	940	138	1.202	1.315	194	39.456
Makedonija		1.154	24	10	5	79	351	3	1.626
Slovenija		2.667	79	57	22	86	216	32	3.159
SR Jugoslavija		243	2	1	7	16	13	1	283
Bez odgovora		1.507	18	5	251	43	134	4	1.962
UKUPNO		69.201	1.054	1.393	1.382	2.844	3.539	378	79.791
STRUKTURA		86,7	1,3	1,8	1,7	3,6	4,4	0,5	100

Usled prirode oružanog sukoba na teritoriji prethodne Jugoslavije, ovu kategoriju ratom ugroženih lica karakteriše to da preovlađuju Srbi, čiji udeo iznosi 86,7% (Tabela 69).

Među licima koja su popisana u okviru kategorije C2, nešto preko jedne trećine, ili 27,2 hiljade ima sopstveni smeštaj, blizu jedne trećine je kod rodbine i prijatelja (24,2 hiljade,

ili 30,3%), a 17,8 hiljada (22,3%) je u iznajmljenom smeštaju. U adaptiranim prostorijama koje po svojoj osnovnoj nameni nisu predviđene za stanovanje, nalazi se 5,4 hiljade, ili 6,7%, a u kolektivnim centrima (škole, sportske hale, radničke barake i sl.) je smešteno svega 3 hiljade lica iz ove grupe (4,4%). U poređenju za izbegličkom populacijom, očigledno je da su ostala ratom pogođena lica u Srbiji mnogo bolje rešila stambeno pitanje. Broj lica koja imaju sopstveni smeštaj u ovoj grupi je čak 7 puta veći nego u izbegličkoj populaciji, dok je broj lica u kolektivnom smeštaju dva i po puta manji. Moguće je pretpostaviti da je jedan broj lica iz ove grupe odluku o

napuštanju ratom pogođenih područja doneo u vreme kada je još uvek bilo moguće prodati nekretnine, što im je omogućilo da po dolasku u Srbiju brzo reše stambeno pitanje. Ipak, treba imati u vidu da mnoga ratom pogođena lica nemaju rešeno stambeno pitanje.

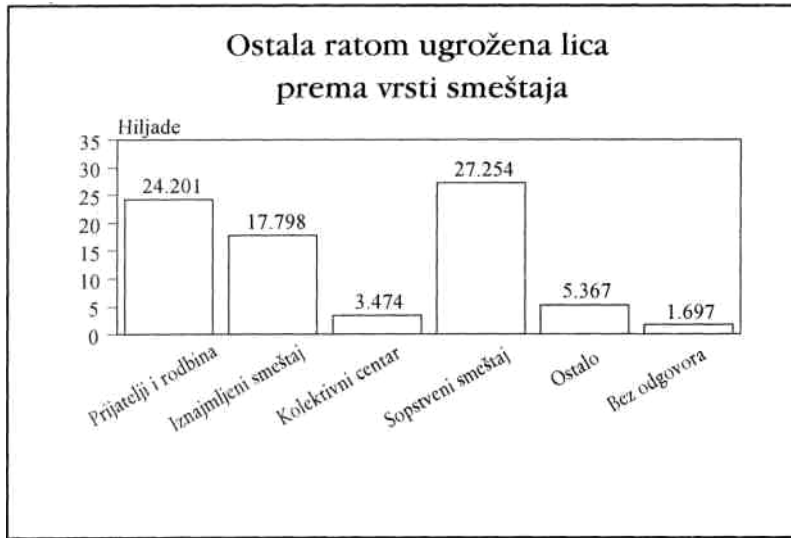

Tabela 70. Ostala ratom ugrožena lica prema prethodnom prebivalištu i vrsti smeštaja

	Prijatelji i rodbina	Iznajmljeni smeštaj	Kolektivni centar	Sopstveni smeštaj	Ostalo	Bez odgovora	UKUPNO
BH	MHF	9.231	6.917	1.359	4.999	1.425	24.419
	RS	3.486	2.061	374	2.342	409	8.886
	BH-UKUPNO	12.717	8.978	1.733	7.341	1.834	33.305
Hrvatska	Bivši UN sektori	6.315	4.393	833	11.084	1.693	24.576
	Hrvatska - ostalo	3.450	2.381	641	6.952	1.317	14.880
	Hrvatska - UKUPNO	9.765	6.774	1.474	18.036	3.010	39.456
Makedonija	204	823	43	413	95	48	1.626
Slovenija	895	746	145	1.006	334	33	3.159
SR Jugoslavija	77	115	7	69	13	2	283
Bez odgovora	543	362	72	389	81	515	1.962
UKUPNO	24.201	17.798	3.474	27.254	5.367	1.697	79.791
STRUKTURA	30,3	22,3	4,4	34,2	6,7	2,1	100

Prema pojedinim regionima, očigledno je da su ratom pogođena lica popisana na Kosovu i Metohiji najbolje rešila svoje stambeno pitanje. Više od polovine ima sopstveni stan ili kuću (57%). Štaviše, oko polovina ovih lica registrovanih u Vojvodini (46,7%) takođe ima sopstveni smeštaj.

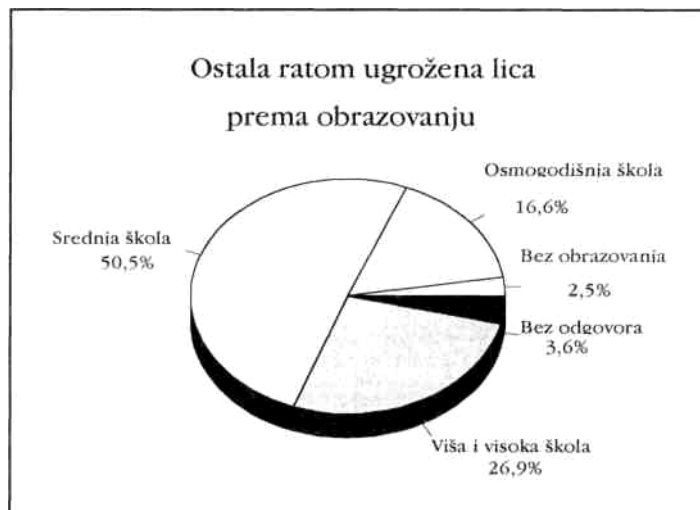
Tabela 71. Ostala ratom ugrožena lica prema vrsti smeštaja i sadašnjem prebivalištu

	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Prijatelji i rodbina	10.776	35,6	5.455	29,5	7.780	26,0	190	17,6	24.201	30,3
Iznajmljeni smeštaj	6.253	20,6	5.676	30,7	5.823	19,5	46	4,3	17.798	22,3
Kolektivni centar	2.254	7,4	310	1,7	860	2,9	50	4,6	3.474	4,4
Sopstveni smeštaj	8.617	28,4	4.042	21,8	13.978	46,7	617	57,0	27.254	34,2
Ostalo	2.303	7,6	1.650	8,9	1.383	4,6	31	2,9	5.367	6,7
Bez odgovora	90	0,3	1.375	7,4	84	0,3	148	13,7	1.697	2,1
UKUPNO	30.293	100	18.508	100	29.908	100	1.082	100	79.791	100

Obrazovna struktura ratom ugroženih lica je izuzetno povoljna. U okviru ove populacije, čak 77,4% ima srednju (gimnazija ili stručna škola), ili visoku školsku spremu, samo 16,6% ima osnovno obrazovanje, dok je samo 2,3% lica bez obrazovanja. U poređenju sa domaćim stanovništvom centralne Srbije, pa čak i izbeglim stanovništvom, obrazovna struktura ratom ugroženih lica je daleko povoljnija, posebno u pogledu višeg ili visokog obrazovanja (26,9%). Tako povoljna obrazovna struktura može se objasniti delimično i starosnom strukturom ove grupacije. Dok su stariji zastupljeni u manjem broju, oni su češće i manje obrazovani. Još jedan moguć razlog za ovakvu razliku je i veliki broj oficira bivše JNA. (Tabela 72).

Tabela 72. Ostala ratom ugrožena lica prema obrazovanju i sadašnjem prebivalištu (stariji od 15 godina)

	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Bez obrazovanja	131	0,5	300	2,0	1.183	4,8	33	3,7	1.647	2,5
Osmogodišnja škola	2.499	9,8	2.075	13,8	6.085	24,7	281	31,6	10.940	16,6
Srednja škola	12.825	50,4	7.676	50,9	12.495	50,8	328	36,9	33.324	50,5
Viša i visoka škola	9.306	36,6	3.646	24,2	4.674	19,0	98	11,0	17.724	26,9
Bez odgovora	693	2,7	1.377	9,1	158	0,6	148	16,7	2.376	3,6
UKUPNO	25.454	100	15.074	100	24.595	100	888	100	66.011	100

Takođe je moguće da je jedan broj lica sa višim obrazovanjem uspeo da lakše reši pitanje državljanstva putem ličnih poznanstava. Najpovoljnija obrazovna struktura zabeležena je u Beogradu, gde svaki treći pojedinac ima višu ili visoku spremu. (Tabela 72).

U pogledu zapošljavanja, ratom ugrožena lica takođe imaju povoljniji položaj u poređenju sa izbeglim stanovništvom. Među licima starijim od 15 godina registrovanim u kategoriji C2, skoro jedna trećina je zaposlena, (22,9 hiljada, ili 34,7%), većina na neodređeno vreme (19,8 hiljada, ili 30%). Međutim, u ovoj grupi je i 29 hiljada nezaposlenih, koji su u krajnjoj liniji u jednako teškoj situaciji kao i nezaposlene izbeglice. U pogledu zaposlenosti, lica smeštena u Beogradu predstavljaju izuzetak, jer je broj zaposlenih oko 43% (Tabela 73).

Tabela 73. Ostala ratom ugrožena lica prema radnom statusu i sadašnjem prebivalištu (stariji od 15 godina)

	Beograd		Centralna Srbija		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Privremeno zaposleni	1.117	4,4	700	4,6	1.249	5,1	35	3,9	3.101	4,7
Stalno zaposleni	9.795	38,5	3.971	26,3	5.917	24,1	134	15,1	19.817	30,0
Nezaposleni	9.238	36,3	6.601	43,8	12.986	52,8	462	52,0	29.287	44,4
Ostalo	5.304	20,8	3.802	25,2	4.443	18,1	257	29,0	13.806	20,9
UKUPNO	25.454	100	15.074	100	24.595	100	888	100	66.011	100

Prema rezultatima popisa, odgovori na pitanja o zanimanju ukazuju da je 46 hiljada lica u ovoj kategoriji radno aktivna, 6,2 hiljade su penzioneri, a 26,6 hiljada su izdržavana lica (Tabela 74). Među radno aktivnim licima, najbrojniji su proizvodni radnici i zanimanja vezana za proizvodnju (19,1 hiljada), službenici i lica sa srodnim zanimanjima (16,4 hiljade), a potom slede stručna zanimanja (8,3 hiljade). U poređenju sa izbegličkom populacijom, u ovoj grupi je daleko veći broj lica sa službeničkim zanimanjima kao i stručnih radnika. U Beogradu, broj lica sa zanimanjem službenika i stručnih radnika daleko je veći nego u drugim područjima Srbije.

Tabela 74. Ostala ratom ugrožena lica prema radnom statusu i sadašnjem prebivalištu (stariji od 15 godina)

	Beograd		Centralna Srbija bez Beograda		Vojvodina		Kosovo i Metohija		UKUPNO SRBIJA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Radno aktivna lica	18.468	61,0	10.391	56,1	16.696	55,8	447	41,3	46.002	57,7
01 Poljoprivrednici	132	0,4	158	0,9	786	2,6	1	0,1	1.077	1,3
02 Radnici	5.897	19,5	4.230	22,9	8.650	28,9	298	27,5	19.075	23,9
03 Preduzetnici	192	0,6	70	0,4	156	0,5	8	0,7	426	0,5
04 Službenici	8.298	27,4	3.707	20,0	4.281	14,3	92	8,5	16.378	20,5
05 Treći i četvrti stepen stručnosti*	3.928	13,0	1.781	9,6	2.511	8,4	37	3,4	8.257	10,3
06 Ostala zanimanja	21	0,1	445	2,4	312	1,0	11	1,0	789	1,0
Penzioneri	2.113	7,0	1.245	6,7	2.798	9,4	19	1,8	6.175	7,7
Izdržavana lica	9.641	31,8	6.162	33,3	10.311	34,5	433	40,0	26.547	33,3
Bez odgovora	71	0,2	710	3,8	103	0,3	183	16,9	1.067	1,3
UKUPNO	30.293	100	18.508	100	29.908	100	1.082	100	79.791	100

Planovi za budućnost koje su kroz odgovore iskazala ratom ugrožena lica koja nemaju izbeglički status prema međunarodnim normama, bili su očekivani. Preko 85% ovih lica ili 68,5 hiljada izjasnilo se za ostanak u SR Jugoslaviji. Nešto manje od 2 hiljade lica (2,5%) opredelilo se za repatrijaciju i 3,3 hiljade (4,1%) izrazilo je želju da se iseli u inostranstvo. U ovoj grupi je inače relativno mali broj neopredeljenih u pogledu planova za budućnost (4,2 hiljade, ili 5,3%). Struktura odgovora jasno ukazuje da se ova grupacija prilagodila mnogo bolje, te da je položaj ratom ugroženih lica povoljniji nego položaj izbeglica.

U celini gledano, ova grupa je u boljoj situaciji od izbegličke populacije. Poredeći ova lica sa izbeglim stanovništvom, postaje jasno poreklo ovakve razlike: to su ljudi koji su ranije stigli u Srbiju, u proseku su mladi, značajan broj je uspeo da reši stambeno pitanje, u proseku je viši obrazovni nivo, i veći broj je zaposlen. Ipak, i među ovim licima je veliki broj nezaposlenih, kao i onih sa nerešenim stambenim problemom i uopšte pojedinaca koji se, osim u pogledu pravnog statusa, suštinski ne razlikuju od izbeglica.

* Lica sa III i IV stepenom stručnosti, tehnička i srodna zanimanja

III

POPIS IZBEGLICA I DRUGIH RATOM UGROŽENIH LICA U CRNOJ GORI

Uvod

Popis izbeglica koje su utočište potražile u Crnoj Gori obuhvatio je 28,3 hiljade lica. Na početku rata, kada su lica iz drugih delova, tada jedinstvene SFR Jugoslavije, bežala u Crnu Goru, tamošnja vlada svrstala ih je u kategoriju interno raseljenih lica. Na osnovu republičkih odredbi zakona Crne Gore, sva lica koja su tražila utočište u toj republici registrovana su kao "raseljena lica", iako se prema međunarodnim konvencijama ta lica smatraju izbeglicama. U ovom poglavlju, lica koja su utočište našla u Crnoj Gori biće označena kao "izbeglica". Iako Republika Crna Gora nije administrativno podeljena na regione, Crna Gora je u ovom izveštaju, radi lakšeg praćenja i analize, podeljena na tri geografske celine: opštine na severu republike, centralni deo Crne Gore¹⁷ i primorske opštine. Opštine koje pripadaju jednoj geografskoj celini imaju slične geografske i društveno ekonomske karakteristike (Tabela 75).

Tabela 75. Izbeglice prema prebivalištu 1996. i stanovništvo Crne Gore 1991.

	UKUPNO		Stanovništvo 1991.	Izbeglice na 100 stanovnika
	Broj	%		
Sever	5.230	18,5	219.140	2,4
Andrijevića	143		6.669	2,1
Berane	780		38.799	2,0
Bijelo Polje	760		55.686	1,4
Kolašin	368		11.056	3,3
Mojkovac	232		10.860	2,1
Plav	436		19.455	2,2
Pljevlja	1.531		39.503	3,9
Plužine	443		5.199	8,5
Rožaje	277		23.429	1,2
Šavnik	50		3.614	1,4
Žabljak	210		4.870	4,3
Centralno područje	8.821	31,1	265.829	3,3
Cetinje	256		20.336	1,3
Danilovgrad	565		14.847	3,8
Nikšić	2.233		75.274	3,0
Podgorica	5.767		155.372	3,7
Primorje	14.287	50,4	139.119	10,3
Bar	2.827		38.153	7,4
Budva	1.251		12.186	10,3
Herceg Novi	6.022		29.115	20,7
Kotor	918		22.540	4,1
Tivat	2.649		12.588	21,0
Ulcinj	620		24.537	2,5
UKUPNO CRNA GORA	28.338	100	624.088	4,5

¹⁷ Gradske opštine sa velikom gustinom naseljenosti

IZBEGLICE

Osnovne karakteristike

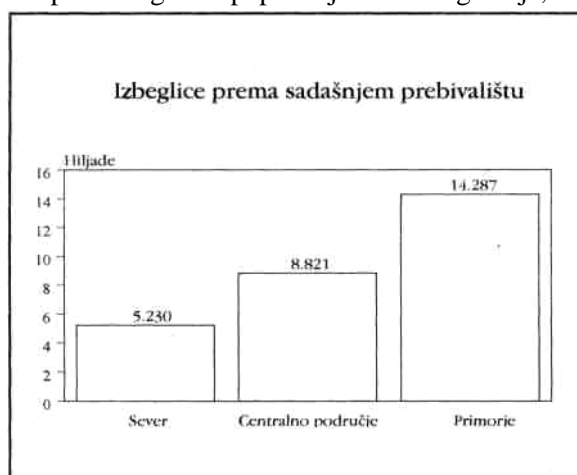
Izbeglice prema statusu i sadašnjem prebivalištu

U Republici Crnoj Gori popisom je obuhvaćeno 28,3 hiljade izbeglica. Na osnovu republičkog Zakona o raseljenim licima, većina (20,4 hiljade) ima rešen status, 7,9 hiljada lica koja su našla utočište u Crnoj Gori su lica bez statusa, iako je za većinu u toku postupak za utvrđivanje statusa (Tabela 76.). Prema međunarodnim propisima, sva ova lica imaju status izbeglica.

Tabela 76. Izbeglice prema sadašnjem prebivalištu i statusu

Geografski regioni	Sa statusom		Bez statusa		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Sever	4.214	20,7	1.016	12,8	5.230	18,5
Centralno područje	6.100	30,0	2.721	34,3	8.821	31,1
Primorje	10.089	49,3	4.198	52,9	14.287	50,4
UKUPNO CRNA GORA	20.403	100	7.935	100	28.338	100

Većina izbeglica našla je utočište u primorskim opštinama Crne Gore. Popisom je na ovom području registrovano 14,3 hiljade lica, odnosno nešto preko polovine (50,4%) od ukupne izbegličke populacije. Od ovog broja, najveći broj lica, približno 6 hiljada, je

smešteno u opštini Herceg Novi (21,3%). Skoro svako peto lice koje danas boravi u Herceg Novom prebeglo je iz ratom zahvaćenih područja prethodne Jugoslavije. Situacija je slična i u drugim opštinama ovog područja. Imajući u vidu činjenicu da je u ovim mestima razvijen turizam i da postoje bolji izgledi za zapošljavanje, kao i da su mogućnosti za smeštaj povoljnije, izbeglice su se češće opredeljivale za primorje nego druga područja, posebno u prvim talasima.

U centralni deo Crne Gore se naselilo 8,8 hiljada (31,3%) izbeglica, dok je svega 5,2 hiljade (18,5%) prebeglo u severno područje Republike (Tabela 77).

Iako je centralni deo Crne Gore najrazvijeniji, manji broj izbeglica se ovde naselio. Ovo se može objasniti nedostatkom smeštaja.

Severni deo Crne Gore je manje razvijen i ima manju gustinu naseljenosti. Stoga se u ovom području naselilo svega 5,2 hiljade lica.

Izbeglice prema prethodnom prebivalištu

Većina lica koja su prebegla u Crnu Goru prethodno su živela u Bosni i Hercegovini. Od ukupne izbegličke populacije, 20,4 hiljade, ili 72% došlo je iz ove bivše jugoslovenske republike, a od ovog broja, 90% je prebeglo sa teritorije Muslimansko Hrvatske Federacije.¹⁸

Tabela 77. Izbeglice prema prethodnom i sadašnjem prebivalištu

		Severne opštine	Centralne opštine	Primorske opštine	UKUPNO CRNAGORA	
					Broj	%
BH	MHF	3.707	6.570	8.234	18.511	65,3
	RS	715	308	869	1.892	6,7
	BH-UKUPNO	4.422	6.878	9.103	20.403	72,0
Hrvatska	Bivši UN sektori	246	839	1.893	2.978	10,5
	Hrvatska - ostalo	279	766	2.853	3.898	13,8
	Hrvatska - UKUPNO	525	1.605	4.746	6.876	24,3
Makedonija		0	16	0	16	0,1
Slovenija		66	61	27	154	0,5
SR Jugoslavija		12	2	21	35	0,1
Bez odgovora		216	251	387	854	3,0
UKUPNO		5.241	8.813	14.284	28.338	100

Sledeća najbrojnija grupa izbeglica, približno 6,9 hiljada, živela je pre rata u Hrvatskoj. Svaka četvrta izbeglica u Crnoj Gori došla je iz Hrvatske. Od ovog broja, jedan manji deo (približno 3 hiljade) je prebegao sa teritorija bivših zona pod zaštitom UN, odnosno područja na kojima su ratna dejstva bila najintenzivnija, dok je veći deo prebegao iz drugih delova Hrvatske (3,9 hiljada). Takođe, 154 izbeglice došle su iz Slovenije, a samo 16 iz Makedonije.

Ukupno 35 izbeglica za koje je kao prethodno prebivalište registrovana SR Jugoslavija, su u stvari novorođena deca.¹⁹

Najveći procenat izbeglica u Crnoj Gori prebegao je iz Bosne i Hercegovine. Pretpostavlja se da je većina poreklom iz Crne Gore, te da su je svojevremeno njihovi roditelji napustili iz ekonomskih razloga, u potrazi za radnim mestima u drugim delovima prethodne Jugoslavije. Sa početkom rata, njihovi potomci su se vratili u Crnu Goru.

¹⁸ Prema Mirovnom sporazumu potpisanom u Dejtonu, sada Muslimansko Hrvatska Federacija.

¹⁹ Pretpostavlja se da su roditelji ostale novorođene dece kao prethodno prebivalište naveli mesto gde su živeli pre izbijanja rata.

Crna Gora je, kao jedna od republika prethodne Jugoslavije, u periodu posle II svetskog rata, imala negativan migracioni saldo. "Podaci ukazuju da su najintenzivnija migratorna kretanja iz Crne Gore usmerena prvenstveno prema Srbiji, a zatim prema Bosni i Hercegovini.²⁰ Na osnovu popisa stanovništva SFRJ iz 1981. godine, 19,8 hiljada lica rođenih u Crnoj Gori živelo je u Bosni i Hercegovini. Tradicionalna migratorna kretanja prema Bosni i Hercegovini rezultirala su dolaskom velikog broja izbeglica upravo iz te prethodne jugoslovenske republike.

Broj Crnogoraca koji su otišli u Hrvatsku pre rata je bio relativno mali, što je potvrđeno i podacima iz popisa stanovništva SFRJ 1981. godine, gde je registrovano da je 9,4 hiljade lica rođenih u Crnoj Gori živelo u Hrvatskoj. Iz tih razloga, iako su se u nekim delovima Hrvatske vodile najintenzivnije borbe, mnogo je manji broj izbeglica danas u Crnoj Gori sa prethodnim prebivalištem u Hrvatskoj, nego onih koji su došli iz Bosne i Hercegovine.

Izbeglice prema vremenu dolaska

Popis izbeglica ne odražava fluktuaciju izbeglica u Crnoj Gori. Međutim, podaci o vremenu dolaska jasno ukazuju na stalan priliv izbeglih lica u periodu od 1991. godine do sredine 1996. godine (Tabela 77).

Sa početkom međunacionalnog i verskog sukoba na teritoriji prethodne Jugoslavije, izbeglice su počele da stižu u Crnu Goru. U vreme sprovođenja popisa, 3 hiljade izbeglica, koje su stigle 1991. godine, još uvek su se nalazile u Crnoj Gori. Od ovog broja, 80% je prebeglo iz Hrvatske. Kada se 1992. godine rat proširio na Bosnu i Hercegovinu, dramatično se povećao broj izbeglica koje su tražile utočište u Crnoj Gori. Kao što je prikazano u tabelama 78 i 78a, 12,2 hiljade, ili 43% izbeglica stiglo je tokom 1992. godine. Približno 90% ovih lica prebeglo je sa teritorije Bosne i Hercegovine.

Imajući u vidu migracije stanovništva Crne Gore u prošlosti, veliki broj izbeglica našao je bliske rodbinske i prijateljske veze sa domaćim stanovništvom. Ovo se odražava i u činjenici da je veliki deo, odnosno više od polovine izbeglica stiglo u Crnu Goru na početku rata, tokom 1991. i 1992. Ovaj segment izbegličke populacije je, upravo zbog toga, lakše doneo odluku o odlasku sa teritorija pogođenih ratom, nego one izbeglice koje su vekovima živеле na tim prostorima.

Od 1993. do sredine 1995. godine, u Crnu Goru pristižu novi talasi izbeglica, uglavnom iz Bosne i Hercegovine. Popisom je utvrđeno da je u ovom periodu približno 5,8 hiljada lica (20,3%) prebeglo u Crnu Goru. U ovom segmentu izbegličke populacije, broj lica koja su izbegla iz Bosne i Hercegovine je osam puta veći od broja izbeglica koje su došle iz Hrvatske.

²⁰ Dr. Veselin Vukotić, "Odlike migratornih kretanja u Socijalističkoj Republici Crnoj Gori", IDN, CDI "Pogledi na migratorna kretanja stanovništva u Jugoslaviji", Beograd, 1990. str. 154.

Tabela 78. Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i datumu dolaska

	do 31.12.1991	1.1.1992.- 31.12.1992.	1.1.1993.- 31.12.1993.	1.1.1994.- 31.12.1994.	1.1.1995.- 30.6.1995.	1.7.1995.- 31.12.1995.	1.1.1996.- 9.6.1996.	Bez odgovora	UKUPNO
MHF	319	10.283	1.963	1.489	862	1.141		113	18.511
BH RS	54	807	460	99	111	177	2.341	38	1 892
BH-UKUPNO	373	11.090	2.423	1.588	973	1.318	146	151	20.403
Bivši UN sektori	417	159	72	38	72	2.021	2.487	14	2 978
Hrvatska Hrvatska - ostalo	2.186	844	232	139	76	323	185	18	3.898
Hrvatska - UKUPNO	2.603	1.003	304	177	148	2.344	80	32	6.876
Makedonija	0	16	0	0	0	0	0	0	16
Slovenija	91	38	15	3	0	0	1	6	154
SR Jugoslavija	2	10	1	0	2	5	5	10	35
Bez odgovora	4	51	58	49	16	26	25	625	854
UKUPNO	3.073	12.208	2.801	1.817	1.139	3.693	2.783	824	28.338
STRUKTURA	10,8	43,1	9,9	6,4	4,0	13,0	9,8	2,9	100

Tabela 78a. Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i datumu dolaska

	do 31.12.1991.	1.1.1992.- 31.12.1992.	1.1.1993.- 31.12.1993.	1.1.1994.- 31.12.1994.	1.1.1995.- 30.6.1995.	1.7.1995.- 31.12.1995.	1.1.1996.- 9.6.1996.	Bez odgovora	UKUPNO
MHF	10,4	84,2	70,1	82,0	75,7	30,9	84,1	13,7	65,3
BH RS	1,7	6,6	16,4	5,5	9,7	4,8	5,3	4,6	6,7
BH-UKUPNO	12,1	90,8	86,5	87,5	85,4	35,7	89,4	18,3	72,0
Bivši UN sektori	13,6	1,3	2,6	2,1	6,3	54,7	6,7	1,7	10,5
Hrvatska Hrvatska - ostalo	71,1	6,9	8,3	7,6	6,7	8,8	2,9	2,2	13,8
Hrvatska - UKUPNO	84,7	8,2	10,9	9,7	13,0	63,5	9,6	3,9	24,3
Makedonija	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Slovenija	3,0	0,3	0,5	0,2	0,0	0,0	0,0	0,7	0,5
SR Jugoslavija	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,2	1,2	0,1
Bez odgovora	0,1	0,4	2,1	2,6	1,4	0,7	0,8	75,9	2,2
UKUPNO	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Sledeći značajni izbeglički talas dogodio se u drugoj polovini 1995. godine. U ovom periodu je u Crnu Goru stiglo približno 3,7 hiljada lica, odnosno 13% od ukupne izbegličke populacije obuhvaćene popisom. Najveći broj izbeglica iz ovog segmenta pre-begao je sa teritorija pod zaštitom UN, kada je celokupno srpsko stanovništvo napustilo te delove Hrvatske. Manji broj je takođe prebegao sa teritorija u Bosni i Hercegovini koje su ranije bile pod srpskom kontrolom a potom prešle pod kontrolu Muslimansko Hrvatske Federacije.

Tokom 1996. godine izbeglice su i dalje pristizale sa teritorija koje su, posle potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, pripale Muslimansko Hrvatskoj Federaciji. Popisom je registrovano 2 hiljade ovih lica.

Tabela 79. Izbeglice prema polu i sadašnjem prebivalištu

	Muškarci		Žene		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Sever	2.571	49,2	2.659	50,8	5.230	100
Centralno područje	4.214	47,8	4.607	52,2	8.821	100
Primorje	7.277	50,9	7.010	49,1	14.287	100
UKUPNO CRNA GORA	14.062	49,6	14.276	50,4	28.338	100

Izbeglice prema polu i starosnoj strukturi

Struktura izbeglog stanovništva prema polu je uravnotežena (Tabela 79). Na osnovu rezultata popisa, 50,4% izbegličke populacije čine žene, a muškarci 49,6%. Odnos žena i muškaraca među izbeglim stanovništvom je isti kao i kod crnogorskog stanovništva.

Posmatrano po starosnim grupama, ne postoje značajne razlike u strukturi izbegličke populacije prema polu, u odnosu na crnogorsko stanovništvo (Tabela 80).

Tabela 80. Izbeglice prema starosti i polu

	Muškarci		Žene		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
0-18	4.606	52,2	4.219	47,8	8.825	100
19-44	5.702	48,8	5.973	51,2	11.675	100
45-64	2.773	48,5	2.946	51,5	5.719	100
65 i više	981	46,3	1.138	53,7	2.119	100
UKUPNO	14.062	49,6	14.276	50,4	28.338	100

Tabela 81. Izbeglice prema starosti i polu

	Muškarci		Žene		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
0-18	4.606	32,8	4.219	29,6	8.825	31,1
19-44	5.702	40,5	5.973	41,8	11.675	41,2
45-64	2.773	19,7	2.946	20,6	5.719	20,2
65 i više	981	7,0	1.138	8,0	2.119	7,5
UKUPNO	14.062	100	14.276	100	28.338	100

Starosna struktura izbegličke populacije nije uravnotežena i značajno se razlikuje od strukture stanovništva Crne Gore. U starosnoj strukturi izbeglih lica najveći je broj mladih sredovečnih lica (od 19 do 44 godine), (41,2%), kao i lica mladih od 19 godina (31%). Starije sredovečno stanovništvo (46 do 64 godine) čini jednu petinu (20,2%), dok učešće lica starijih od 65 godina iznosi jedva 7,5%.

U odnosu na crnogorsko stanovništvo koje ima slične demografske odlike, među izbeglim licima je manji udeo mladih, kao i onih starijih od 65 godina. Ovakva starosna struktura nije očekivana s obzirom da je prirodno da udeo mladih i starijih lica koja beže iz ratom zahvaćenih područja bude veći među izbeglim stanovništvom u odnosu na prosek domaće populacije.

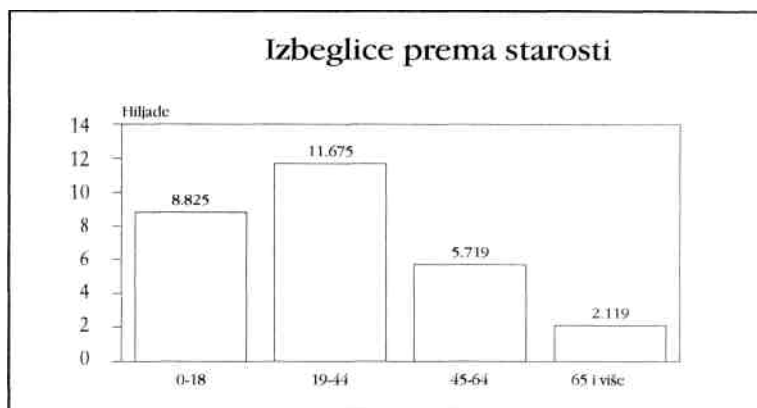

Tabla 82. Izbeglice prema starosti i sadašnjem prebivalištu

	Sever		Centralno područje		Primorje		UKUPNO CRNA GORA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
0-18	1.826	34,9	2.919	33,1	4.080	28,6	8.825	31,1
19-44	2.004	38,3	3.606	40,9	6.065	42,5	11.675	41,2
45-64	1.074	20,5	1.706	19,3	2.939	20,5	5.719	20,2
65 i više	326	6,3	590	6,7	1.203	8,4	2.119	7,5
UKUPNO	5.230	100	8.821	100	14.287	100	28.338	100

Ovakva starosna struktura govori u prilog pretpostavci da su izbegla lica u Crnoj Gori uglavnom migranti koji su pre rata živeli u drugim delovima prethodne Jugoslavije. Starosna struktura zabeležena prilikom popisa izbeglica je tipična za migraciono stanovništvo. Migracije su obično selektivne kada se radi o starosnom dobu i najveći broj migranata pripada kategoriji radno aktivnog stanovništva.

Kada se analizira starosna struktura izbeglog stanovništva prema mestu boravka, postoji disproporcija među izbeglicama koje žive na primorju, gde je udeo starijeg stanovništva nešto viši nego u ostalim delovima Crne Gore. Ovo se najverovatnije može objasniti činjenicom da su neki od njih pre rata imali kuće za odmor na crnogorskom primorju u koje su se sada uselili. Takođe, u severnim i centralnim delovima, udeo dece je viši nego na primorju.

Izbeglice prema bračnom statusu

Medu licima starijim od 15 godina, preko polovine (59.1%) je u braku, nešto iznad četvrtine nije u braku (26,9%), dok je 2,7% razvedeno, a 6,2% su ostali bez bračnog druga (Tabela 83). Izbeglo stanovništvo se ne razlikuje značajno od stanovništva Crne Gore u pogledu bračnog stanja. U obe populacije je udeo lica u braku skoro jednak. U poređenju sa crnogorskim stanovništvom, u izbegličkoj populaciji je nešto manji broj lica

Tabela 83. Izbeglice prema bračnom stanju i polu (stariji od 15 godina)

	Muškarci		Žene		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Nisu u braku	3.374	56,7	2.576	43,3	5.950	100
U braku	6.453	49,4	6.612	50,6	13.065	100
Razvedeni	193	32,7	398	67,3	591	100
Udovci/udovice	212	15,5	1.158	84,5	1.370	100
Bez odgovora	644	49,2	493	50,8	1.137	100
UKUPNO	10.876	49,2	11.237	50,8	22.113	100

Tabela 84. Izbeglice prema bračnom stanju i sadašnjem prebivalištu (stariji od 15 godina)

	Sever		Centralno područje		Primorje		UKUPNO CRNA GORA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Nisu u braku	1.083	27,8	1.950	28,4	2.917	25,0	5.950	26,9
U braku	2.233	57,3	3.898	56,7	7.247	62,2	13.065	59,1
Razvedeni	109	2,8	151	2,2	331	2,8	591	2,7
Udovci/udovice	236	6,1	424	6,2	710	6,1	1.370	6,2
Bez odgovora	235	6,0	454	6,6	448	3,8	1.137	5,1
UKUPNO	3.896	100	6.877	100	11.653	100	22.113	100

koja nisu u braku, dok je udeo razvedenih nešto viši. Ove razlike se delimično mogu objasniti razlikama u starosnoj strukturi ove dve populacije.

U poređenju sa drugim delovima Savezne Republike Jugoslavije, u Crnoj Gori je udeo lica koja nisu zasnivala brak među najvišim.²¹ Ovo može objasniti razliku između izbeglice i crnogorskog stanovništva u pogledu bračnog stanja. Kao što se i očekivalo, udeo razvedenih žena i udovica u izbegličkoj populaciji je visok i dostiže čak 67,3%, odnosno 84,5%.

Treba napomenuti da srazmerno najveći broj izbeglica u braku živi na primorju, gde su mogućnosti za smeštaj najpovoljnije.

Izbeglice prema nacionalnosti

Većina lica koja su izbegla u Saveznu Republiku Jugoslaviju su po nacionalnosti Srbi ili Crnogorci. Ovakva nacionalna struktura određena je samom prirodom ratnog sukoba u prethodnoj Jugoslaviji. Od ukupne izbegličke populacije u Crnoj Gori, približno 19,6 hiljada (70%) su srpske nacionalnosti, dok je 4,3 hiljade, ili nešto više od 15% crnogorske nacionalnosti (Tabela 85.).

S obzirom na prirodu sukoba između Muslimana i Srba u Bosni i Hercegovini, broj Muslimana koji su potražili utočište u Crnoj Gori se može smatrati relativno visokim

Tabela 85. Izbeglice prema nacionalnosti

	Sa statusom		Bez statusa		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Srbi	14.407	70,6	5.153	64,9	19.560	69,1
Crnogorci	2.760	13,5	1.579	19,9	4.339	15,3
Hrvati	472	2,3	278	3,5	750	2,6
Muslimani	1.498	7,3	264	3,3	1.762	6,2
Jugosloveni	608	3,0	367	4,6	975	3,4
Ostali	174	0,9	123	1,6	297	1,1
Bez odgovora	484	2,4	171	2,2	655	2,3
UKUPNO	20.403	100	7.935	100	28.338	100

(približno 1,8 hiljada ili 6,2%). Muslimanske izbeglice naselile su se u severnim delovima Crne Gore (Plav i Rožaje) gde živi većinsko muslimansko stanovništvo, kao i na primorju u opštini Ulcinj gde živi većinsko albansko stanovništvo. Većina Muslimana došla je iz

²¹ Savezni zavod za statistiku i Centar za demografska istraživanja "Stanovništvo i domaćinstva u SR Jugoslaviji", Popis stanovništva 1991. godine, Beograd, 1995.g., str. 155

Tabela 86. Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i nacionalnosti

		Srbi	Crnogorci	Hrvati	Muslimani	Jugosloveni	Ostali	Bez odgovora	UKUPNO
BH	MHF	12.848	3.121	355	1.065	620	128	374	18.511
	RS	960	243	30	464	80	51	64	1.892
	BH-UKUPNO	13.808	3.364	385	1.529	700	179	438	20.403
Hrvatska	Bivši UN sektori	2.632	137	72	24	55	14	68	3.002
	Hrvatska - ostalo	2.557	594	288	88	181	79	87	3.874
	Hrvatska - UKUPNO	5.189	731	360	112	236	93	155	6.876
Makedonija		4	4	0	0	6	2	0	16
Slovenija		59	78	3	2	4	4	4	154
SR Jugoslavija		16	5	1	10	0	3	0	35
Bez odgovora		484	157	1	109	29	15	59	854
UKUPNO		19.560	4.339	750	1.762	975	296	656	28.338

Tabela 86a. Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i nacionalnosti

		Srbi	Crnogorci	Hrvati	Muslimani	Jugosloveni	Ostali	Bez odgovora	UKUPNO
BH	MHF	65,7	71,9	47,3	60,4	63,6	43,2	57,0	65,3
	RS	4,9	5,6	4,0	26,3	8,2	17,2	9,8	6,7
	BH-UKUPNO	70,6	77,5	51,3	86,7	71,8	60,4	66,8	72,0
Hrvatska	Bivši UN sektori	13,5	3,2	9,6	1,4	5,6	4,7	10,4	10,6
	Hrvatska - ostalo	13,0	13,7	38,4	5,0	18,6	26,7	13,3	13,7
	Hrvatska - UKUPNO	26,5	16,9	48,0	6,4	24,2	31,4	23,7	24,3
Makedonija		0,0	0,1	0,0	0,0	0,6	0,7	0,0	0,1
Slovenija		0,3	1,8	0,4	0,1	0,4	1,4	0,6	0,5
SR Jugoslavija		0,1	0,1	0,1	0,6	0,0	1,0	0,0	0,1
Bez odgovora		2,5	3,6	0,1	6,2	3,0	5,1	9,0	3,0
UKUPNO		100	100	100	100	100	100	100	100

pograničnih mesta u Hercegovini, Republici Srpskoj tokom 1993/94 godine. Potrebno je napomenuti da je tokom ovog perioda veliki broj muslimanskih izbeglica koje su potražile utočište u Republici Crnoj Gori naselilo područja gde je većinsko stanovništvo iste nacionalnosti.

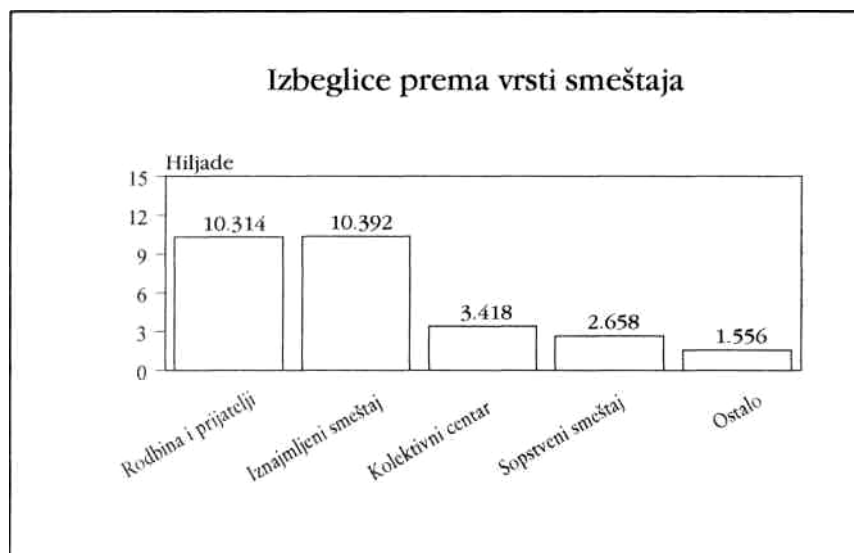
Izbeglice prema vrsti smeštaja

U poređenju sa izbeglicama u svetu, u Saveznoj Republici Jugoslaviji ova populacija ima povoljnije karakteristike. Ovo je naročito izraženo u Crnoj Gori, posebno u pogledu njihovog smeštaja (Tabela 87).

Tabela 87. Izbeglice prema vrsti smeštaja i sadašnjem prebivalištu

	Sever		Centralno područje		Primorje		UKUPNO CRNA GORA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Rodbina i prijatelji	2.715	51,9	3.039	34,5	4.560	31,9	10.314	36,4
Iznajmljeni smeštaj	859	16,4	3.902	44,2	5.631	39,4	10.392	36,7
Kolektivni centar	1.148	22,0	1.409	16,0	861	6,0	3.418	12,1
Sopstveni smeštaj	299	5,7	320	3,6	2.039	14,3	2.658	9,4
Ostalo	209	4,0	151	1,7	1.196	8,4	1.556	5,4
UKUPNO	5.230	100	8.821	100	14.287	100	28.338	100

Najveći broj izbeglica, njih 10,4 hiljade, ili 36,7% može da plati iznajmljen stan, što ukazuje na činjenicu da su neki od njih zaposleni u legalnoj ili sivoj ekonomiji. Skoro isti broj izbeglica smešten je kod prijatelja ili rođaka (10,3 hiljade ili 36,4%).

Iako je broj izbeglica koje imaju sopstveni smeštaj manji, on je i dalje značajan. Približno svako deseto izbeglo lice, ili 9,4% ima sopstveni stan ili kuću.

Približno 3,4 hiljade izbeglica nije moglo da nađe bolji smeštaj od kolektivnih centara. Problem smeštaja približno 1,6 hiljada izbeglica (5,4%) privremeno je rešen useljavanjem u prostorije u društvenom vlasništvu koje po osnovnoj nameni nisu predviđene za stanovanje (tavani, vešernice, itd.).

Na početku rata procenat izbeglih lica koja su se smestila kod prijatelja ili rođaka bio je skoro 90%, dok danas, na osnovu podataka dobijenih popisom, taj broj iznosi 36,4%. Ovaj udeo od 36,4% će verovatno nastaviti da opada pošto su porodice koje su primile izbeglice sve manje u stanju da ih izdržavaju.

Tabela 88. Izbeglice prema vrsti smeštaja i starosti

	0-18		19-44		45-64		65 i više		UKU	IO
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Rodbina i prijatelji	3.055	34,6	4.260	36,5	2.111	36,9	888	41,9	10.314	36,4
Iznajmljeni smeštaj	3.420	38,8	4.753	40,7	1.719	30,1	500	23,6	10.392	36,7
Kolektivni centar	1.216	13,8	1.254	10,7	697	12,2	251	11,8	3.418	12,1
Sopstveni smeštaj	621	7,0	811	6,9	878	15,4	348	16,4	2.658	9,4
Ostalo	513	5,8	597	5,1	314	5,5	132	6,2	1.556	5,4
UKUPNO	8.825	100	11.675	100	5.719	100	2.119	100	28.338	100

Posmatrano prema geografskim područjima postoje značajne razlike u vrsti smeštaja izbeglih lica. Najpovoljnija situacija je u primorskim opštinama Crne Gore, gde je preko polovine izbeglica smešteno u iznajmljenim stanovima ili ima sopstveni smeštaj. U poređenju sa ukupnom izbegličkom populacijom na drugim geografskim područjima, postoji izuzetno visok broj izbeglica koje su obezbedile sopstveni smeštaj (14,3%). Moguće objašnjenje je da je izvestan broj izbeglica pre rata imao kuće za odmor na crnogorskom primorju. Danas, kao izbeglice koje su prebegle u Crnu Goru, oni su se uselili u te kuće. Shodno tome, broj izbeglica smeštenih u kolektivnim centrima je najniži upravo u ovom području (svega 6%). Još jedan razlog za mali broj izbeglih lica smeštenih u kolektivnim centrima u primorskim opštinama je zatvaranje kolektivnih centara (hoteli, moteli, kampovi) da bi se koristili prema prvobitnoj nameni u turističkoj privredi.

U opštinama centralne Crne Gore, izbeglice su takođe rešile problem smeštaja bolje nego prosečna izbeglička populacija. Na ovom području broj izbeglica koje žive u iznajmljenim stanovima je iznad proseka (44,2% u odnosu na 36,7%). Ovo ukazuje da su u tim opštinama bile bolje mogućnosti za nalaženje posla, tako da su izbeglice mogle da plaćaju iznajmljene stanove.

Najnepovoljnija struktura smeštaja za izbeglice je u opštinama na severu Crne Gore. Na ovom području, preko polovine izbeglica smešteno je kod prijatelja ili rodbine, dok je 22% u kolektivnim centrima. Na severu, udeo izbeglica koje imaju mogućnosti da iznajme stan ili koje su obezbedile sopstveni smeštaj je ispod proseka (16,4% i 5,7%). Ovo područje republike je manje razvijeno i mogućnosti za rešavanje problema izbeglica su ograničene.

Razlike koje postoje u smeštaju izbeglica u pojedinim područjima Crne Gore su još izraženije na nivou opština. Na primer, u Andrijevici (sever) 81% izbeglica je smešteno kod prijatelja ili rodbine; u Podgorici (centralno područje) 55% izbeglica ima iznajmljene stanove, dok je u Herceg Novom (primorje) 29% izbeglica obezbedilo sopstveni smeštaj.

Ne postoje značajne razlike prema vrsti smeštaja u odnosu na starosnu strukturu. Ipak treba napomenuti da je veći broj starijih izbeglica koje su obezbedile sopstveni smeštaj. Moguće objašnjenje za razlike u vrsti smeštaja u odnosu na starosnu strukturu je da je starije stanovništvo bilo bolje situirano u prošlosti i da su uštedena sredstva pre rata bila iskorišćena za izgradnju kuća za odmor na obali.

Tabela 89. Izbeglice prema školskoj spremi i sadašnjem prebivalištu (stariji od 15 godina)

	Sever		Centralno područje		Primorje		UKUPNO CRNA GORA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Bez obrazovanja	226	5,8	251	3,6	412	3,6	889	4,0
Osmogodišnja škola	903	23,2	1.220	17,7	1.710	15,1	3.833	17,3
Srednja škola	1.842	47,3	3.652	53,1	6.343	55,9	11.837	53,5
Viša i visoka škola	782	20,1	1.686	24,5	2.639	23,3	5.107	23,1
Bez odgovora	143	3,6	68	1,1	236	2,1	447	2,1
UKUPNO	3.896	100	6.877	100	11.340	100	22.113	100

Izbeglice prema školskoj spremi

Analiza pokazuje da je obrazovna struktura izbegličke populacije u Crnoj Gori izuzetno povoljna. Među izbeglim licima 76,6% ima završenu srednju ili višu školu, 17,3% ima osnovnu školu, dok je svega 4% izbeglih lica bez obrazovanja.

U poređenju sa stanovništvom Crne Gore²², obrazovna struktura izbegličke populacije je znatno povoljnija i to na svim nivoima obrazovanja. Najveća razlika između izbegličke populacije i stanovništva Crne Gore je u kategoriji lica bez obrazovanja. U izbegličkoj populaciji udeo lica bez obrazovanja je šest puta manji nego kod stanovništva Crne

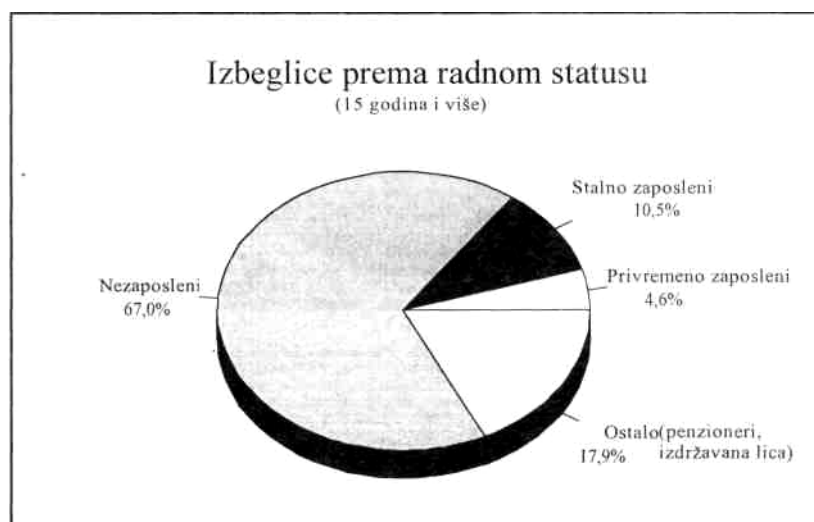
²² Na osnovu Popisa stanovništva 1991. godine.

Gore. Udeo lica sa visokim ili višim obrazovanjem u izbegličkoj populaciji je gotovo tri puta veći nego kod crnogorskog stanovništva. Time je još jednom potvrđena pretpostavka da su izbegla lica u Crnoj Gori većinom migranti koji su u prošlosti napustili ovu republiku, jer je za migraciono stanovništvo karakteristična selektivnost po obrazovanju.

Tabela 90. Izbeglice prema školskoj spremi i sadašnjem prebivalištu (stariji od 15 godina)

	Bez obrazovanja	Osmogodišnja škola	Srednja škola	Viša i visoka škola	Bez odgovora	UKUPNO
MHF	498	2.488	7.875	3.842	302	15.005
BH RS	130	349	709	246	48	1.482
BH-UKUPNO	628	2.837	8.584	4.088	350	16.487
Bivši UN sektori	159	446	1.380	347	38	2.370
Hrvatska Hrvatska - ostalo	88	523	1.791	650	56	3.108
Hrvatska - UKUPNO	247	969	3.171	997	94	5.478
Makedonija	0	1	7	4	0	12
Slovenija	3	19	63	16	3	104
SR Jugoslavija	0	0	0	0	0	0
Bez odgovora	5	7	12	2	6	32
UKUPNO	883	3.833	11.837	5.107	453	22.113

Iako ne postoje značajne razlike u pogledu obrazovne strukture u odnosu na mesto boravka, primećeno je da izbegla lica smeštena u severnom području Crne Gore imaju nepovoljniju obrazovnu strukturu.

Poredeći obrazovnu strukturu prema prethodnom prebivalištu, izbeglice koje su došle iz Bosne i Hercegovine pokazuju nešto povoljniju obrazovnu strukturu od lica koja su pre-

begla iz Hrvatske. Ovo je posebno uočljivo kod izbegličkog segmenta sa visokim obrazovanjem. Svako četvrto izbeglo lice koje je prebeglo iz Bosne i Hercegovine ima visoku školsku spremu.

Najpovoljnija obrazovna struktura uočena je među izbeglim licima koja su došla iz Muslimansko Hrvatske Federacije i sa područja Hrvatske (ne uključujući bivše zone pod zaštitom UN). Pretpostavlja se da je visoko obrazovano crnogorsko stanovništvo u prošlosti emigriralo iz tog manje razvijenog područja u potrazi za poslom u većim gradovima prethodne Jugoslavije (Sarajevo²³, Zagreb²⁴, Split²⁵, itd.)

Izbeglice prema radnom statusu

Većina izbeglica u Crnoj Gori je nezaposlena. Prema rezultatima popisa, 14,8 hiljada (67%) izbeglica starijih od 15 godina je nezaposleno. Samo 3,3 hiljade izbeglica je zaposleno na određeno ili neodređeno vreme. Međutim, podaci dobijeni popisom ne daju preciznu sliku o radnom statusu izbeglih lica. Važno je napomenuti da jedan broj izbeglica nalazi mogućnost za sticanje prihoda u oblasti sive ekonomije, čije su razmere u Crnoj Gori značajne.

Nezaposlenost je dominantna karakteristika izbegličke populacije u svim područjima Crne Gore. Međutim, u centralnim i primorskim opštinama broj stalno zaposlenih je nešto viši (Tabela 91).

Tabela 91. Izbeglice prema radnom statusu i sadašnjem prebivalištu (stariji od 15 godina)

	Sever		Centralno područje		Primorje		UKUPNO CRNA GORA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Privremeno zaposleni	175	4,5	348	5,1	503	4,4	1.026	4,6
Stalno zaposleni	317	8,1	782	11,4	1.212	10,7	2.311	10,5
Nezaposleni	2.597	66,7	4.566	66,4	7.651	67,5	14.814	67,0
Ostalo	807	20,7	1.181	17,2	1.974	17,4	3.962	17,9
UKUPNO	3.896	100	6.877	100	11.340	100	22.113	100

²³ Muslimansko Hrvatska Federacija

²⁴ "Hrvatska - ostalo"

²⁵ Ibid.

Tabela 92, Izbeglice prema školskoj spremi i radnom statusu (stariji od 15 godina)

	Privremeno zaposleni		Stalno zaposleni		Nezaposleni		Ostalo	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Bez obrazovanja	3	0,3	6	0,3	658	5,6	222	5,6
Osmogodišnja škola	36	3,5	90	3,9	2.632	27,1	1.075	27,1
Srednja škola	527	51,4	1.083	46,9	8.724	37,9	1.503	37,9
Viša i visoka škola	456	44,4	1.130	48,8	2.654	21,9	867	21,9
Bez odgovora	4	0,4	2	0,1	144	7,5	297	7,5
UKUPNO	1.026	100	2.311	100	14.812	100	3.964	100

Nezaposlenost preovlađuje u svim obrazovnim kategorijama izbeglih lica. Među licima sa nižim obrazovanjem udeo nezaposlenih je iznad proseka. Među visoko obrazovanim licima udeo nezaposlenih je niži i ispod proseka, ali i u ovom segmentu je svaka druga izbeglica bez posla. Takođe, visoko obrazovana izbegla lica predstavljaju većinu u kategoriji onih koji imaju privremeno ili stalno zaposlenje.

Problem i razmere nezaposlenosti izbegličke populacije su posebno uočljivi kada se analizira radni status prema starosnim kategorijama. Među izbeglicama starim između 19 i 44 godine, 76,5% je nezaposleno, a tek svako peto lice je zaposleno. Među izbeglim licima u kategoriji 45 - 64 godine, 59% je nezaposlenih, dok je 16,2% privremeno ili stalno zaposleno. Potrebno je napomenuti da preko 2/3 mladih i 1/3 starijih lica sebe smatra nezaposlenim. Kao što se moglo i očekivati, u ovim starosnim kategorijama broj izbeglica je mali (Tabela 93).

Tabela 93. Izbeglice prema radnom statusu i godinama starosti (stariji od 15 godina)

	15-18		19-44		45-64		65 i više	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Privremeno zaposleni	23	0,9	721	6,2	280	4,9	2	0,1
Stalno zaposleni	15	0,6	1.643	14,1	648	11,3	5	0,2
Nezaposleni	1.755	67,4	8.935	76,5	3.405	59,5	717	33,9
Ostalo	809	31,1	376	3,2	1.386	24,2	1.393	65,8
UKUPNO	2.602	100	11.675	100	5.719	100	2.117	100

Izbeglice prema zanimanju i delatnosti

Odgovori dati u popisu o zanimanju izbeglica pokazali su da je približno 16,6 hiljada (58,4%) lica ekonomski aktivno. Približno 11,1 hiljada (39,1%) su izdržavana lica, dok je 667 (2,4%) u penziji. Broj ekonomski aktivnih izbeglica je mnogo veći nego u crnogorskoj populaciji, dok je broj izdržavanih lica, a pogotovu penzionera, mnogo manji. Ove razlike se delom mogu objasniti razlikama u starosnoj strukturi izbegličke populacije u odnosu na stanovništvo Crne Gore i pretpostavkom da su izbeglice u prošlosti bile migratorno stanovništvo. Pri tome treba imati u vidu da je jedan broj penzionera, s obzirom da ne primaju penzije, svrstao sebe u kategoriju izdržavanih lica ili su, u pojedinim slučajevima, davali podatak o svom prethodnom zanimanju. Ukoliko su penzioneri kao odgovor dali svoje ranije zanimanje, rezultat je bio povećanje broja ekonomski aktivnih izbegličkih lica.

Posmatrano prema pojedinim područjima u kojima su izbeglice smeštene, posebno je visok broj ekonomski aktivnih u primorskim opštinama gde su mogućnosti za zapošljavanje povoljnije (Tabela 94).

Tabela 94. Izbeglice prema delatnosti, zaposleni prema zanimanju i sadašnjem prebivalištu

	Sever		Centralno područje		Primorje		UKUPNO CRNA GORA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Radno aktivna lica	2.756	52,7	4.791	54,3	9.013	63,1	16.560	58,4
01 Poljoprivrednici	35	0,7	46	0,5	66	0,5	147	0,5
02 Radnici	1.491	28,5	2.184	24,8	4.696	32,9	8.371	29,5
03 Preduzetnici	14	0,3	20	0,2	34	0,2	68	0,2
04 Službenici	586	11,2	1.495	16,9	2.665	18,7	4.746	16,7
05 Treći i četvrti stepen stručnosti ²⁶	604	11,5	1.014	11,5	1.519	10,6	3.137	11,1
06 Ostala zanimanja	26	0,5	32	0,4	33	0,2	91	0,3
Penzioneri	153	2,9	243	2,8	280	2,0	676	2,4
Izdržavana lica	2.307	44,1	3.785	42,9	4.989	34,9	11.081	39,1
Bez odgovora	14	0,3	2	0,0	5	0,0	21	0,1
UKUPNO	5.230	100	8.821	100	14.287	100	28.338	100

²⁶ Lica sa III i IV stepenom stručnosti, tehnička i srodna zanimanja.

Analiza radno aktivnih izbeglica prema zanimanju pokazuje da su preko polovine lica radnici (8,4 hiljade ili 50,5%). Sledeća najbrojnija kategorija su službenici (4,7 hiljada ili 28,7% od ekonomski aktivnog stanovništva) i radnici u vanprivrednim delatnostima (3,1 hiljada ili 18,9%).

Kao što se moglo i očekivati, u centralnim opštinama Crne Gore, službenici i radnici u vanprivrednim delatnostima su brojniji nego u drugim područjima. Mogućnosti za zapošljavanje su, očigledno, bitno uticale na izbor sadašnjeg prebivališta.

Trajna rešenja

Imajući u vidu neizvesnost u pogledu budućnosti, izbeglice su pružile jasne odgovore na pitanja o planovima za budućnost. Na osnovu njihovih odgovora, planovi za trajna rešenja se moraju ustanoviti, a njihova realizacija podržati.

Tabela 95. Izbeglice prema planovima za budućnost i statusu

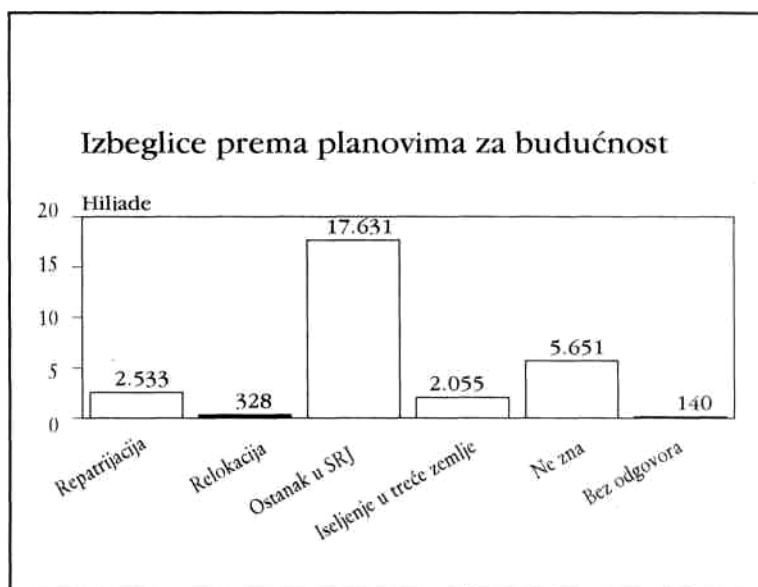
	Sa statusom		Bez statusa		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Repatrijacija	2.210	10,8	323	4,1	2.533	8,9
Relokacija	238	1,2	90	1,1	328	1,2
Ostanak u SRJ	11.759	57,6	5.872	74,0	17.631	62,2
Iseljenje u treće zemlje	1.617	7,9	438	5,5	2.055	7,3
Ne zna	4.494	22,0	1.157	14,6	5.651	19,9
Bez odgovora	85	0,4	55	0,7	140	0,5
UKUPNO	20.403	100	7.935	100	28.338	100

Većina izbeglica koje trenutno žive u Crnoj Gori, oko 17,6 hiljada (62,2%) izrazila je želju da se trajno nastani u Crnoj Gori (Tabela 95).

Samo 2,5 hiljada (8,9%) izbeglica planira da se dobrovoljno repatriira, dok otprilike 2 hiljade (7,3%) izražava želju da se iseli u treću zemlju. Vrlo mali broj izbeglica, 328 (1,2%) odgovorilo je da želi da se naseli u neku od republika prethodne Jugoslavije. .

Najzad, relativno veliki broj izbeglica, 5,6 hiljada (19,9%) još uvek je neodlučan u pogledu planova za budućnost.

Planovi za budućnost sa aspekta sadašnjeg prebivališta ukazuju jasno da su izbeglice smeštene u opštinama na severu Crne Gore manje sklone da trajno ostanu u Crnoj Gori

(45,9%) kao i da su više sklone ka iseljenju u treće zemlje (22,4%), u poređenju sa izbeglicama smeštenim u centralnim i priobalnim opštinama Crne Gore.

Postoje dva moguća objašnjenja za ovu razliku: lošiji uslovi života izbeglica u manje razvijenim severnim opštinama; značajan broj muslimanskih izbeglica u ovom području, koje su više sklone repatrijaciji od drugih izbeglica u ovoj grupaciji.

Tabela 96. Izbeglice prema planovima za budućnost i sadašnjem prebivalištu

	Sever		Centralno područje		Primorje		UKUPNO CRNA GORA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Repatrijacija	1.173	22,4	561	6,4	799	5,6	2.533	8,9
Relokacija	193	3,7	54	0,6	81	0,6	328	1,2
Ostanak u SRJ	2.399	45,9	5.955	67,5	9.277	64,9	17.631	62,2
Iseljenje u treće zemlje	216	4,1	492	5,6	1.347	9,4	2.055	7,3
Ne zna	1.137	21,7	1.745	19,8	2.769	19,4	5.651	19,9
Bez odgovora	112	2,1	14	0,2	14	0,1	140	0,5
UKUPNO	5.230	100	8.821	100	14.287	100	28.338	100

Bez obzira na mesto prethodnog prebivališta, većina izbeglica je izrazila želju da trajno ostane u Crnoj Gori. U poređenju sa ukupnom izbegličkom populacijom, izbeglice iz Hrvatske su više sklone lokalnoj integraciji u Crnoj Gori (67,3%) (Tabela 97)

Tabela 97. Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i planovima za budućnost

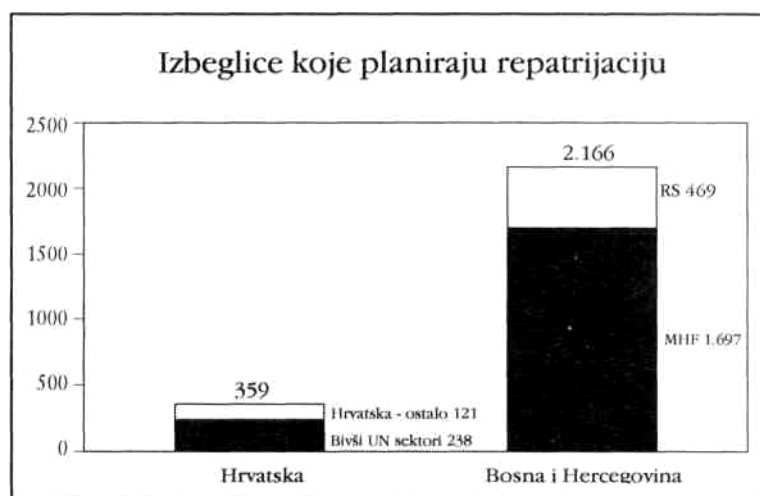
		Repatrijacija	Relokacija	Ostanak u SRJ	Iseljenje u treće zemlje	Ne zna / Bez odgovora	UKUPNO
BH	MHF	1.697	146	11.391	1.399	3.878	18.511
	RS	469	11	925	130	357	1.892
	BH-UKUPNO	2.166	157	12.316	1.529	4.235	20.413
Hrvatska	Bivši UN sektori	238	33	1.524	311	872	2.978
	Hrvatska - ostalo	121	32	3.101	146	498	3.898
	Hrvatska - UKUPNO	359	65	4.625	457	1.370	6.876
Makedonija		0	0	16	0	0	16
Slovenija		8	12	121	1	12	154
SR Jugoslavija		0	5	19	0	11	35
Bez odgovora		0	89	534	68	163	854
UKUPNO		2.533	328	17.631	2.055	5.791	28.338

Samo 3,1% izbeglica iz Hrvatske (izuzimajući bivše zone pod zaštitom UN) izrazilo je želju za repatrijacijom. Relativno veliki broj izbeglica (29,6%) koje su došle iz Hrvatske, iz bivših sekotra pod zaštitom UN je još neodlučan u pogledu planova za budućnost. Broj izbeglica u ovoj grupi koje su izrazile želju da se isele u treću zemlju je najviši (10,4%). Rezultati popisa u pogledu planova za budućnost ukazuju da je grupa koja je izbegla iz bivših sektora pod zaštitom UN suočena sa većim teškoćama u prilagođavanju nego ukupno izbeglo stanovništvo.

Tabela 97a. Izbeglice prema prethodnom prebivalištu i planovima za budućnost

		Repatrijacija	Relokacija	Ostanak u SRJ	Iseljenje u treće zemlje	Ne zna / Bez odgovora	UKUPNO
BH	MHF	9,2	0,8	61,5	7,6	20,9	100
	RS	24,8	0,6	48,9	6,9	18,9	100
	BH-UKUPNO	10,6	0,8	60,3	7,5	20,7	100
Hrvatska	Bivši UN sektori	8,0	1,1	51,2	10,4	29,6	100
	Hrvatska - ostalo	3,1	0,8	79,6	3,7	12,8	100
	Hrvatska - UKUPNO	5,2	0,9	67,3	6,6	19,9	100
Makedonija		0,0	0,0	100	0,0	0,0	100
Slovenija		5,2	7,8	78,6	0,6	7,8	100
SR Jugoslavija		0,0	14,3	54,3	0,0	31,4	100
Bez odgovora		0,0	10,4	62,5	8,0	19,1	100
UKUPNO		8,9	1,2	62,2	7,3	20,4	100

Među izbeglicama koje su pre rata živele u Bosni i Hercegovini, 12,3 hiljade (60,3%) planira da se trajno naseli u Crnoj Gori. Planovi za budućnost ovih lica značajno se razlikuju u zavisnosti od prethodnog prebivališta u Bosni i Hercegovini. Od izbeglica sa teritorije današnje Republike Srpske, 48,9% izrazilo je želju da se trajno nastani u Crnoj Gori, dok se 24,8% opredelilo za povratak. Od izbeglica iz današnje Muslimansko Hrvatske Federacije, 61,5% želi da se integriše u Crnoj Gori, a samo 9,2% želi povratak u mesto prethodnog prebivališta. Izbeglice koje duže borave u Crnoj Gori više su sklone da se opredele za integraciju. Najviše se za integraciju odlučuju izbeglice koje su u Crnoj Gori smeštene 3 do 4 godine (69,5%), a među onima koji su tu preko 5 godina, 65% se odlučuje da ostane. Izbeglice koje se nalaze u Crnoj Gori 2 do 3 godine se najčešće odlučuju za repatrijaciju (15,7%), zatim oni koji su tu 3 do 4 godine (12,2%).

Među izbeglicama koje su u Crnoj Gori provele manje od godinu dana, odnosno 1 do 2 godine, a sapsim tim najmanje se prilagodile, nadprosečan je broj onih koji žele da se isele u inostranstvo (11,3% i 12,6%).

Tabela 98. Izbeglice prema dužini boravka u SRJ i planovima za budućnost

	Repatrijacija		Relokacija		Ostanak u SRJ		Iseljenje u treće zemlje		Ne zna		Bez odgovora		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Do 1 god.	436	6,5	46	0,7	3.714	55,5	758	11,3	1.698	25,4	37	0,6	6.689	100
1-2 god.	138	6,4	24	1,1	1.280	58,9	273	12,6	447	20,6	10	0,5	2.172	100
2-3 god.	314	15,7	16	0,8	1.114	55,8	159	8,0	384	19,2	8	0,4	1.995	100
3-4 god.	792	12,2	50	0,8	3.939	60,7	366	5,6	1.317	20,3	28	0,4	6.492	100
4-5 god.	810	8,3	105	1,1	6.808	69,5	428	4,4	1.614	16,5	31	0,3	9.796	100
više od 5 g.	43	3,6	87	7,3	776	65,0	71	5,9	191	16,0	26	2,2	1.194	100
UKUPNO	2.533	8,9	328	1,2	17.631	62,2	2.055	7,3	5.651	19,9	140	0,5	28.338	100

U svim starosnim grupama, većina se opredeljuje za lokalnu integraciju u Crnoj Gori. Nema značajnih razlika u pogledu planova za budućnost u odnosu na starosnu strukturu. Međutim, izvesne razlike su ipak uočljive. Sto su starije, izbeglice se rade odlučuju za repatrijaciju. U ovoj grupi je relativno visok broj neopredeljenih u pogledu planova za budućnost. Među starijima je manji broj lica koja planiraju iseljenje u treće zemlje (Tabela 99).

Broj starijih (preko 65 godina) koji žele da se trajno nastane u SR Jugoslaviji je najmanji u poređenju sa drugim starosnim grupama (58,6%), dok je samo 1,2% sklonu iseljenju u treće zemlje, a 18% želi repatrijaciju. Broj neopedeljenih je najviši u ovoj grupi (14%). Stariji imaju veće teškoće u prilagođavanju od mladih, pa to može objasniti njihova opre-deljenja. Samo 0,8% želi da se naseli drugde u prethodnoj Jugoslaviji (Tabela 99).

Tabela 99. Izbeglice prema planovima za budućnost i starosti

	0-18		19-44		45-64		65 i više		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Repatrijacija	664	7,5	794	6,8	693	12,1	382	18,0	2.533	8,9
Relokacija	163	1,8	98	0,8	50	0,9	17	0,8	328	1,2
Ostanak u SRJ	5.468	62,0	7.268	62,3	3.654	63,9	1.241	58,6	17.631	62,2
Iseljenje u treće zemlje	691	7,8	1.144	9,8	195	3,4	25	1,2	2.055	7,3
Ne zna	1.745	19,8	2.349	20,1	1.120	19,6	437	20,6	5.651	19,9
Bez odgovora	94	1,1	22	0,2	7	0,1	17	0,8	140	0,5
UKUPNO	8.825	100	11.675	100	5.719	100	2.119	100	28.338	100

Planovi za budućnost se kod izbeglica razlikuju i prema nacionalnosti. Većina izbeglica crnogorske nacionalnosti želi da ostane (73,6%), dok samo 5,7% želi repatrijaciju, a 3,3% iseljenje u inostranstvo. Planovi za budućnost među srpskim izbeglicama su slični, mada je procenat onih koji želi da ostanu ili da se repatriiraju manji (64,3% i 5,4%). Broj onih koji planiraju iseljenje u treće zemlje je nešto veći nego među izbeglicama crnogorske nacionalnosti (Tabela 100).

Analiza planova za budućnost prema vrsti smeštaja jasno ukazuje koliki značaj izbeglice pridaju ovom faktoru. Mada želja da se trajno nastane u Crnoj Gori prevladuje među

Tabela 100. Izbeglice prema nacionalnosti i planovima za budućnost

	Repatrijacija	Relokacija	Ostanak u SRJ	Iseljenje u treće zemlje	Ne zna	Bez odgovora	UKUPNO
Srbi	1.047	127	12.578	1.502	4.247	59	19.560
Crnogorci	247	71	3.194	144	627	56	4.339
Hrvati	68	14	444	84	138	2	750
Muslimani	1.026	82	290	95	263	6	1.762
Jugosloveni	73	21	575	106	199	1	975
Ostali	37	5	200	17	37	1	297
Bez odgovora	35	8	350	107	140	15	655
UKUPNO	2.533	328	17.631	2.055	5.651	140	28.338

Tabela 100a. Izbeglice prema nacionalnosti i planovima za budućnost

	Repatrijacija	Relokacija	Ostanak u SRJ	Iseljenje u treće zemlje	Ne zna	Bez odgovora	UKUPNO
Srbi	5,4	0,6	64,3	7,7	21,7	0,3	100
Crnogorci	5,7	1,6	73,6	3,3	14,5	1,3	100
Hrvati	9,1	1,9	59,2	11,2	18,4	0,3	100
Muslimani	58,2	4,7	16,5	5,4	14,9	0,3	100
Jugosloveni	7,5	2,2	59,0	10,9	20,4	0,1	100
Ostali	12,5	1,7	67,3	5,7	12,5	0,3	100
Bez odgovora	5,3	1,2	53,4	16,3	21,4	2,3	100
UKUPNO	8,9	1,2	62,2	7,3	19,9	0,5	100

svim izbegličkim grupama, oni koji imaju sopstveni smeštaj najviše su skloni da ostanu (75,4%). Slede oni koji žive u iznajmljenom smeštaju (65,7%). Najmanje skloni da ostanu su oni koji žive kod rodbine i prijatelja (56,9%) i u kolektivnim centrima

(56,5%). Shodno tome, najviše skloni repatrijaciji su oni koji su kod rodbine i prijatelja, odnosno u kolektivnim centrima (10% i 16,6%). Ove dve grupe u poređenju sa ostalim izbeglim stanovništvom, imaju najveći broj lica koja žele da se isele u treće zemlje (8% i 9,4%) (Tabela 101).

Tabela 101. Izbeglice prema vrsti smeštaja i planovima za budućnost

	Repatrijacija	Relokacija	Ostanak u SRJ	Iseljenje u treće zemlje	Ne zna	Bez odgovora	UKUPNO
Rodbina i prijatelji	1.034	144	5.869	827	2.406	34	10.314
Iznajmljeni smeštaj	642	93	6.831	702	2.100	24	10.392
Kolektivni centar	569	50	1.931	321	539	8	3.418
Sopstveni smeštaj	210	15	2.003	98	327	5	2.658
	73	19	974	101	257	0	1.424
Ostalo	5	7	23	6	22	69	132
UKUPNO	2.533	328	17.631	2.055	5.651	140	28.338

Tabela 101a. Izbeglice prema vrsti smeštaja i planovima za budućnost

	Repatrijacija	Relokacija	Ostanak u SRJ	Iseljenje u treće zemlje	Ne zna	Bez odgovora	UKUPNO
Rodbina i prijatelji	10,0	1,4	56,9	8,0	23,2	0,3	100
Iznajmljeni smeštaj	6,2	0,9	65,7	6,8	20,2	0,2	100
Kolektivni centar	16,6	1,5	56,5	9,4	15,8	0,2	100
Sopstveni smeštaj	7,9	0,6	75,4	3,7	12,3	0,2	100
	51	1,3	68,4	7,1	18,0	0,0	100
Ostalo	3,8	5,3	17,4	4,5	16,7	52,3	100
UKUPNO	8,9	1,2	62,2	7,3	19,9	0,5	100

Rezultati popisa potvrdili su veliki značaj zapošljavanja kod opredeljenja za trajna rešenja. Nezavisno od radnog statusa, većina izbeglica želi da oстане u SRJ. Broj opredeljenih za ostanak je veći među zaposlenim izbeglicama (65,6%), posebno među licima koja su zaposlena na neodređeno vreme (79,4%), dok je među nezaposlenima taj broj 59,2%. Broj izbeglica koje se izjašnjavaju za repatrijaciju je relativno mali, bez obzira na radni status. Najmanje skloni repatrijaciji su oni koji imaju stalno zaposlenje (4%), zatim oni koji imaju privremeno zaposlenje (4,4%). Nezaposlene izbeglice su najviše sklone repatrijaciji u poređenju sa ove dve podgrupe (9,9%), kao i iseljenju u treće zemlje (9%). (Tabela 102).

Tabela 102. Izbeglice prema planovima za budućnost i radnom statusu (stariji od 15 godina)

	Privremeno zaposleni		Stalno zaposleni		Nezaposleni		Ostalo		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Repatrijacija	45	4,4	93	4,0	1.470	9,9	483	12,2	2.091	9,5
Relokacija	5	0,5	14	0,6	121	0,8	42	1,1	182	0,8
Ostanak u SRJ	673	65,6	1.835	79,4	8.771	59,2	2.502	63,1	13.781	62,3
Iseljenje u treće zemlje	60	5,8	54	2,3	1.339	9,0	96	2,4	1.549	7,0
Ne zna	243	23,7	315	13,6	3.113	21,0	839	21,2	4.510	20,4
Bez odgovora	0	0,0	1	0,0	0	0,0	2	0,1	3	0,0
UKUPNO	1.026	100	2.312	100	14.814	100	3.964	100	22.116	100

Podaci o planovima izbeglica za budućnost prema obrazovnom nivou su takođe očekivani. U svim grupama, većina želi da ostane trajno u Crnoj Gori. Potpuno dosledno, broj onih koji žele da ostanu raste sa obrazovnim nivoom. Tako u kategoriji najmanje obrazovanih 48% planira da ostane, dok među licima sa osnovnim obrazovanjem 59% se ovako opredeljuje. Među izbeglicama sa završenom srednjom školom za ovu mogućnost se opredelilo 62,2%, dok je među najobrazovanijima ovaj broj čak 68,1%. Tako sklonost repatrijaciji raste sa padom obrazovnog nivoa. Lica koja nemaju školsko obrazovanje se najčešće odlučuju za repatrijaciju (28,7%), kao što su oni sa univerzitetskim obrazovanjem toj opciji najmanje skloni (6%). Među licima koje žele da se isele u treće zemlje, najveći je broj sa završenom srednjom školom (8,8%) (Tabela 103).

Tabela 103. Izbeglice prema obrazovanju i planovima za budućnost (stariji od 15 godina)

	Bez obrazovanja		Osmogodišnja škola		Srednja škola		Viša i visoka škola		Bez odgovora		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Repatrijacija	255	28,7	584	15,2	880	7,4	306	6,0	66	14,7	2.091	9,5
Relokacija	5	0,6	33	0,9	109	0,9	34	0,7	1	0,2	182	0,8
Ostanak u SRJ	426	48,0	2.261	59,0	7.357	62,2	3.480	68,1	257	57,4	13.781	62,3
Iseljenje u treće zemlje	29	3,3	158	4,1	1.036	8,8	299	5,9	27	6,0	1.549	7,0
Ne zna	173	19,5	787	20,5	2.433	20,6	984	19,3	84	18,8	4.461	20,2
Bez odgovora	0	0,0	10	0,3	22	0,2	4	0,1	13	2,9	49	0,2
UKUPNO	888	100	3.833	100	11.837	100	5.107	100	448	100	22.113	100

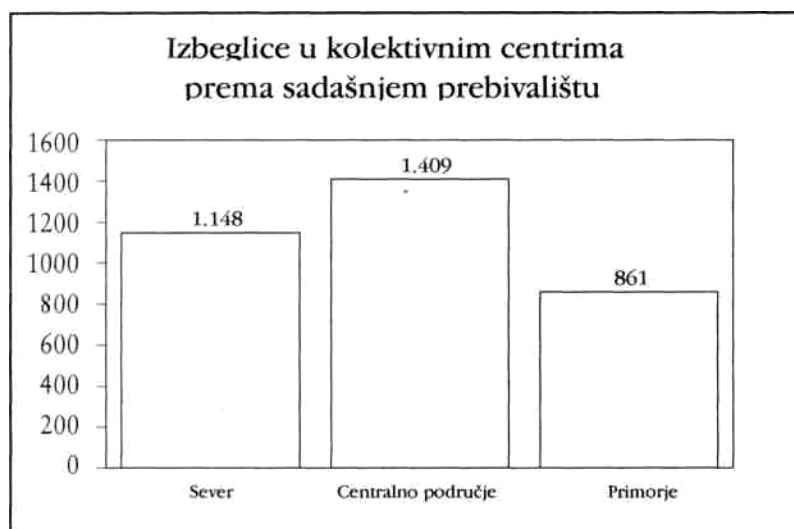
Prethodna analiza navodi na zaključak da većina izbeglica planira da ostane u Crnoj Gori, bez obzira na njihove osnovne karakteristike. Međutim, mladi, bolje obrazovani i oni koji su rešili stambeno pitanje su više skloni ovakvom opredeljenju. Sa druge strane, relativno mali broj izbeglica (samo svaka deseta), odlučila se na povratak u mesto prethodnog prebivališta. Stariji, smešteni kod rodbine i prijatelja ili u kolektivnim centrima, kao i najmanje obrazovani više su skloni repatrijaciji.

Izbeglice smeštene u kolektivnim centrima

Sa dolaskom izbeglica u Republiku Crnu Goru, ustanovljen je sistem kolektivnih centara sa ciljem da se onima koji nemaju drugu mogućnost, obezbedi smeštaj. Komesarijat za raseljena lica Crne Gore je nadležan za njihovo funkcionisanje. Kolektivni centri su javni ili društveni objekti koji se koriste za smeštaj izbeglica. Izbeglice smeštene u kolektivnim centrima su skoro potpuno oslonjene na pomoć koju im pružaju vlasti Republike Crne Gore, dobru volju lokalnog stanovništva i međunarodnu humanitarnu pomoć.

Tabela 104. Izbeglice smeštene u kolektivnim centrima prema mestu sadašnjeg prebivališta

	Kolektivni centri		IZBEGLICE UKUPNO	Izbeglice u kolektivnim centrima na 100 izbeglica
	Broj	%		
Sever	1.148	33,6	5.230	22,0
Centralno područje	1.409	41,2	8.821	16,0
Primorje	861	25,2	14.287	6,0
UKUPNO CRNA GORA	3.418	100	28.338	12,1

U kolektivnim centrima u Crnoj Gori je smešteno ukupno 3,4 hiljade izbeglica. Većina je našla privremeni smeštaj u kolektivnim centrima u centralnom delu Republike (1,4 hiljade, ili 41,2%, i opštinama na severu (1,1 hiljada, ili 33,6%), (Tabela 104). Od ukupnog broja izbeglica smeštenih u kolektivnim centrima, samo 25,2% je smešteno u priobalnom području. Ovakva rasprostranjenost je bitno različita u odnosu na ukupnu izbegličku populaciju u Crnoj Gori, gde je većina izbeglica našla smeštaj upravo u priobalnom području. Prirodno je da su izbeglice koje nisu našle rešenje za smeštaj, od vlasti upućivane u područja gde je bilo raspoloživih kapaciteta, a ne područja koja bi možda same izbeglice odabrale.

Pre rata, većina lica smeštenih u kolektivnim centrima (79,5%) živela je u Bosni i Hercegovini, dok je 16% živelo u Hrvatskoj. Kada se ova grupa poredi sa ukupnim izbeglim

stanovništvom, ovde nalazimo veći broj lica koji je izbegao iz Bosne i Hercegovine nego iz Hrvatske. U kolektivnim centrima je veći broj lica (70,1%) čije je mesto prethodnog prebivališta u Muslimansko Hrvatskoj Federaciji (Tabela 105).

Tabela 105. Izbeglice u kolektivnim centrima prema prethodnom prebivalištu

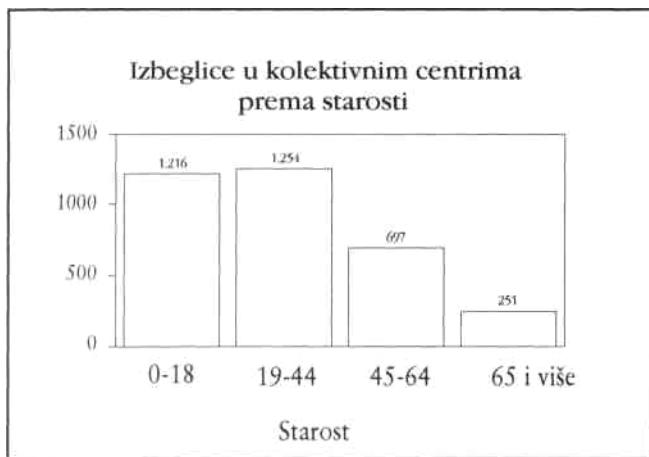
		Kolektivni centri		IZBEGLICE UKUPNO	Izbeglice u kolektivnim centrima na 100 izbeglica
		Broj	%		
BH	MHF	2.395	70,1	18.511	12,9
	RS	324	9,5	1.892	17,1
	BH-UKUPNO	2.719	79,5	20.403	13,3
Hrvatska	Bivši UN sektori	168	4,9	2.978	5,6
	Hrvatska - ostalo	398	11,6	3.898	10,2
	Hrvatska - UKUPNO	566	16,6	6.876	8,2
Makedonija		0	0,0	16	0,0
Slovenija		11	0,3	154	7,1
SR Jugoslavija		0	0,0	35	0,0
Bez odgovora		122	3,6	854	14,3
UKUPNO		3.418	100	28.338	12,1

U pogledu starosne strukture izbeglica smeštenih u kolektivnim centrima, dve dominantne, grupe su mlada sredovečna lica (36,7%), kao i deca ispod 18 godina starosti (35,6%). Procenat starijih sredovečnih lica od 45 do 65 godina, kao i lica starijih od 65 godina je 20,1 i 7,3 (Tabela 106).

Tabela 106. Izbeglice u kolektivnim centrima prema starosti

	Kolektivni centri		IZBEGLICE UKUPNO	Izbeglice u kolektivnim centrima na 100 izbeglica
	Broj	%		
0-18	1.216	35,6	8.825	13,8
19-44	1.254	36,7	11.675	10,7
45-64	697	20,4	5.719	12,2
65 i više	251	7,3	2.119	11,8
UKUPNO	3.418	100	28.338	12,1

U poređenju sa starosnom strukturom ukupne izbegličke populacije, među onima smeštenim u kolektivne centre je više dece, i manji broj mladih sredovečnih lica. To je verovatno rezultat većeg broja Muslimana među izbeglicama smeštenim u kolektivnim centrima, nego u ukupnoj izbegličkoj populaciji. Osim toga, izbeglice muslimanske

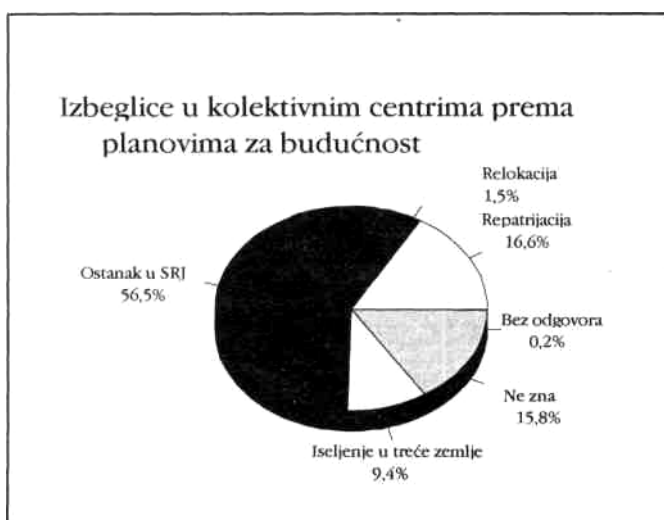
nacionalnosti imaju veći natalitet, i mlađu starosnu strukturu u poređenju sa ukupnim izbeglim stanovništvom.

Štaviše, treba ukazati na činjenicu da u ovoj grupi ne preovlađuju starija lica, kao što bi se moglo očekivati, jer mnogi imaju sopstveni smeštaj.

Mada većina izbeglica u ovoj grupi želi da ostane u Crnoj Gori, njihov broj je relativno niži u odnosu na ukupnu izbegličku populaciju (56,5% u poređenju sa 62,2%). (Tabela 107).

Tabela 107. Izbeglice u kolektivnim centrima prema planovima za budućnost

	Kolektivni centri		IZBEGLICE UKUPNO	Izbeglice u kolektivnim centrima na 100 izbeglica
	Broj	%		
Repatrijacija	569	16,6	2.533	22,5
Relokacija	50	1,5	328	15,2
Ostanak u SRJ	1.931	56,5	17.631	11,0
Iseljenje u treće zemlje	321	9,4	2.055	15,6
Ne zna	539	15,8	5.651	9,5
Bez odgovora	8	0,2	140	5,7
UKUPNO	3.418	100	28.338	10,1

Veći broj izbeglica u kolektivnim centrima odlučio se za dobrovoljnu repatrijaciju nego u ukupnoj izbegličkoj populaciji (16,6% u odnosu na 8,9%). Broj izbeglica u kolektivnim centrima koje žele da se isele u treću zemlju je takođe viši od proseka (15,8% u odnosu na 7,3%).

Ovi nalazi potvrđuju hipotezu da planovi za budućnost u mnogome zavise od stepena prilagođenosti na nove okolnosti. Izbeglice koje su imale najviše teškoća da se prilagode mnoštvu problema su ujedno lica koja nisu imala nikakvo drugo rešenje nego da budu smeštena u kolektivne centre.

Deca izbeglice

Od ukupne izbegličke populacije u Republici Crnoj Gori, deca čine 8,8 hiljada. Jedna trećina ove dece je mlada od 6 godina (Tabela 108).

Tabela 108. Deca izbeglice prema starosti i sadašnjem prebivalištu

	Sever		Centralno područje		Primorje		UKUPNO CRNA GORA	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
0-6	650	44,2	870	29,8	1.461	32,9	2.981	33,8
7-14	327	22,3	1.074	36,8	1.841	41,5	3.242	36,7
15-18	492	33,5	975	33,4	1.135	25,6	2.602	29,5
UKUPNO	1.469	100	2.919	100	4.437	100	8.825	100

Tabela 109. Deca izbeglice bez roditelja

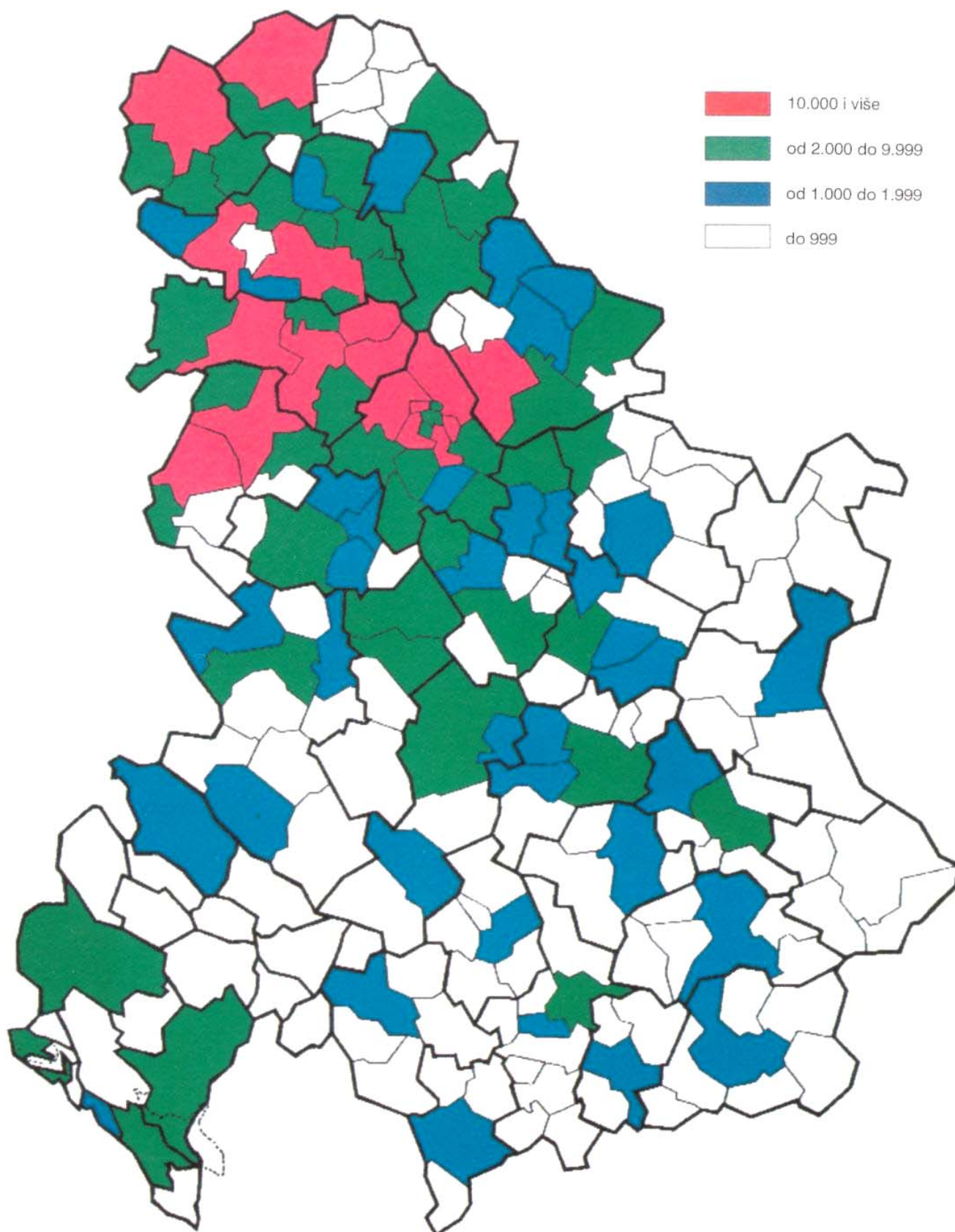
	Bez oba roditelja	Bez jednog roditelja
	Broj	Broj
Crna Gora	30	239

ANEKS

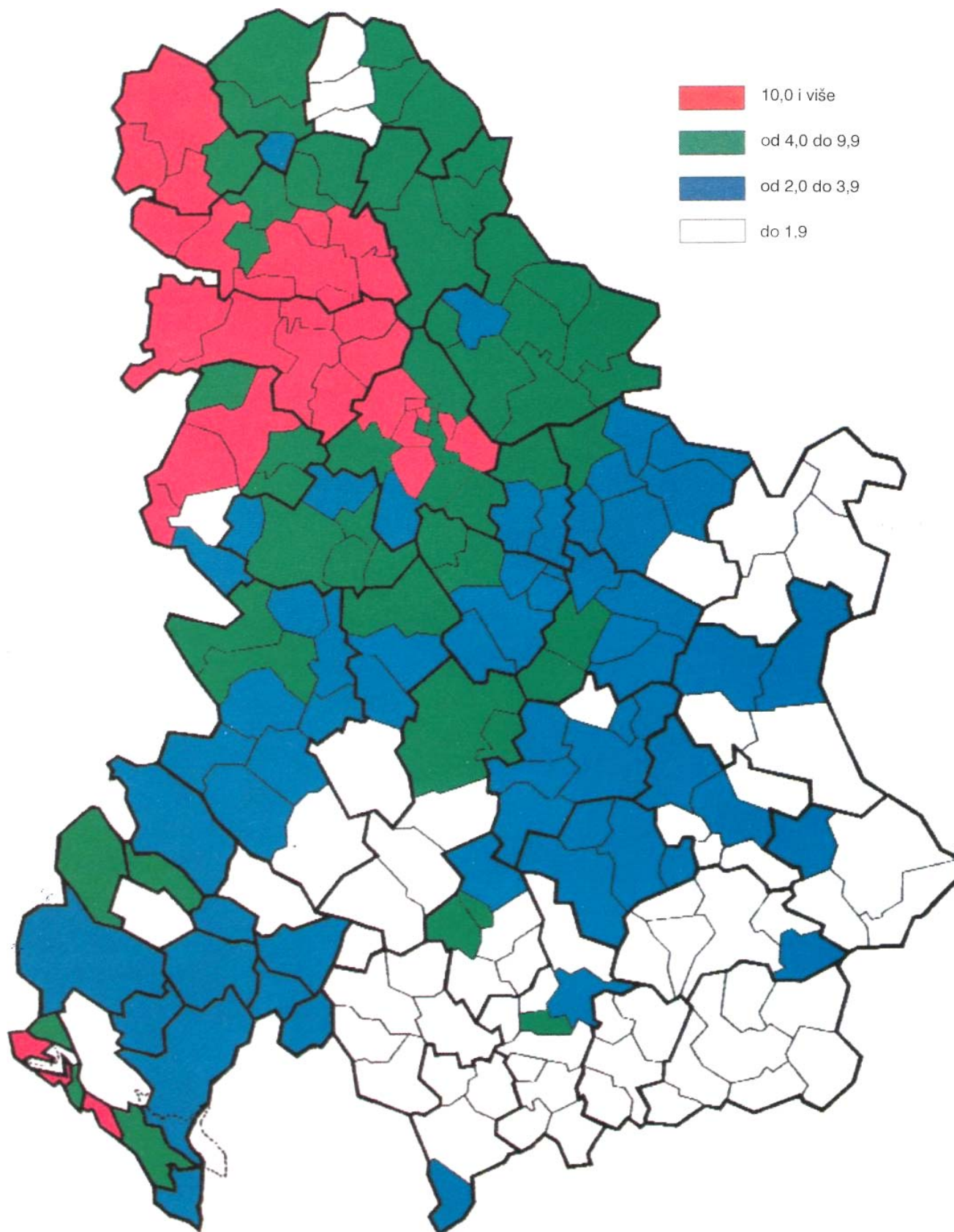
OPŠTINE PREMA BROJU IZBEGLICA

OPŠTINE PREMA BROJU IZBEGLICA NA 100 STANOVNIKA

ANEKS II

DEFINICIJE

Izbeglica:

Definicija prema Konvenciji o statusu izbeglica iz 1951. godine: - Pojam "izbeglica" će se primeniti na svako lice koje se, usled događaja koji su se odigrali pre 1. januara 1951. godine, a zbog osnovanog straha od progona iz razloga rasne, verske ili nacionalne pripadnosti, ili pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili političkog mišljenja, nalazi izvan granica zemlje svoje nacionalnosti, i ne može, ili usled takvog straha, ne želi da se stavi pod zaštitu te zemlje; ili lice koje nema nacionalnu pripadnost a nalazi se izvan zemlje prethodnog prebivališta kao rezultat takvih događaja, ne može, ili ne želi, usled takvog straha, da se u nju vrati".

Dopuna definicije pojma izbeglice prema Protokolu o statusu izbeglica iz 1967. godine:

Definicija pojma izbeglice će se primenjivati bez vremenskog određenja (1. januar 1951. godine) i geografskog ograničenja (Konvencija iz 1951. godine i pruža državama potpisnicama mogućnost da se njihove obaveze odnose samo na događaje koji su se odigrali na tlu Evrope do 1951. godine). S obzirom da su skoro sve zemlje potpisnice Konvencije potpisale i Protokol, definiciju pojma izbeglice treba primenjivati prema dopunjenom tekstu.

Savezna Republika Jugoslavija (SRJ): Osnovana Ustavom od 27. aprila 1992. godine, SRJ traži pravni i politički kontinuitet u odnosu na Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju. SRJ je federacija koja se sastoji iz dve Republike, Srbije i Crne Gore. Za vreme trajanja političkih i ekonomskih sankcija, SRJ nije bila međunarodno priznata kao država. Umesto toga, međunarodna zajednica je ovaj političko-geografski region nazivala "Srbija i Crna Gora".

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ): takođe poznata kao prethodna Jugoslavija. Svoj začetak ima u početku propasti Kraljevine Jugoslavije posle II svetskog rata. Pod rukovodstvom Saveznog predsednika i partizanskog vođe Josipa Broza Tita, postala je federacija sa šest republika i dve autonomne pokrajine (Vojvodina i Kosovo, obe u Republici Srbiji). Posle Titove smrti 1980. godine, Socijalističkom Federativnom Republikom Jugoslavijom je sve do njenog raspada 1991. godine vladalo kolektivno predsedništvo. Otcepljenjem Slovenije, Hrvatske, a potom i Bosne i Hercegovine 1991. godine, i Makedonije 1992. godine, SFRJ je prestala da postoji.

Bivša/Prethodna Jugoslavija: Takođe poznata kao SFRJ. Ovaj pojam se koristi kada se govori o situaciji koja se odvija u periodu pre 1991. godine, pre izbijanja oružanog sukoba.

Dejtonski mirovni sporazum: Mirovni sporazum su potpisale sve tri zaraćene strane (Republiku Srpsku je predstavljao Slobodan Milošević, predsednik Republike Srbije) 21. novembra 1995. godine u Ohaju, SAD. Pariski mirovni sporazum (dalja razrada Dejtonskog sporazuma) je potpisan 14 decembra 1995. godine, dok je kraj ratnog stanja proglašen 22. decembra 1995. godine. Mirovni sporazum potpisan u Dejtonu sadrži vojne i civilne apekte sprovođenja mira od strane Republike Srpske i Muslimansko Hrvatske Federacije, i ustanovljava sledeće ciljeve: jedinstvo Bosne i Hercegovine, povlačenje zaraćenih strana iz Zone razdvajanja, povratak izbeglica njihovim kućama, ili pravednu nadoknadu, i slobodu kretanja.

Bosna i Hercegovina (BH): Od II svetskog rata, ovo je bila jedna od šest republika unutar Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Postala je suverena početkom 1992. godine, kada je priznata od strane međunarodne zajednice u granicama u kojima je postojala u nekadašnjoj SFRJ. Pominje se i kao Republika BH, a njeno priznavanje je usledilo posle priznavanja Slovenije i Hrvatske koje su međunarodno priznate 1991. godine. Mirovni sporazum potpisan u novembru 1995. godine je Republike BH geografski i politički podelio u dva odvojena entiteta (Republika Srpska i Muslimansko Hrvatska Federacija).

Federacija/Muslimansko Hrvatska Federacija (MHF): Jedan od odvojenih geografskih i političkih entiteta u sastavu Unije BH, kako je definisano Mirovnim sporazumom iz Dejtona i Pariskim mirovnim sporazumom. Čine je dve nacije: Bosanski Hrvati i Bosanski Muslimani. Pod pokroviteljstvom SAD, ona je osnovana Vašingtonskim sporazumom koji su 1. marta 1994. godine potpisali bosanski i hrvatski predsednici Alija Izetbegović i Franjo Tuđman. Potpisivanje Sporazuma o Federaciji je usledilo 18. marta iste godine. Kriterijumi za utvrđivanje teritorije Federacije su ustanovljeni u maju 1994. godine, kada je Bosanska vlada sa bosanskim Hrvatima potpisala Bečki sporazum.

Republika Srpska (RS): Drugi odvojeni geografski i politički entitet unutar Unije BH, kako je definisano Dejtonskim mirovnim sporazumom. Mada je funkcionisala kao država de facto od 1992. godine, legitimnost je stekla Dejtonskim i Pariskim mirovnim sporazumima, ali samo kao entitet unutar BH. Teritorija Republike Srpske, kako propisuje Mirovni sporazum iz Dejtona iznosi 49%, dok Federacija čini 51% BH.

Raseljeno lice: Međunarodno pravo o izbeglicama priznaje pravni status raseljenog lica. Slično izbeglici, raseljeno lice beži od progona. Međutim, za razliku od izbeglica, raseljena lica ostaju u zemlji svog porekla. U međunarodnom pravu ih najčešće nazivaju interno raseljenim licima.

Raseljena lica prema Zakonu u Republici Crnoj Gori: Zakon o raseljenim licima Republike Crne Gore, usvojen 1992. godine, definiše izbeglice kao raseljena lica. UNHCR ova lica smatra izbeglicama.

Komesarijat za izbeglice Republike Srbije: Ustanovljen na osnovu Zakona o izbeglicama u aprilu 1992. godine. Komesarijat, kao posebna ustanova nadležan je za zbrinjavanje izbeglica i obavljanje drugih delatnosti u vezi sa izbeglicama.

Komesarijat za raseljena lica Republike Crne Gore: Ustanovljen sledstveno Zakonu o Vladi Republike Crne Gore, nadležan za zbrinjavanje i brigu o raseljenim licima.

Bivši sektori pod zaštitom Ujedinjenih nacija u Hrvatskoj (UNPA zone): Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija je 1991. godine stavio teritorije pod kontrolom Srba u Hrvatskoj pod svoju zaštitu, i uputio na te teritorije Zaštitne snage UN (UNPROFOR), sa ciljem da se zaustave oružane borbe. UNPA zone su podeljene prema područjima: UNPA istok za istočnu Slavoniju, UNPA zapad za zapadnu Slavoniju, UNPA sever i jug za Krajinu. Početkom 1995. godine, na insistiranje Hrvatske, Savet bezbednosti UN je oduzeo ranije dodeljeni status zaštite, pa su ove četiri oblasti postale sektori u nadležnosti UNCRO, Snaga operacije za obnavljanje poverenja. Krajina i zapadna Slavonija prestale su da postoje kao sektori kada su, posle dve vojne operacije, Hrvatske snage preuzele ove oblasti. Sektor istok je ostao pod mandatom Ujedinjenih nacija, a misija UNCRO je prerasla u UNTAES, Prelazna administracija za istočnu Slavoniju UN (UNTAES).

Ratom ugrožena lica: Lica koja su, usled rata koji je počeo 1991. godine, napustila svoja ondašnja prebivališta u drugim republikama prethodne Jugoslavije i došla u Srbiju i Crnu Goru. Ovu grupu čine Srbi i Crnogorci i/ili de facto državljani, apatridi i izbeglice u Srbiji, i raseljena lica u Crnoj Gori.

Porodice domaćini: Pojedinac ili porodica, obično u srodstvu za izbeglicom, koja daje smeštaj ili neki vid pomoći pojedincu ili izbegličkoj porodici.

Nacionalni status, republički zakoni o statusu: Status izbeglica u SR Jugoslaviji zasniva se na republičkim zakonima Srbije i Crne Gore. Zakon o izbeglicama Republike Srbije, usvojen 1992. godine, predviđa izbeglički status licima izbeglim iz drugih republika prethodne Jugoslavije, van SR Jugoslavije. Postoji ustanovljen postupak za pojedinačno utvrđivanje statusa, kako za izbeglice iz drugih delova prethodne Jugoslavije, tako i lica koja u SR Jugoslaviju dolaze iz trećih zemalja tražeći azil. Odgovarajući zakon u Republici Crnoj Gori je takođe usvojen i stupio na snagu 1992. godine.

Izbeglice "sur place" (na licu mesta): Lica koja borave određeno vreme u nekoj zemlji, a zatim zatraže azil u toj zemlji. Mada ova lica nisu izbeglice u momentu napuštanja svoje zemlje, oni to postaju kasnije, usled izmenjenih okolnosti u zemlji porekla i/ili kao posledica njihovog ponašanja (kao što je izražavanje stavova ili povezujući se sa drugim izbeglicama) u zemlji u kojoj sada borave.

Prognanik: Da bi se naglasila razlika u načinu i okolnostima pod kojima su Srbi iz Krajine izbegli u Saveznu Republiku Jugoslaviju u odnosu na ostale izbeglice u SRJ, Vlada Srbije je 8. novembra 1995. godine je donela Uredbu o načinu zbrinjavanja prognanih lica prema kojoj će se ovi ljudi nazivati "prognanicima", imati status "prognanika" i dobijati "prognaničke legitimacije". Njihova prava proističu iz ranijeg zakonodavstva o izbeglicama Republike Srbije. Niti Republika Crna Gora, a ni međunarodno pravo ne predviđa ovu razliku.

Nacionalnost: Ovaj pojam se često pogrešno tumači kao državljanstvo. Nacionalnost je individualna nacionalna pripadnost, ili pripadnost nekoj nacionalnoj grupi (srpska, crnogorska, hrvatska, slovenačka, albanska i makedonska). Ustav SFRJ iz 1974. godine je priznao nacionalnost Muslimanima, dok su do tada oni sebe uglavnom smatrali islamizovanim Srbima. Danas bosanski Muslimani smatraju da je njihova nacionalnost bošnjačka.

Državljanstvo: Odnosi se na pravni status pripadnosti zemlji bilo rođenjem, poreklom ili prijemom. Država je ta koja utvrđuje pravo na sticanje državljanstva. U prethodnoj Jugoslaviji, građani su imali savezno i republičko državljanstvo. Danas u SR Jugoslaviji, Skupština SRJ usvojila je 1996. novi Zakon o državljanstvu, na snazi od 1. januara 1997. godine. Novi Zakon ovlašćuje Ministarstvo unutrašnjih poslova da prima u razmatranje zahteve izbeglica za prijem u državljanstvo.

Popis iz 1991. godine: Popis stanovništva SFRJ koji su Savezna vlada i Savezni zavod za statistiku sprovedi neposredno pred rat. Popisi stanovništva širom SFRJ sprovedili su se svakih deset godina. Ovaj popis je najbolji indikator etničke strukture pojedinih područja pre izbijanja rata.

Prethodno prebivalište: Prema Članu 4. Zakona o prebivalištu i boravištu građana usvojenom 1977. godine, i dalje na snazi, mesto stalnog boravka je mesto gde je građanin nastanjen sa namerom da tu trajno boravi. U tom slučaju, mi koristimo termin 'prethodnog prebivališta' u zemlji porekla.

Sadašnje prebivalište/boravište: Prema navedenom Zakonu, boravište je mesto gde je građanin privremeno nastanjen, izvan mesta svog prebivališta. Ovakav status može se davati i strancima i izbeglicama. Izbeglice imaju boravak u zemlji azila, u ovom slučaju SR Jugoslaviji. U ovom tekstu, pojam 'sadašnjeg prebivališta' izbeglica je primenjivan u značenju pojma boravišta.

Planovi za budućnost: Status izbeglice je privremeni status. Postoje tri moguća rešenja u toj situaciji: dobrovoljna repatrijacija (najpoželjnije rešenje), lokalna integracija (ukoliko repatrijacija nije moguća) i iseljenje u treće zemlje (u slučajevima kada repatrijacija nije moguća, a zemlja prvog azila ne pruža zaštitu). Moguća je 'relokacija', odnosno povratak u zemlju iz koje je lice izbeglo ali ne u mesto prethodnog prebivališta. UNHCR u okviru svog mandata pomaže izbeglicama da nadu trajno rešenje za svoj položaj. Ipak, same izbeglice moraju imati svoj plan za budućnost i dobrovoljno se opredeliti za jedno od mogućih rešenja.

Sankcije Ujedinjenih nacija: Savet bezbednosti UN je 31. maja 1992. godine usvojio Rezoluciju kojom se uvode ekonomske i političke sankcije prema Srbiji i Crnoj Gori zbog, kako se tvrdilo, njihove umešanosti u oružani sukob u Bosni i Hercegovini. 4. novembra 1995. godine, sankcije su suspendovane, a ukinute su 1. oktobra 1996. godine.

ANEKS III

TABELA 1

Ratom ugrožena lica u SRJ prema opštinama sadašnjeg prebivališta i godinama starosti

	UKUPNO	0-18	1944	45-64	65 i više
SRJUGOSLAVIJA - UKUPNO	646.066	170.755	264.037	133.530	77.744
SRBIJA - UKUPNO	617.728	161.930	252.362	127.811	75.625
CRNA GORA - UKUPNO	28.338	8.825	11.675	5.719	2.119
SRBIJA					
CENTRALNA SRBIJA	337.830	89.251	139.652	69.818	39109
ALEKSANDROVAC	813	226	301	174	112
ALEKSINAC	1.951	541	714	422	274
ARANĐELOVAC	3.906	1.077	1.490	816	523
ARILJE	498	127	199	114	58
BABUŠNICA	212	55	73	61	23
BAJINA BAŠTA	1.926	463	629	506	328
BATOČINA	409	135	154	73	47
BELA PALANKA	345	99	112	80	54
BEOGRAD-BARAJEVO	3.785	1.026	1.473	797	489
BEOGRAD-VOŽDOVAC	13.410	3.113	5.893	2.875	1.529
BEOGRAD-VRAČAR	4.320	939	1.822	1.021	538
BEOGRAD-GROCKA	9.020	2.403	3.672	1.776	1.169
BEOGRAD-ZVEZDARA	17.962	4.331	8.173	3.468	1.990
BEOGRAD-ZEMUN	25.752	6.275	10.972	5.290	3.215
BEOGRAD-LAZAREVAC	2.038	530	736	503	269
BEOGRAD-MLADENOVAC	2.863	797	1.141	547	378
BEOGRAD-NOVI BEOGRAD	28.551	6.489	12.580	6.084	3.398
BEOGRAD-OBRENOVAC	6.646	1.732	2.596	1.408	910
BEOGRAD-PALILULA	14.288	3.431	6.332	2.782	1.743
BEOGRAD-RAKOVICA	7.487	1.750	3.165	1.679	893
BEOGRAD-SAVSKI VENAC	6.301	1.420	2.845	1.460	576
BEOGRAD-SOPOT	1.521	418	566	331	206
BEOGRAD-STARI GRAD	6.692	1.512	2.897	1.494	789
BEOGRAD-ČUKARICA	20.319	5.022	8.839	4.122	2.336
BLACE	360	87	127	104	42
BOGATIĆ	2.112	608	872	426	206
BOJNIK	191	49	75	45	22
BOLJEVAC	533	173	217	95	48
BOR	923	257	372	204	90

	UKUPNO	0-18	19-44	45-64	65 i više
BOSILEGRAD	70	23	25	14	8
BRUS	562	146	201	129	86
BUJANOVAC	278	71	106	71	30
VALJEVO	3.811	1.126	1.536	788	361
VARVARIN	416	108	160	88	60
VELIKA PLANA	1.310	373	502	281	154
VELIKO GRADIŠTE	928	283	404	163	78
VLADIMIRCI	2.378	770	886	459	263
VLADIČIN HAN	351	104	136	72	39
VLASOTINCE	544	171	194	121	58
VRANJE	1.533	417	593	336	187
VRNJAČKA BANJA	1.388	348	534	310	196
GADŽIN HAN	168	44	54	36	34
GOLUBAC	373	96	131	83	63
GORNJI MILANOVAC	2.326	703	897	478	248
DESPOTOVAC	962	238	429	190	105
DIMITROVGRAD	185	64	65	35	21
DOLJEVAC	277	77	96	70	34
ŽABARI	587	151	217	156	63
ŽAGUBICA	314	99	117	64	34
ŽITORAĐA	340	81	139	92	28
ZAJEČAR	1.562	395	606	352	209
IVANJICA	695	182	276	157	80
KLADOVO	527	132	176	114	105
KNIĆ	519	161	195	106	57
KNJAŽEVAC	749	158	242	201	148
KOSJERIĆ	410	116	153	82	59
KOCELJEVA	698	206	273	134	85
KRAGUJEVAC	5.574	1.567	2.267	1.140	600
KRUPANJ	331	111	121	69	30
KRALJEVO	7.150	2.026	2.951	1.419	754
KRUŠEVAC	5.045	1.443	2.047	1.028	527
KURŠUMLIJA	667	172	264	141	90
KUČEVO	774	213	289	169	103
LAJKOVAC	1.545	452	581	309	203
LEBANE	208	58	11	53	20
LESKOVAC	2.352	613	864	575	300
LOZNICA	26.734	8.742	11.059	4.762	2.171
LUČANI	611	163	211	154	83
LJIG	706	200	274	155	77
LJUBOVIJA	733	241	264	144	84
MAJDANPEK	393	95	160	86	52
MALI ZVORNIK	3.141	983	1.245	632	281
MALO CRNIĆE	665	190	283	119	73
MEDVEĐA	205	74	64	41	26
MEROŠINA	192	45	71	50	26
MIONICA	1.314	431	506	245	132
NEGOTIN	813	210	312	181	110
NIŠ	6.282	1.683	2.723	1.299	577
NOVA VAROŠ	404	110	119	98	77
NOVI PAZAR	1.265	416	502	210	137
OSEČINA	365	118	137	75	35
PARAĆIN	1.631	482	668	325	156
PETROVAC	1.398	372	580	274	172
PIROT	926	220	352	247	107

	UKUPNO	0-18	19-44	45-64	65 i više
POŽAREVAC	3.877	1.133	1.672	710	362
POŽEGA	1.204	355	461	254	134
PREŠEVO	73	28	30	11	4
PRIBOJ	862	219	304	162	177
PRIJEPOLJE	1.195	384	413	262	136
PROKUPLJE	1.358	377	482	285	214
RAŽANJ	494	132	186	121	55
RAČA	369	99	134	77	59
RAŠKA	458	136	166	101	55
REKOVAC	657	202	256	128	71
JAGODINA	3.380	876	1.353	732	419
SVILAJNAC	1.102	280	438	255	129
SVRLJIG	290	73	100	80	37
SJENICA	263	94	125	28	16
SMEDEREVO	5.224	1.258	2.158	1.153	655
SMEDEREVSKA PALANKA	1.957	534	751	419	253
SOKOBANJA	316	76	121	66	53
SURDULICA	461	90	147	130	94
UŽICE	4.074	1.085	1.672	848	469
TOPOLA	1.401	352	525	282	242
TRGOVIŠTE	58	16	19	10	13
TRSTENIK	1.172	300	486	248	138
TUTIN	227	103	92	20	12
ĆIĆEVAC	445	150	159	97	39
ĆUPRIJA	1.101	315	464	217	105
UB	1.332	356	529	297	150
CRNA TRAVA	72	16	22	18	16
ČAJETINA	633	164	265	137	67
ČAČAK	5.071	1.368	1.981	1.137	585
ŠABAC	17.506	5.216	6.625	3.511	2.154
LAPOVO	379	106	145	83	45
VOJVODINA	259.719	58.035	104.441	54.566	32.677
ADA	349	91	132	78	48
ALIBUNAR	1.244	338	451	279	176
APATIN	8.485	1.904	3.024	2.106	1.451
BAČ	1.753	471	672	396	214
BAČKA PALANKA	10.035	2.735	3.809	2.138	1.353
BAČKA TOPOLA	2.649	662	990	587	410
BAČKI PETROVAC	758	200	296	153	109
BELA CRKVA	978	250	399	218	111
BEOČIN	1.957	512	787	380	278
BEČEJ	2.552	728	961	563	300
VRŠAC	4.075	1.051	1.581	947	496
ŽABALJ	3.663	1.135	1.434	672	422
ŽITIŠTE	2.227	611	806	497	313
ZRENJANIN	9.326	2.595	3.758	1.836	1.137
INDIJA	14.575	3.455	5.912	3.218	1.990
IRIG	3.023	745	1.160	727	391
KANJIŽA	492	125	176	117	74
KIKINDA	7.251	2.134	2.833	1.453	831
KOVAČICA	692	175	279	151	87
KOVIN	2.493	674	954	575	290
KULA	4.144	1.098	1.554	938	554

	UKUPNO	0-18	19-44	45-64	65 i više
MALI IDOŠ	345	89	131	75	50
NOVA CRNJA	977	235	317	270	155
NOVI BEČEJ	1.304	342	465	312	185
NOVI KNEŽEVAC	857	215	333	191	118
NOVI SAD	46.169	1.951	20.936	8.614	4.668
OPOVO	628	176	241	130	81
ODŽACI	4.206	936	1.431	1.159	680
PANČEVO	10.687	2.674	4.289	2.291	1.433
PEĆINCI	2.808	714	1.053	651	390
PLANDIŠTE	1.239	297	440	305	197
RUMA	15.825	3.922	6.177	3.518	2.208
SENTA	301	69	120	71	41
SEČANJ	1.547	407	543	397	200
SOMBOR	16.331	4.239	6.311	3.551	2.230
SRBOBRAN	1.322	361	525	262	174
SREMSKA MITROVICA	16.881	4.800	6.718	3.339	2.024
SREMSKI KARLOVCI	2.473	686	993	503	291
STARA PAZOVA	18.763	4.916	7.585	3.743	2.519
SUBOTICA	12.297	3.354	5.467	2.357	1.119
TEMERIN	6.259	1.847	2.378	1.213	821
TITEL	2.024	623	846	356	199
VRBAS	3.578	994	1.376	771	437
ČOKA	644	168	252	131	93
ŠID	9.533	2.331	3.546	2.327	1.329
KOSOVO IMETOHLJA	20.179	4.644	8.269	3.427	3.839
VITINA	344	86	157	62	39
VUČITRN	682	227	253	141	61
GLOGOVAC	79	17	42	17	3
GNJILANE	900	235	407	188	70
ĐAKOVICA	818	206	285	152	175
ZUBIN POTOK	562	2	1	0	559
ISTOK	695	172	267	160	96
KAČANIK	83	19	24	19	21
KLINA	340	123	155	45	17
KOSOVO POLJE	1.415	365	680	248	122
KOSOVSKA KAMENICA	372	101	133	72	66
LEPOSAVIĆ	437	111	170	92	64
LIPLJAN	481	93	174	118	96
NOVO BRDO	108	20	32	37	19
OBILIĆ	827	255	366	146	60
ORAHOVAC	219	0	0	0	219
PEĆ	1.223	297	407	204	315
PODUJEVO	109	39	42	17	11
PRIZREN	1.615	420	652	263	280
PRIŠTINA	5.612	1.179	3.008	988	437
SRBICA	240	25	38	13	164
SUVA REKA	339	113	161	57	8
KOSOVSKA MITROVICA	1.049	100	159	96	694
UROŠEVAC	736	234	322	139	41
ŠTIMLJE	28	11	12	5	0
ŠTRPCE	121	34	54	22	11
GORA	444	91	132	66	155
ZVEČAN	301	69	136	60	36

	UKUPNO	0-18	19-44	45-64	65 i više
CRNA GORA	28.338	8.825	11.675	5.719	2.119
ANDRIJEVICA	143	36	55	45	7
BAR	2.827	828	1.246	555	198
BERANE	760	301	298	137	24
BIJELO POLJE	1.251	355	588	233	75
BUDVA	565	171	216	120	58
CETINJE	210	52	88	59	11
DANILOVGRAD	780	272	305	158	45
HERCEG NOVI	368	99	129	109	31
KOLAŠIN	918	237	358	204	119
KOTOR	232	78	93	48	13
MOJKOVAC	2.233	764	845	474	150
NIKŠIĆ	436	151	164	81	40
PLAV	443	171	140	99	33
PLUŽINE	1.531	561	610	269	91
PLJEVLJA	277	94	104	52	27
PODGORICA	2.649	784	1.230	475	160
ROŽAJE	5.767	1.902	2.450	1.059	356
ŠAVNIK	620	180	259	140	41
TIVAT	6.022	1.696	2.384	1.332	610
ULCINJ	256	82	95	53	26
ŽABLJAK	50	11	18	17	4

ANEKS III

TABELA 2

**Ratom ugrožena lica prema prethodnom prebivalištu* –
opštinama i sadašnjem prebivalištu**

	SRJUGOSLAVIJA	SRBIJA	CRNA GORA
UKUPNO	646.066	617.728	28.338
BOSNA I HERCEGOVINA	286.682	266.279	20.403
BANOVIĆI	1.716	1.632	84
BANJA LUKA	4.475	4.240	235
BIHAĆ	7.158	7.030	128
BIJELJINA	1.651	1.597	54
BILEĆA	607	428	179
BOSANSKA DUBICA	801	783	18
BOSANSKA GRADIŠKA	740	717	23
BOSANSKA KRUPA	4.350	4.302	48
BOSANSKI BROD	2.042	2.020	22
BOSANSKI NOVI	1.885	1.834	51
BOSANSKI PETROVAC	4.012	3.942	70
BOSANSKI SAMAC	1.437	1.415	22
BOSANSKO GRAHOVO	4.058	3.972	86
BRATUNAC	2.428	2.372	56
BRČKO	3.347	3.247	100
BREZA	756	728	28
BUGOJNO	4.141	4.039	102
BUSOVAČA	198	177	21
CAZIN	601	590	11
ČAJNIČE	551	388	163
ČAPLJINA	2.111	1.681	430
ČELINAC	215	199	16
ČITLUK	61	61	0
DERVENTA	1.767	1.716	51
DOBOJ	2.954	2.792	162
DONJI VAKUF	2.526	2.447	79
DUVNO	466	440	26
FOČA	2.326	1.737	589
FOJNICA	204	184	20

* "Prebivalište" je označeno imenima opština prethodne SFRJ, na osnovu zvanične administrativne podele teritorije SFRJ iz 1990.

	SRJUGOSLAVIJA	SRBIJA	CRNA GORA
GACKO	534	454	80
GLAMOČ	4.954	4.873	81
GORAŽDE	5.976	5.202	774
GORNJI VAKUF	597	565	32
GRAČANICA	1.321	1.253	68
GRADAČAC	1.325	1.301	24
GRUDE	26	26	0
HAN PIJESAK	360	359	1
JABLANICA	270	242	28
JAJCE	2.758	2.694	64
KAKANJ	1.863	1.749	114
KALESIJA	2.195	2.162	33
KALINOVIK	497	462	35
KISELJAK	308	278	30
KLADANJ	1.240	1.227	13
KLJUČ	5.305	5.213	92
KONJIC	3.247	2.914	333
KOTOR VAROŠ	497	486	11
KREŠEVO	21	21	0
KUPRES	1.478	1.455	23
LAKTAŠI	309	300	9
LISTIĆA	36	26	10
LIVNO	2.247	2.213	34
LOPARE	878	854	24
LUKAVAC	2.431	2.312.	119
LJUBINJE	209	141	68
LJUBUŠKI	53	53	0
MAGLAJ	1.664	1.610	54
MODRICA	902	878	24
MOSTAR	13.523	11.060	2.463
MRKONJIĆ GRAD	3.891	3.855	36
NEUM	96	81	15
NEVESINJE	620	539	81
NOVI TRAVNIK	1.474	1.404	70
ODŽAK	1.023	1.006	17
OLOVO	1.558	1.532	26
ORAŠJE	480	461	19
POSUSJE	28	28	0
PRIJEDOR	1.730	1.664	66
PRNJAVOR	355	347	8
PROZOR	286	286	0
ROGATICA	947	919	28
RUDO	616	558	58
SANSKI MOST	12.787	12.461	326
SARAJEVO-CENTAR	38.562	30.836	7.726
SARAJEVO-HADŽIĆI	2.485	2.254	231
SARAJEVO-ILIDŽA	2.876	2.868	8
SARAJEVO-ILIJAS	7.096	6.799	297
SARAJEVO-NOVI GRAD	3.609	3.605	4
SARAJEVO-NOVO SARAJEVO	5.236	5.220	16
SARAJEVO-PALE	477	438	39
SARAJEVO-STARI GRAD	545	540	5
SARAJEVO-TRNOVO	376	322	54
SARAJEVO-VOGOŠĆA	3.910	3.609	301

	SRJUGOSLAVIJA	SRBIJA	CRNA GORA
SARAJEVO	7.490	7.490	0
SKENDER VAKUF	343	335	8
SOKOLAC	549	523	26
SRBAC	346	330	16
SREBRENICA	3.893	3.807	86
SREBRENİK	1.128	1.094	34
STOLAC	719	551	168
ŠEKOVIĆI	1.027	1.019	8
ŠIPOVO	3.591	3.549	42
TESLIĆ	2.077	2.033	44
TEŠANJ	423	395	28
TITOV DRVAR	8.612	8.465	147
TRAVNIK	2.501	2.304	197
TREBINJE	1.898	1.174	724
TUZLA	10.895	10.481	414
UGLJEVIK	409	393	16
VAREŠ	1.049	930	119
VELIKA KLADUŠA	1.463	1.406	57
VISOKO	2.709	2.497	212
VIŠEGRAD	727	673	54
VITEZ	568	545	23
VLASENICA	1.538	1.494	44
ZAVIDOVIĆI	3.505	3.387	118
ZENICA	8.329	7.625	704
ZVORNIK	4.091	4.061	30
ŽEPČE	625	588	37
ŽIVINICE	1.379	1.332	47
NEPOZNATO	7.073	7.073	0
HRVATSKA	336.999	330.123	6.876
BELI MANASTIR	933	919	14
BENKOVAC	17.015	16.600	415
BIOGRAD NA MORU	394	388	6
BJELOVAR	1.674	1.652	22
BRAČ	45	44	1
BUJE	229	214	15
BUZET	45	45	0
CRES-LOŠINJ	147	114	33
CRİKVENICA	215	203	12
ČABAR	15	15	0
ČAKOVEC	105	104	1
ČAZMA	36	36	0
DARUVAR	4.633	4.627	6
DELNICE	98	98	0
DONJA STUBICA	28	28	0
DONJI LAPAC	7.787	7.708	79
DONJI MIHOLJAC	1.092	1.087	5
DRNIŠ	3.822	3.734	88
DUBROVNIK	2.147	1.214	933
DUGA RESA	976	974	2
DUGO SELO	379	378	1
DVOR	10.879	10.802	77
ĐAKOVO	602	586	16

	SRJUGOSLAVIJA	SRBIJA	CRNA GORA
ĐURĐEVAC	52	52	0
GAREŠNICA	190	190	0
GLINA	13.959	13.876	83
GOSPIĆ	5.768	5.726	42
GRAČAC	8.544	8.517	27
GRUBIŠNO POLJE	1.483	1.476	7
HVAR	78	77	1
IMOTSKI	358	306	52
IVANEC	9	9	0
IVANIĆ-GRAD	28	28	0
JASTREBARSKO	263	255	8
PLOČE	287	208	79
KARLOVAC	13.240	13.150	90
KAŠTELA	191	170	21
KLANJEC	13	9	4
KNIN	40.824	39.934	890
KOPRIVNICA	523	515	8
KORČULA	63	54	9
KOSTAJNICA	8.860	8.795	65
KRAPINA	26	25	1
KRIŽEVCI	189	189	0
KRK	127	126	1
KUTINA	341	336	5
LABIN	71	68	3
LASTOVO	69	43	26
LUDBREG	15	15	0
MAKARSKA	163	141	22
METKOVIĆ	225	205	20
NAŠICE	1.296	1.290	6
NOVA GRADIŠKA	6.888	6.833	55
NOVI MAROF	10	10	0
NOVSKA	2.363	2.352	11
OBROVAC	6.670	6.547	123
OGULIN	5.235	5.209	26
OMIŠ	90	85	5
OPATIJA	221	213	8
ORAHOVICA	847	841	6
OSIJEK	11.739	11.570	169
OTOČAC	4.531	4.511	20
OZALJ	62	62	0
PAG	17	16	1
PAKRAC	8.346	8.285	61
PAZIN	51	31	20
PETRINJA	14.972	14.851	121
PODRAVSKA SLATINA	5.601	5.572	29
POREČ	210	203	7
PREGRADA	5	5	0
PULA	1.820	1.548	272
RAB	27	27	0
RIJEKA	5.127	4.972	155
ROVINJ	119	113	6
SENJ	63	63	0
SINJ	1.575	1.543	32
SISAK	9.401	9.344	57

	SRJUGOSLAVIJA	SRBIJA	CRNA GORA
SLAVONSKA POŽEGA	3.762	3.744	18
SLAVONSKI BROD	2.508	2.473	35
SLUNJ	5.0%	5.035	61
SOLIN	167	160	7
SPLIT	5.100	4.133	967
ŠIBENIK	4.764	4.446	318
TITOVA KORENICA	9.168	9.076	92
TROGIR	148	140	8
VALPOVO	243	243	0
VARAŽDIN	420	414	6
VINKOVCI	3.914	3.872	42
VIROVITICA	3.231	3.228	3
VIS	104	62	42
VOJNIĆ	7.596	7.547	49
VRBOVEC	94	92	2
VRBOVSKO	125	124	1
VRGINMOST	9.873	9.797	76
VRGORAC	12	11	1
VUKOVAR	4.939	4.863	76
ZABOK	72	68	4
ZADAR	9.036	8.719	317
ZAGREB-CENTAR	173	173	0
ZAGREB-ČRNOMEREC	248	248	0
ZAGREB-DUBRAVA	159	159	0
ZAGREB-MAKSIMIR	164	164	0
ZAGREB-MEDVEŠČAK	126	126	0
ZAGREB-NOVI ZAGREB	601	601	0
ZAGREB-PEŠĆENICA	272	272	0
ZAGREB - SAMOBOR	41	41	0
ZAGREB - SESVETE	11	11	0
ZAGREB-SUSEDGRAD	174	174	0
ZAGREB-TREŠNJEVKA	389	389	0
ZAGREB-TRNJE	428	428	0
ZAGREB - VELIKA GORICA	221	221	0
ZAGREB	4.515	4.262	253
ZAPREŠIĆ	29	29	0
ZELINA	15	15	0
ZLATAR-BISTRICA	12	12	0
ŽUPANJA	198	198	0
NEPOZNATO	22.192	22.192	0
MAKEDONIJA	2.948	2.932	16
BEROVO	2	2	0
BITOLA	81	77	4
BROD	42	42	0
VALANDOVO	8	8	0
GEVGELIJA	20	16	4
GOSTIVAR	15	15	0
DEBAR	7	7	0
DELČEVO	6	6	0
DEMIR HISAR	0	0	0
KAVADARCI	11	11	0
KIČEVO	96	96	0

	SRJUGOSLAVIJA	SRBIJA	CRNA GORA
KOČANI	0	0	0
KRATOVO	4	4	0
KRIVA PALANKA	15	15	0
KRUŠEVO	8	7	1
KUMANOVO	222	222	0
NEGOTINO	9	9	0
OHRID	32	32	0
PRILEP	1.001	999	2
PROBIŠTIP	0	0	0
RADOVIŠ	5	5	0
RESEN	0	0	0
SVETI NIKOLE	5	5	0
SKOPJE-GAZI BABA	786	786	0
SKOPJE-KARPOŠ	24	24	0
SKOPJE-KISELA VODA	46	46	0
SKOPJE-CENTAR	46	46	0
SKOPJE-ČAIR	4	4	0
SKOPJE	95	90	5
STRUGA	7	7	0
STRUMICA	79	79	0
TETOVO	41	41	0
TITOV VELES	57	57	0
ŠTIP	123	123	0
VINICA	0	0	0
NEPOZNATO	51	51	0
SLOVENIJA	6.327	6.173	154
AJDOVŠČINA	113	113	0
BREŽICE	222	218	4
CELJE	229	225	4
CERKNICA	21	21	0
ČRNOMELJ	50	50	0
DOMŽALE	40	39	1
DRAVOGRAD	12	12	0
GORNJA RADGONA	12	12	0
GROSUPLJE	123	123	0
HRASNIK	0	0	0
IDRIJA	25	25	0
ILIRSKA BISTRICA	42	42	0
IZOLA	6	3	3
JESENICE	60	60	0
KAMNIK	16	16	0
KOČEVJE	11	11	0
KOPER	83	82	1
KRANJ	271	262	9
KRŠKO	45	45	0
LAŠKO	14	14	0
LENARD	0	0	0
LENDAVA	5	5	0
LITIJA	11	8	3
LJUBLJANA - BEŽIGRAD	1.115	1.065	50
LJUBLJANA - CENTER	143	143	0
LJUBLJANA - MOSTE	54	54	0

	SRJUGOSLAVIJA	SRBIJA	CRNA GORA
LJUBLJANA - ŠIŠKA	93	93	0
LJUBLJANA - VIČ RUDNIK	42	40	2
LJUBLJANA	256	256	0
LJUTOMER	4	4	0
LOGATEC	18	17	1
MARIBOR - PESNICA	54	54	0
MARIBOR-POBREŽJE	2	2	0
MARIBOR-ROTOVŽ	1	1	0
MARIBOR - RUŠE	3	3	0
MARIBOR-TABOR	8	8	0
MARIBOR - TEŽNO	0	0	0
MARIBOR	135	109	26
METLIKA	15	15	0
MOZIRJE	3	3	0
MURSKA SOBOTA	30	30	0
NOVA GORICA	128	127	1
NOVO MESTO	112	106	6
ORMOŽ	7	7	0
PIRAN	29	29	0
POSTOJNA	315	299	16
PTUJ	67	67	0
RADLJE OB DRAVI	8	8	0
RADOVLJICA	53	43	10
RAVNE NA KOROŠKEM	32	32	0
RIBNICA	57	57	0
SEVNICA	8	8	0
SEŽANA	298	293	5
SLOVENJGRADEC	4	4	0
SLOVENSKA BISTRICA	35	34	1
SLOVENSKE KONJICE	5	5	0
ŠENTJUR PRI CELJU	507	503	4
ŠKOFJA LOKA	100	97	3
ŠMARJE PRI JELŠAH	39	38	1
TOLMIN	46	45	1
TRBOVLJE	6	6	0
TREBNJE	28	25	3
TRŽIČ	11	11	0
VELENJE	90	90	0
VRHNIKA	200	200	0
ZAGORJE OB SAVI	15	15	0
ŽALEC	18	18	0
NEPOZNATO	723	723	0
SR JUGOSLAVIJA	1.232	1.197	35
BEZ ODGOVORA	11.878	11.024	854

